

8.901

EN NORGESREISE

AF

KR. ARENTZEN

MED 10 STØRRE OG 12 MINDRE ILLUSTRATIONER

Nærø Fjord.

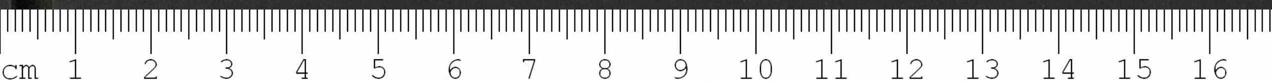

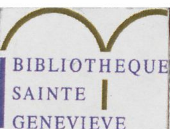
KJØBENHAVN

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1890

11287

EN NORGESREISE

AF

KR. ARENTZEN

48511

BIBLIOTHEQUE
SAINTE
GENEVIEVE

Borgunds Kirke i Sogn.

EN NORGESREISE

AF

KR. ARENTZEN

MED 10 STØRRE OG 12 MINDRE ILLUSTRATIONER

KJØBENHAVN
FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1890

INDHOLD.

		Side
	Prolog.	
I.	Til den norske Grændse	11
II.	I Frederikshald og Kristiania	20
III.	Gjennem Valders	33
IV.	Gjennem Sogn og Voss	49
V.	I Hardanger	64
VI.	I Bergen	81
VII.	Fra Bergen til Trondhjem	101
VIII.	I Trondhjem	111
	Epilog.	

FORTEGNELSE OVER AFBILDNINGERNE.

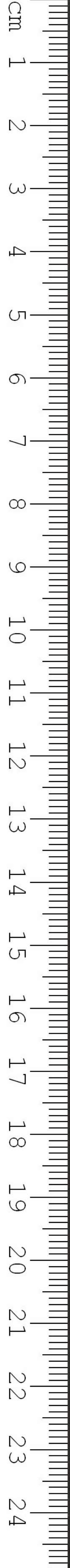
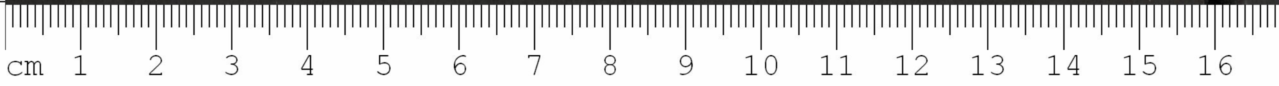
	Side
Borgunds Kirke i Sogn	4
Frederikshald med Frederikssten	20
Vikingeskib	27
Karl Johans Gade i Kristiania	29
Kristiania, set fra St. Hans-Haugen	31
Fagernæs i Valders	33
Kvamskleven i Valders	41
Gjendeboden i Jøtunfjeldene	48
Nærøfjord	49
Gudvangen i Sogn	53
Sivlefossen	57
Staleims Hotel	60
Vossebanen til Bergen	62
Gravenvandet i Hardanger	65
Lofthus-Ullensvang	73
Tydskebryggen i Bergen	81
Bergen	89
Ved Geirangerfjord	101
Molde	105
Trondhjems Domkirke	111
Det Indre af Trondhjems Domkirke	113
Munkholmen	134

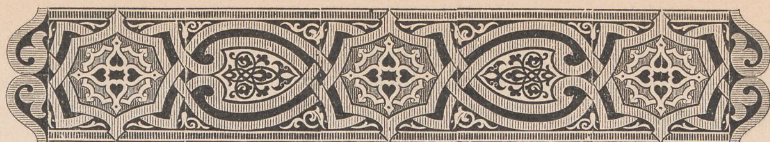
PROLOG.

I Sommeren 1852, altsaa for over en Menneskealder siden, gjorde jeg min første større Udflugt, idet jeg paa et lille Seilskib drog over det store Atlanterhav til de nordiske Minders fjerne Ø Island. Jeg stod paa Thingvellir, ved Geiser og Hekla; jeg gjæstede Hlidarende og Bergthorshvoll, drog ind i Borgfjorden og besøgte Reykholt; jeg red endelig hele Landet igjennem fra Syd til Nord op til Øfjord.

I Sommeren 1889 gjæstede jeg første Gang Islands Moderland, Norge. Da man undrede sig over, at jeg ikke tidligere havde besøgt det naturskjønne Land, svarede jeg spøgende, at de moderne norske Forfattere, ved at skildre deres Landsmænd saa ufordelagtigt, havde skræmmet mig derfra. Jeg gjæstede blandt Andet Telemarken og Ringerike og opholdt mig en Maanedstid paa en Gaard i Gudbrandsdalen. Jeg fattede derved saa stor Interesse for det stolte Klippeland, hvis Bjørnstjerne Bjørnson og Henrik Ibsen jo for Øjeblikket gaae i Spidsen for den nordiske Poesi, at jeg besluttede, dersom der ellers forundtes mig Liv og Kræfter, at gjentage Besøget i en noget større Stil. Næste Sommer drog jeg da paany derop med den stille Tanke, at, som jeg havde begyndt mit Reiseliv med Udflytter-Øen, kom jeg sagtens til at ende det med Moderlandet. Jeg nynnede, idet jeg brød op, med Wergeland:

Det er min Sjæl en frydfuld Trang
at gjæste Norges Dale.

I.

Til den norske Grændse.

Hveen. Rungsted. Helsingborg. Båstad. Napoleon = Apollyon. Halmstad. Slaget ved Nisaa. Varberg. Göteborg. Tidsbetragtninger.

1.

Jeg tog en Morgen i Begyndelsen af Juni med Dampskib fra Kjøbenhavn til Helsingborg i lummert Graaveir.

Vi seilede nærved Hveen, hvis Kirke ligger høit med sine hvide Mure omgivne af grønne Træer, medens smaa Huse have søgt Læ ved Bakkens Fod. Jeg mindedes selvfølgelig Tycho Brahe og de smukke Romancer om den store Astronom i J. L. Heibergs Ungdomsdrama, specielt Stroferne:

Og han sagde: Fædreland!
sig mig dog, hvad var min Brøde,
da din Søn du bort at støde
fra dit Hjerte nænne kan!
Har Du glemt min Kjærlighed?
Det var mig, som monne bære
op til Stjernerne din Ære.
Hele Himlen kan jo være
Vidne til min Sønlighed.

— — — — — — — —

Da røres det og tindrer
i Borgens dybe Grund.
Den troer, at den erindrer
en gammel Aftenstund.

For nogle Øieblikke
den gjerne frem sig skød;
men ak! det kan den ikke,
den synker i sin Død.

I diset Frastand laa Rungsted, hvis »Lyksaligheder« Evald besang med saa høi — vel Klopstocksk »ha-stemt« — Pathos midt i al sin Elendighed.

Det er et Par gribende Monumenter om Geniets evige Lidelseshistorie, som her møde Øiet.

Talrige Skibe gik for fulde Seil ind til vor Hovedstad. Fiskerbaade vuggede sig paa Bølgerne.

»Det gothisk gamle« Kronborg og det ligeoverfor mellem grønne Træer høit liggende gamle skaanske Taarn »Kärnan« dukkede endelig frem.

2.

Vi naaede Helsingborgs store Havnemolo. Brune Zigeunere med deres fantastisk rødklædte ældre og yngre Fruentimmer og Børn kom, tildels halvfulde, op af en Værtshuskjælder og vandrede henad Gaden, nysgjerrigt begloede af de Indfødte.

Fra Helsingborg toge vi — med »vi« menes min Hustru og jeg — langs Kattegat med Jernbanen til Göteborg.

Skaane ligner vel noget Sjælland; men rødmalede Huse, Birkeskov o. s. v. give dog denne gamle danske Provinds et særegent Præg.

Henad Halland til bliver Landet mere bakket og stenet. Klippen træder frem. Man faaer Øie paa Havet. Båstad skyder sig smukt ud deri paa en Tange ved Foden af en Høidestrækning.

Jeg havde kjøbt en lille Bog »I skånska stugor« af Henrik Wranér (1886) og traf der paa »En historia från Skåne för sjuttio år sedan« med Titel »När verlden skulle förgås i Gåslösa«. Det er et morsomt lille Billede fra Napoleonstiden i Aarhundredets Begyndelse. En gammel skaansk Bonde fortæller:

Bonaparte — eller Dundrapart, som de brukade säga för det mesta — den målade de ut, så der var många, som trodde, han var mer än en menniska. Och der var ju så många, som sade, att han

hade försvurit sig till den Onde. Men nu hade ju Karl Johan satt honom af — påstods det — och lagt honom i kedjor ute på en klippa, som der står i Uppenbarelseboken. Men när en tid var gången, fick man höra talas om, att Bonaparte hade blifvit lös igen, och då kom der ut et allmänt tal om, att han skulle vara Antikrist. Se der står ju i Johannes' Uppenbarelse, att vilddjurets namn var Apollyon, och det är ju nästan precis desamma som Napolion. Här fans flere prester, som påstodo det — och hvad skall man då säga om oss bönder, som ingenting begripa. Och det var mycket, som slog in med profetiorna. Der hade synts himlaris, som de gamle kallade kometerna; och det hade regnat blod. Jag mins, min mor talte om så många sådana der tecken och under.

Saaledes danner alt Samtiden Myther og Sagn om mærkelige Mænd.

Hos os og andetsteds møder man, selv i Literaturen, lignende Fænomener fra den Tid. I det første Hefte af Maanedsskriftet »Athene« Juli 1813 tryktes saaledes et Rimbrev af Jens Baggesen, hvori der tales om »Apollyon« — i Baggesens »Poetiske Epistler« fra Efteraaret 1814, hvori dette Rimbrev optoges, gjengaves »Afgrundens Engel« i Johannes' Aabenbaring med det rette Navn paa den, der var ment: Napoleon, da Kejseren efter sit Fald i Begyndelsen af Aaret ikke længere var et noli me tangere. 1814 udkom N. F. S. Grundtvigs »En mærkelig Spaadom«, Forklaring af endel Profetier i Bibelen »om den store Antikrist«, hvilken Grundtvig havde fundet i sin Aaret iforveien afdøde gamle Faders Papirer i den sjællandske Landsby-præstegaard. N. F. S. Grundtvig mener, at man maa tænke paa Napoleon ved disse Bibelsteder af Profeterne og Johannes' Aabenbaring. I den russiske Greve Leo Tolstoy's store Roman fra Napoleonstiden tales der ogsaa om en Profeti af Apokalypsen angaaende Napoleon. N. F. S. Grundtvig fremhæver endvidere, lig den skaanske Bonde, i første Bind af sit Tidsskrift »Danne-Virke« 1816 »flammende Kometer og strømmende Blodregn« som Tegn og Under i hine Dage.

3.

Vi komme ind i Halland, som er adskilligt magrere end Skaane og paa sine Steder ikke saa lidt klippefuldt, og naae Halmstad ved Mundingen af Nisaa, hvor det store Søslag stod 1062 mellem den danske Konge Svend Estridssøn og den norske Harald Haardraade, hvorom Snorre Sturlessøn fortæller paa sin sædvanlige livfulde Maade.

Efterat Slaget var endt med de Danskes Nederlag, forfulgte Harald de Flygtende, medens den djærve norske Jarl Hakon Ivarssøn fra Oplandene, der nedstammede fra den berømte Hladejarl, maatte blive tilbage, fordi andre Skibe spærrede ham Veien. Hakon havde i sin Tid, misfornøiet med Harald Haardraade, begivet sig til sin Maag Svend Estridssøn og været hans Landeværnsmand — han har maaske derfor heller ikke været videre ivrig med Forfølgelsen. En stor Mand, hvis Ansigt dækkedes af en bredskygget Hat, kom roende i en Baad til Jarleskibet og raabte paa Hakon. Denne var forude, ifærd med at standse Blodet paa en af sine saarede Mænd. Han kastede Blikket hen paa Manden i Baaden og spurgte om Navnet. »Jeg hedder Raadvild«, lød Svaret. Jarlen saae ned til ham ud over Rælingen. »Jeg vil modtage Livet af Dig, om Du vil skjænke mig det«, sagde Manden. Jarlen rejste sig, kaldte paa et Par af sine Mænd og bød dem sætte Raadvild i Land. »Følger ham til min Ven Karl Bonde og siger denne, at han skal lade Raadvild faae hin Hest, jeg gav ham iforgaars, og Sønnen til Følge.« Hakon Jarls Mænd stege saa i Baaden og roede, Raadvild styrede. Det var ved Daggry. Smaa og store Skibe vare rundtom i livlig Bevægelse, nogle roede indad til Land, andre udad. Naar et Skib nærmede sig, sagde Jarlens Mænd blot, hvem de vare, og man lod dem fare. Da de havde naaet Land, gik de op til Bondegaarden og ind i Stuen. Karl Bonde var lige bleven klædt paa. Jarlens Mænd udrettede deres Ærinde. Bonden sagde, at de først skulde faae sig lidt Mad, og skaffede dem Vaskevand. Husmoderen kom ind og udbrød: »Vi have ikke kunnet faae Ro i Nat for Raab og Larm!« — »Veed Du ikke, at Kongerne have holdt Slag?« — »Hvem seirede?« spurgte hun. »Normændene«, lød Svaret. »Saa er vel vor Konge flygtet.« — »Man veed ikke sikkert, om han er flygtet eller falden.« — »Gud bedre os, for Konge vi have! Han er baade halt og ræd.« Da sagde Raadvild: »Kongen er vist ikke

ræd, men kun ikke seirsæl.« Saa vaskede han sig og tørrede sig midt paa Haandklædet. Husmoderen rykkede det fra ham og sagde: »Du forstaaer Dig kun lidt paa Folkeskik, det er tølperagtigt at jaske hele Haandklædet til.« Raadvild svarede: »Jeg bringer det vel endnu saa vidt, at jeg kan tørre mig midt paa Haandklædet.« Karl Bonde lod nu dække Bord. Raadvild satte sig i Midten. Da de havde spist, gik de ud. Den begjærede Hest var sadlet og Bondesønnen færdig til at følge paa en anden Hest. De rede saa afsted. Det var den danske Konge, der paa denne Maade undslap.

Talrige Gravhøie i Nærheden af Halmstad ere maaske Minder om hint blodige Slag.

Af og til, f. Ex. ved Varberg, gaaer Jernbanen umiddelbart langs Kattegat. Fæstningen, foran hvilken Daniel Rantzau fik sit Banesaar, ligger høit paa en Granitklippe.

4.

Jeg ankom til Göteborg, gjennem hvis Skærgaard jeg et Par Aar iforveien var seilet. I den under Gustaf Adolf for en stor Del af Hollændere med Kanaler og Broer anlagte blomstrende Handelsstad kan man tilbringe Aftenen behageligt i Trädgårdsforeningens store og smukke Have, hvor der musiceres.

Jernbanen førte mig saa videre langs Göta-Elven, hvorpaa jeg iforfjor dampede op til Trollhättan og derfra til Stockholm. Det er Søndagaften. Talrige Dampskibe og Baade ere i Bevægelse paa Elven.

I den Coupé, hvor jeg havde taget Plads, sad et Par eiendommelige Modsætninger. Den ene var en lille, firskaaren, selvbevidst Normand, rimeligvis en velhavende Kjøbmand, med et noget haardt Ansigt, hvis Træk dog mildnedes, naar han talede, og lod lidt Humor skimte bag den ru Overflade. Han vendte hjem, efter at have givet sig, Mutter og et Par unge Døttre en europæisk Overhaling ved en Rundreise sydpaa. Den Anden var en høi, bredbringet Tydsker — med Knebelsbart, som det sig hør og bør en Repræsentant for det moderne Germanien. Han saa vel noget fin, men ikke ret nobel ud. Det tilpas kløgtige Ansigt havde et lidt udlevet og træt Præg, Smilene

vare af en Smule skeptisk og blaseret Beskaffenhed. Han havde ogsaa Rundreisebillet. Begge joge med Kurertog Dag og Nat til Kristiania.

Disse mer og mindre hyppige Ilreiser bidrage aabenbart i Forening med saa meget Andet til at enervere vor stakkels Race. Tidens hurtige Fremskridt kjøbes dyrt og ere af en prekær Beskaffenhed. Man maa rappe sig! er Symbolum, og saa gaaer det over Stok og Sten. Udbyttet bliver da ogsaa derefter. Billedgalleri paa Billedgalleri jages igjennem; istedetfor at dvæle ved de faa udmærkede Ting fares Godt, Slet og Middelmaadigt iflæng over med en Harefod. En Forfatter behandler hvert halve Aar med smidigt Talent og pikante Vuer et nyt stort Æmne, hvis Uddybelse vilde kræve mange Aars samvittighedsfulde Granskning: han har »skummet Fløden af Begivenhedernes Kar« — og af foregaaende Forfatteres Arbeider.

Det Øvrige svarer hertil.

Man klapper op til Kathedret som op til Scenen. Tanken føres uvilkaarligt til det gamle Grækenland, hvor Sofisterne paa Tournéerne falbøde deres høieste Oplysning, der, som bekjendt, endte med fuldstændig Opløsning.

Agitation først og sidst, skjøndt den Agiterende som oftest paa Bunden er en i høiere Forstand temmelig rodløs fattig Per Eriksen, hvis Universalbalsam er mer eller mindre Humbug, idag det, imorgen det, eftersom Vinden blæser daraussen fra. Der

»gjøres urimeligt Spræl —
men det smager ikke af Livets Væld!«

Ikke at tale om det mest Moderne: at agere død og udstille »Liget« med skruede Fraser og soigneret Udstyrelse.

»Den Nyhedslyst er mig forskruet og grel —
ældgammelt som Livet er Livsens Væld!«

Og saa reklameres der paa det Frækkeste.

Der August sagt: „Mein Bruder und Ich!«
»Ich und mein Bruder!« sagt Friederich.

En ubekjendt Anonym giver Partifællen Attest for »eminent Kunstforstand« o. s. v. Der udstedes Bulletiner om Vennens — ja hans Kones — private Anliggender, som gjaldt det Rigers Ve og Vel.

Saa byder Politiken. »Det kommer igjen!« sagde Bonden, han gav sin So Flæsk.

Man har sammenlignet Livet med en Reise. Ikke blot den Enkeltes Liv, ogsaa Nationernes og hele Menneskehedens kan sammenlignes dermed. Det kunde være interessant gjennem literære Hovedværker at fremstille de vigtigste Stadier paa Menneskehedens store Reise. Man kunde dertil for Oldtidens Vedkommende vælge Homer's Odyssé, for Middelalderens Dante's »La divina commedia« og for den nyere Tids Goethe's »Wilhelm Meister«. I den første styres der mod Staten, Staden og Hjemmet i græsk Forstand; i den anden gaaer Reisen paa middelalderlig-katholsk Vis gjennem Helvede og Skjærsilden mod Himlen; den Tredie er en Dannelsens Odyssé i den nyere Tids Aand.

Til hvad Punkt ere vi nu ankomne, specielt hos os?

En af de kjøbenhavnske saakaldte Liberales Grundlovsviser for iaar begyndte:

„Et lille Folk, behændigt til at forme
Europas Tanker ud i egen Mønt!

En mere sandhedskjærlig Forfatter havde taget Munden mindre fuld og ædrueligére sagt: »En lille Flok«. Skal det forresten være en Roes: behændig at slaae Mønt af Andres Tanker? Det synes mig i Sandhed at være en compliment de boeuf. Er det overhovedet prisværdigt at vende sit Land Ryggen og tilsidst endog æde Mask med de fremmede Svin som hin Søn i det nye Testament? Hávamál siger ikke uden Grund:

Bú er betra
þótt lítit sè,
halr er heima hverr.
Blódugt er hjarta
þeim er biðja skal
sèr i mál hvert matar.*)

Ligeoverfor det moderne Styrtebad af europæiske Hovedstrømninger fristes man oftere til at udbryde med E. G. Geijer:

Hvad mer, om tusen skatter till oss hvälfva,
och vi då ega allt, och ej oss sjelfva!

*) Bedst er eget Bo, er end det lidet — Enhver er Herre i sit eget Hus. Bløde maa dens Hjerte, der skal bede om Mad til hvert Maaltid.

Efter den forudgaaende ensidige Skandinavisme var denne Reaktion ganske vist ikke uden Nytte og har, som en stigende Nilflod, afsat adskilligt frugtbargjørende Dynd. Tidligere savnede Svend Dyrings Replik i Henrik Hertz's Drama ikke Berettigelse:

Der er mer Forslag i den ærlige Danske!
En Dannemand lader sig ikke gaae paa,
fordi han æder engang med de Franske.

Men for Meget og for Lidet fordærver Alt. At Dagbladenes og Leiebibliothekernes mer eller mindre umyndige, paa Nyt forslugne store Publikum jages om paa literære Ilreiser fra Frankrig til Rusland, fra Herodes til Pilatus — tilmed i ofte slette Oversættelser — er sikkert demoraliserende. Romanfeberen maa specielt virke misligt. Med dette Udtryk sigtes baade til den taabelige overdrevne Forherligelse af den romanske Race, specielt Franskmændene, og den ikke mindre utaalelige Lovprisning af og Trasken i Hælene paa den franske Literatur og den deri blomstrende, tidt høist bedærvede og os meget lidet vedkommende Romanfabrikation. Vi skulle vel saavidt muligt tilegne os alt Godt, hvad enten det kommer fra Romaner, Slaver eller hvemsomhelst, men dog aldrig glemme, at vi ere af en anden Race med en anden Natur og Aand, med anden Trang, med andre Fornødenheder. Vi Gother ere desuden mindst en ligesaa betydningsfuld Stamme som den romanske. Oppositionen mellem Nord og Syd kan og bør aldrig uddøe — den er til Verdens-Udviklingens Bedste. Og Strudsemaver have vi da heller ikke.

Jeg faaer netop i dette Øieblik fat paa et Göteborger-Blad, hvori der findes en læseværdig Artikel, »Den fosterländska bildningens oeftergifliga kraf«, der siges at være »af en stor vetenskapsman«. Det hedder deri blandt Andet: »Tydligt är, att hvart och ett folk, som icke bättre förstår sin lifsuppgift, än att det helt bekymmerslöst låter föra in sig i en främmande verld, der det icke kan känna sig hemmastadt, måste blifva tillkonstladt och förvridet«. Bjørnstjerne Bjørnson gjør med Rette det Samme gjældende.

Der er endog Øieblikke, hvor man kunde fristes til at spørge med Grækerinden i Henrik Hertz's Drama »Svanehammen«:

Er Norden da, der synes streng og barsk,
det Væld, af hvilket Syden skal forynges?
Er Norden yngre, mere karsk?
Mon Syden alt af Alderdom betynges?

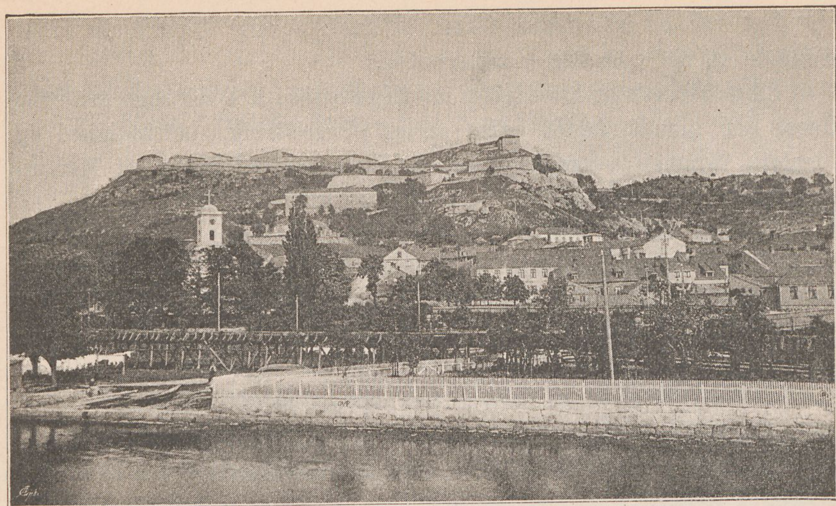
Det var da ikke første Gang, at frisk nordisk Blod hjalp til at gjenføde en ældet sydlig Kulturverden.

Efter hermed at have lettet mit Hjerte mod hin elskelige moderne Race, der blandt Andet ogsaa stiller »Begeistring, Letsindighed og Idealer« sammen — som en vis Hr. Starcke i »Naturen og Mennesket«*) — gaaer jeg videre.

Sverrigs største Indsø Venern øines. Gjennem et noget ensformigt og sumpet Landskab naaer man det smukke Ed ved en temmelig stor Sø, hvor Ege hilse den Reisende. Forbi en anden stor Sø med klippefuld Bred fører Toget gjennem en lille Tunnel til den norske Grændse.

---

*) Samme Herre forsikkrer ligeledes: »Vil man give Familielivet et andet Indhold end grove og materielle Elementer, falder det sammen som en tom og blodløs Skygge«.

Frederikshald med Frederikssten.

II.

I Frederikshald og Kristiania.

Frederikshald: Mindesmærke for Brødrene Kolbjørnsen og Peder Normand. — Tistedalen. — Monument over en Jyde. — Fæstningen Frederikssten med Karl den tolvtes Mindesmærke. — C. Hauch. — Sarpsborg. — Frederiksstad. — Bundefjord. Kristiania: Kristian den fjerdes Statue. — Kunstmusæet. — Hos Prof. L. Dietrichson. — Nordiske Oldsager. — Vikingeskibe. — Bygdø. — Karl Johans Gade. — Karl Johans og Wergelands Statuer. — Fattigkvarterer. — Kristiania-Bohêmen. St. Hans-Haugen.

1.

Overgangen fra Sverrig til Norge er ingenlunde synderlig iøinefaldende. Den første norske Station ligger ret kjønt ved en Sø. Senere møder Øiet et smukt skovklædt Daldyb og en anden Sø. Kort før den smukke Tistedal har man en tiltalende Udsigt over den store Femsø.

Vi ere nu i Frederikshald, der har c. 12000 Indbyggere og betydelig Udførsel af Trælast. Denne efter en stor Ildebrand i vort Aarhundredes første Halvdel nyopbyggede By paa begge Sider af

Tistedalselvens Munding under et steilt Fjeld, hvorfra Fæstningen Frederikssten skuer ned, gjør med sine skovklædte Høider rundtomkring et tiltalende lyst Indtryk. I Husenes Vinduer staae næsten allevegne kjønne Myrther: jeg har overhovedet ikke set saa mange Myrther i Italien som i Norge — at det er Potteplanter gjør jo rigtignok en væsenlig Forskjel.

Staden ligger ved Tistedalselvens Udløb i det smalle Svinesund, der gaaer ud i Skagerak. Fra Svinesund løber udenfor Byen den lange, snevre Iddefjord mod Syd.

Saaledes beliggende ved Sverrigs Grændse, har Frederikshald været et Tvistens Æble. Paa Torvet nærved Havnen hæver sig en borgerlig beskeden Stenstøtte, som minder herom, idet den er reist til Ære for de tappre Frederikshaldske Kjøbmænd Brødrene Peder og Hans Kolbjørnsen — hvis Stedsøster Norderhov-Præstekonen Anna paa Ringerike ligeledes udmærkede sig i Svenskekrigen i Begyndelsen af forrige Aarhundrede — samt for Peder Normand.

Mørke Skyer hang over Norges gamle Grændsefæstning, der nu er uden Betydning, men om hvilken der i sin Tid blev kæmpet haardt, og foran hvis Gyldenløve-Fort den svenske Eventyr-Konge, Tegnér's »dundergud«, fik sit Banesaar, 1718, kun 36 Aar gammel. Himlens Aspekter dannede en stemningsfuld Natur-Baggrund for hin tragiske historiske Katastrofes Ihukommelse. Karl den tolvtes Fald for den lille norske Fæstning var ligesaa brat og nedslaaende som hans ikke mindre eventyrlige danske Modstander Søhelten Tordenskjolds ikke to Aar efter i Duellen paa den nordtydske Eng for Oberst Stahls Kaarde i en Alder af kun 30 Aar.

Jeg leiede en Vogn for at sætte en lille Kjøretur i Forbindelse med Besøget af Fæstningen. Veien gik smukt mellem skovklædte Aase langs Tistedalselven med dens fossende Vand og Tømmer. Det er en norsk Natur, der nok kunde opflamme til tappert Forsvar. Dalens Saugbrug med deres snilde Indretninger maatte interessere; men Synet af Arbeiderbefolkningen og dens talrige Børn kunde ikke undlade at gjøre et Skaar i Tilfredsstillelsen ved Betragtningen af Naturkraftens Anvendelse i Menneskets Tjeneste og de kløgtige mekaniske Opfindelser. Tilværelsen er unægteligt af den Art, at Karl Baggers Zigeunerske ikke uden Grund kan sige:

Hr. Greve, Naturen er vældigt rig —
deraf dens uhyre Ødslen!
Det halve Jordliv den gjør til Lig
og dræber det grumt i Fødslen.
Af Snese Æg blive Kyllinger to,
Rovfuglen æder den ene,
den anden gaaer sulten og uden Ro,
søger Korn mellem nøgne Stene.

Deres Naade, blandt hundrede Mennesker man
kun træffer en enkelt Greve.
De nioghalvfems maa af Brød og Vand
særdeles tarveligt leve.
o. s. v.

Det var næsten med ond Samvittighed, jeg, siddende i en magelig Vogn, rullede forbi saaledes stillede Medmennesker.

Ved den gamle Sædegaard Veden, hvor man har en smuk Udsigt over den store Femsø med dens skovklædte Skrænter, er der i en aflang Sten ved Veien indhugget en hel lille Biografi af en Jyde, der, ganske ung, kom til Norge i Slutningen af det 16de Aarhundrede, blev Forvalter paa Veden, giftede sig og fik syv Børn. Da hans Dødsaar ikke nævnes paa Stenen, skulde man næsten troe, at han selv havde sat den til sin Ihukommelse, for at vordende Slægter kunde se, hvorledes en seig Jydesvend kan arbeide sig op. Jeg kom uvilkaarligt til at tænke paa et Par Viser om Jyden, der rimeligvis ere fra hine Dage. Den ene begynder:

Der de Jyder udaf Jylland føg,
stærke som Eg og grove som Bøg —

Jyden siger deri, at Jyder have

saa frisk et Mod,
at de drage dennem af Landet ud.
Eia! Eia! Eia!
hvad Jyder ere friske tilsinde!

Kan vi ikke Plads udi Sjælland faae,
da ville vi over til Skaane lade staae,
det ville vi ikke forsømme.

I Sverrig og Norge og Gullands Ø
der æde saa mange Jyder deres Brød,
i Falster og Lolland, ogsaa paa Møen,
man finder vel ogsaa Jyder i Fyen.
Jeg turde vel sværge, paa denne Dag
man finder Jyder hos den hellige Grav.
Eia! Eia! Eia!
Hvad Jyder ere vide om Verden!

Den anden større og ulige interessantere begynder:

Smaa Børn udi Jylland, naar de voxe op,
strax reise de om deres Næring;
de ere frimodig i Hjerte og Krop
og komme med Ære til Bjæring.
Hver tragter at blive en Ladfogd.

Der fortælles deri om den reiselystne Jydedrengs Afsked fra Hjemmet:

Hans Fader samtykker og giver ham Svar:
»Gud give Dig dertil god Lykke!«
Hans Moder hun græder og Hænderne slaaer,
hans Søster af Graad monne hikke:
»Min Bro'er vil nu være jen Ladfogd!

O lille Chræn Chrænsen! bliv hjemme hos os.
Vi se Dig ret aldrig mere!«
Hans Moder slaaer over ham hellige Kors:
»Gud Fader Dig naadig regere,
at Du kunde blive jen Ladfogd!«

Chræn Chrænsen han tager sin Pleil udi Haand:
»Nu vil a Jer Herren befale!«
Sine Hoser paa Ryggen bandt han med et Baand:
»I maa mæ ikke længer forhale,
A reiser at blive jen Ladfogd!«

Han bandt sine Træsko paa Pleilen vel hart,
paa baren Fod monne han løbe,
han sprang udi Veiret og brugte sig snart,
som man hannem jaged med Svøbe —
han agter at blive en Ladfogd.

Han slaaer sig saa op fra Røgter til Ladefoged o. s. v. Tilsidst hedder det i den pudserlige Vise:

Du driftige Jyde! stor Ære Dig bør,
Du lader Dig ikke forskrække.
At reise om Føden Du lystig Dig rør',
hvor Herren dit Brød vil opvække,
med Tiden Du bliver en Ladfogd.

Paa Slotte og Gaarde nep' findes en Mand,
at han jo en Jyde mon være,
som haver stor Embede under sin Hand,
thi Jyden kan Alting regere,
de er baade Ladfogd og Slotsfogd.
o. s. v.

Vi kjøre nu paa den anden Side af Elven gjennem Skov op til Fæstningen. Et gothiserende Monument af støbt Bronce er her paa en af Træer og Buske omgiven Plads 1860 reist af den svenske Armé over den faldne Heltekonge. Paa Monumentet staaer med forgyldte Bogstaver Tegnér's bekjendte stolte Verslinier:

I med- och motgång lika
sin lyckas öfverman,
han kunde icke vika,
blott falla kunde han.

Karl den tolvtes Monument paa Klippetinden med sit lidt kokette svenske Præg — der i Grunden ikke ret passer til Personligheden, det skal forherlige — og Tegnér's pompøse Vers danner en slaaende Modsætning til hans norske Modstanderes paa Torvet i den lille By ved Klippens Fod, hvilket er saa tarveligt og lakonisk med de blotte Navne og dog tilstrækkelig talende.

Fra Fæstningen har man det prægtigste Rundskue over Staden, Elven, de skovklædte Høider, de i Terrainet spredte Kirker og Gaarde, Søen med Skibene o. s. v.

J. C. Hauch er født i Fredrikshald. Moderen, der nedstammede fra Anna Kolbjørnsen, var en Kjøbmandsdatter fra denne By. Digterens adelige Fader, født i Kjøbenhavn, var dengang Amtmand i Smaalenene. Det Norske danner uimodsigelig en betydningsfuld Baggrund i Hauchs personlige og Digter-Liv.

2.

Fra Frederikshald tage vi saa med Jernbanen til Kristiania.

Vi kjøre langs Iddefjorden gjennem flere Tunneler og komme over Glommen ved Sarpsborg, hvor den berømte Fos Sarpen, som hin store Flod — Skandinaviens længste — her danner ikke langt fra sin Munding, bruser skummende afsted. Toget gaaer senere en Tidlang jævnsides med Glommen. Adskillige have i bogstavelig Forstand bygget deres Hus paa en Klippe i Nærheden af Frederiksstad, der ligger ved Glommens Udløb i Kristianiafjord og har et lignende Indbyggerantal som Frederikshald.

Forbi Moss naae vi langs den smukke Bundefjord, en Arm af Kristianiafjorden, hvor Kristiania-Villaerne alt begynde, Norges Hovedstad, den af Kristian den fjerde anlagte og efter ham opkaldte By — hans Statue findes ogsaa paa Stortorvet.

Jeg besøgte Kunstmusæet bag Universitetet. Skulpturafdelingen indeholder Afstøbninger af de bedste Antiker og af adskillige Renaissance- og nyere Arbeider. Medens jeg glad gjensaae de gamle romerske Bekjendte fra Vatikanet, Kapitolium, Lateranet, Villa Ludovisi o. s. v., traadte en gammel romersk Bekjendt, men en lyslevende, Prof. L. Dietrichson, Musæets Forstander, hen til mig. Det er en Mand, der med beundringsværdig seig Energi under smaa Kaar — som saa mange Normænd — har arbeidet sig op til sin nuværende smukke Virkekreds. Jeg husker tydeligt, hvorledes han, som ung Ægtemand, i Vinteren 1862—63, yderst tarvelig klædt, paa de smaa romerske Restaurationer udsøgte de billigste Retter til sig og Hustru. Han var saa venlig at indbyde mig til sit Hjem en Aften. Den fordum saa fattige Romafarer har nu bygget sig et smukt Hus paa en Klippe i en Udkant af Byen. Det har en aldeles prægtig Udsigt — i vor Hovedstad vilde det være umuligt at skaffe sig en Bolig, der endog blot tilnærmelsesvis kunde maale sig med dennes pittoreske Herlighed. Værelserne ere smagfuldt udstyrede, ikke mindst med Kunstværker, og have ingensomhelst Lighed med vore moderne Saloner, som nærmest ligne Møbelmagasiner. Hustruen, der er Malerinde, har et stort Atelier i øverste Etage. Datteren

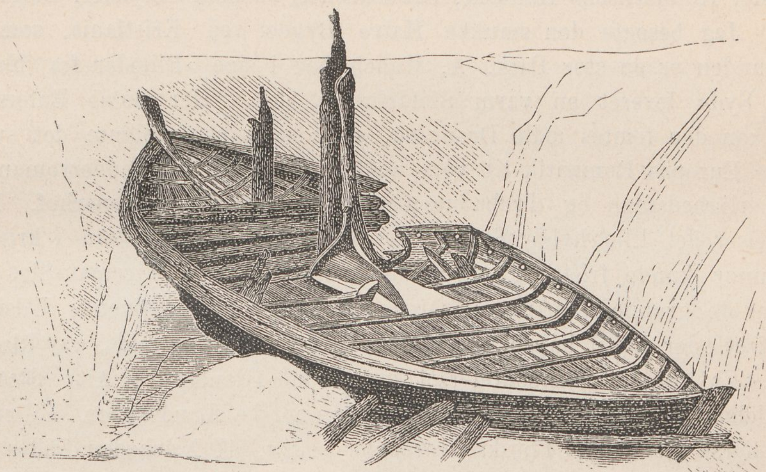
studerer for Øieblikket Medicin i Kjøbenhavn. Dietrichson fortalte mig en ypperlig Historie om en moderne Fremskridtskvinde, der havde oversat en af de feterede nye russiske Romaner paa Dansk — efter Originalsproget, hed det sig. Deri traf han paa et Sted om Hjertets Ungdom, der i Sammenhængen var ganske meningsløst. Han fandt paa at oversætte det paa Tydsk — og Sagen opklaredes. Talen var om den berømte russiske Revolutionær Alexander Herzens Ungdom.

Dietrichson har ikke ringe Fortjeneste af Kunstmusæets Grundlæggelse. Det indeholder, foruden Skulpturafdelingen, ogsaa en Malerisamling med ikke faa interessante nordiske, især norske, Arbeider i Forening med nogle italienske, hollandske, tydske og franske.

Dagen efter Besøget hos Dietrichson opsøgte jeg en vakker Familie, som jeg den foregaaende Sommer havde været sammen med i Gudbrandsdalen. Sønnen, en ung Brandesianer, havde skudt sig om Efteraaret. Det moderne Gjennembrud — Andre sige: det moderne Durchløb — frembringer ikke blot adskillig Humbug, men har ogsaa alt krævet ikke faa Ofre. Selvmorderens Fader, en Sønnesøn af vor bekjendte gamle Biskop Balle, er Inspektør for Arbeiderboliger i en Udkant af Byen. Disse fattige Arbeider-Hjem dannede den grelleste Modsætning til Romafarerens æsthetiske Herlighed, over hvilken jeg nylig havde glædet mig. Ak, saaledes møder man overalt de smertevækkende Livskontraster!

Jeg besaae Samlingen af nordiske Oldsager paa Universitetet. Den er rig paa Gjenstande fra Vikingetiden, hvori Normændene jo spillede saa stor en Rolle. Fra denne Tid stammer ogsaa det bag Universitetet i en Træbygning i Haven opstillede interessante store, mærkelig vel bevarede Vikingeskib, der hidtil intet Sidestykke har. Det blev for en halv Snes Aar siden opdaget i en Gravhøi ved Sandefjord ved Indløbet til Kristianiafjorden, der kaldtes Kongehøien, og hvori en Konge sagdes at være begravet med alle sine Skatte. Det er af Eg. Dets skarpe Bygningsmaade med den betydelige Kjøllængde har gjort det hurtigseilende, medens dets flade Bund har ladet det holde sig stivt i Søen. Det har været indrettet baade til Seilads og Roning, der er 16 Aarehuller paa hver Side. Skibet har ved Høisætningen været skjoldbehængt paa begge Sider; fire Skjolde findes endnu, og ved Udgravningen fandt man langs begge Rælinger

Rester af andre: de have været malede. Under Roningen bleve Skjoldene tagne ind. Paa Midten af Skibet var et af Tømmer reist Gravkammer, som havde været udplyndret. Det Meste af det aabne Skibs Længde har vistnok kunnet overspændes med et Telt. Paa høire Side hænger Roret — deraf Betegnelsen »Styrbord«. I Skibets forreste Del var der Sengesteder, hvoraf to ere opstillede under Skibet; sammesteds fandtes Levninger af fem andre og inde i Gravkammeret Levning af et sjette. Der staaer endnu et stort Stykke af Masten. Fartøiet er af overordenlig dygtigt Arbeide. Ved Udgrav-

Vikingeskib.

ningen laa der ved Siden af Skibet Ben af Heste og Hunde, der aabenbart havde fulgt deres Herre i Døden, ligeledes Fjer af en Paafugl, som Vikingen uden Tvivl har hentet sig i Syden. Levninger af tre mindre Baade fandtes i Skibets forreste Del. Af de i Gravkammeret fundne Ben af den i Skibet høilagte Kæmpe fremgaaer, at det har været en høivoxen, kraftig ældre Mand. Høiens og hele Begravelsens usædvanlige Storartethed beviser, at det har været en anselig Høvding.*) Man har ment, det muligvis kunde være en

*) Se Beskrivelsen af Vikingeskibet af Ingvald Undset, 1887.

Konge paa Vestfold, Olaf Geirstadalf, Harald Haarfagers Farbroder, om hvem Sagaerne fortælle, at hans Høi blev opbrudt og plyndret af Olaf den helliges Fosterfader Rane den vidtfarne.

I en anden Bygning i Nærheden opbevares Levningerne af et lignende mindre Fartøi, der over en Snes Aar tidligere fandtes i en Gravhøi paa den modsatte Bred af Kristianiafjorden i Smaalenene.

I Samlingen af nordiske Oldsager findes ogsaa rigt udskaarne Døre fra de saakaldte Stavekirker, af hvilke jeg ifjor saae en i Hitterdal i Telemarken, samt adskillige kirkelige Gjenstande fra gamle Dage, ogsaa Ting fra den nyere Tid, f. Ex.: Tordenskjolds Uhr o. s. v., Peder Kolbjørnsens Handske, Brudekroner, Vaaben, Smykker, Bægere.

Jeg besøgte den smukke Halvø Bygdø ved Kristiania, som i Grunden er en stor Park. A. Munch har i sine »Billeder fra Nord og Syd« leveret en varm Skildring af den. Her holdt Eufemia, Hakon den femtes ædle Dronning, som søgte at forplante det sydlige Europas Romantik til vort koldere Nord og lod Ridderromaner, Kjærlighedssagn og Trubadursange oversætte, sit Sommerhof. Nu kneiser det lille hvide Sommerslot Oskarshal — som man i kritisk Humør kunde fristes til at kalde et Legetøis-, et Marcipan-Slot — over de grønne Trækroner. Man har herfra en henrivende Udsigt. Veiret, der hidtil havde været kjøligt, skyet og regnfuldt, var klaret op. En prægtig Skærsommersol kastede sin Glands over Alt. Slottet indeholder ikke faa interessante Sager, norske Landskaber, Billeder af norsk Bondeliv, Træskærerarbeider o. s. v. I Nærheden findes en Bondestue fra Telemarken, en prægtig gammel Stavekirke fra Hallingdal og et Par andre ældre Bygningsværker.

Hovedstaden er forresten, som det øvrige Land, endnu i sin Vorden. Den er ikke Provindsby, men heller ikke ret et værdigt Centrum. Glandspunktet i den, der gjennemskærer Byens tættest bebyggede Del med det største Forretningsliv og den mest animerede Færdsel, er Karl Johans Gade, som strækker sig fra den anselige Hovedbanegaard i betydelig Længde op til det store kongelige Slot — foran hvilket Bergsliens Rytterstatue af Karl Johan drager Blikket til sig — og den smukke Slotspark. Denne Park i Forening med Studenterlunden ved Universitetet og den beplantede Eidsvoldsplads ved Stortbingsbygningen — hvis runde Parti gjør sig smukt gjældende — lader Naturen komme til sin Ret midt i

Kulturen med dens politiske, videnskabelige, merkantile og flanerende Rastløshed. Paa Eidsvoldspladsen findes en Statue af Henrik Wergeland af Bergslien, der imidlertid langtfra ikke kan maale sig med hans Karl Johans Statue og paa ingen Maade kan siges at have løst sin, unegtelig ogsaa vanskelige, Opgave. Hvem skulde i denne Digters levende Live have sagt, at Landets Hovedstad alt en Menneskealder efter hans Død vilde reise den saa vildt Forhaanedes og Forfulgtes Statue i sit Midtpunkt!

At Fattigkvarterer i Byens Udkanter her, som i alle Hovedstæder, slaae en truende Ring om hele Herligheden, er en Selvfølge.

Karl Johans Gade i Kristiania.

Kristiania-Bohêmen har i den senere Tid søgt at europæisere »Kæmpers Fødeland«, endog med Bundfaldet af Hovedstrømningerne daraussen fra. Den savner unegtelig ikke ganske Berettigelse, men er dog — ligesom vor, forresten langt tammere — et ingenlunde tiltalende Fænomen.

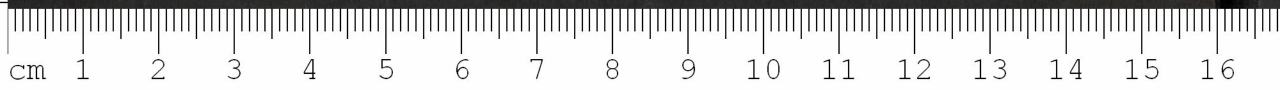
Da jeg reiste hjem i Slutningen af Juli, tog jeg en smuk Afsked fra Kristiania paa St. Hans-Haugen. Ad en kjøn Vei med duftende

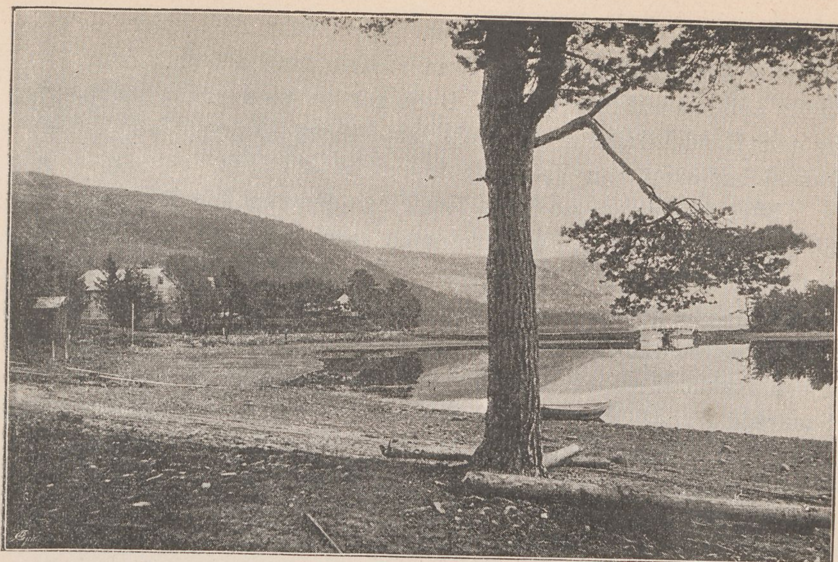
Lindetræer kjørte jeg en tidlig Morgen derud forbi et Par Kirker og vor Frelsers store, smukke Gravlund — en norsk Betegnelse, der synes mig smukkere end vort »Kirkegaard«. Høien, hvor Vandværket findes, er en vakker Plet med Roser, Nelliker, Fuchsiaer o. s. v. og et kjønt Springvand i Bassinet. Man har her det prægtigste Rundskue over Fjorden med dens Øer, der oplives af Damp- og Seilskibe, over Byen med dens Kirketaarne og Huse, over det nærmest liggende Land og de fjernere Bjerge. Ved Høien er en stor, vel vedligeholdt Park med duftende Linde, hvidstammede Birke, Ege o. s. v. Det var en lidt lummer Morgen med noget skydækket Himmel, da jeg gjæstede Høien. Gid det gjenfødte Norges ligeledes lidt overtrukne Morgen maa følges af en solklar Dag! var mit hjertelige Ønske hin Afskedsstund.

Kristiania, set fra St. Hans-Haugen.

Fagernæs i Valders.

III.

Gjennem Valders.

Drammen. — Hønefos. — Randsfjord. — Bjørnson og Ibsen. — Odnæs. — Tomlevolden. — Møde med Holger Drachmann. — Sveen. — Tonsaasens Sanatorium. — Frydenlund. — Fagernæs. — Løken. — Vangmjøsen. — Kvamskleven. — Grindaheim. — Sætere. — »Paa Fjeldet« af Kristoffer Janson. — Nystuen. — Snorre Sturlessøn.

1.

Efter et Par Dages Ophold i Kristiania drog jeg videre paa Jernbanen til Randsfjord.

Toget gaaer mellem Klippehøider, Dal, Skov og Sø. Efter at have passeret en Tunnel, faaer man en prægtig Udsigt til Drammensfjord og den frugtbare Lier-Dal. Her boede i det 11. Aarhundrede den hellige Halvard, hvis Skrin opbevaredes i en Kirke i det af Harald Haardraade opbyggede Oslo, og hvis Festdag i Mai var en af den norske Kirkes store Høitider.

Drammen ligger malerisk paa begge Sider af Drammenselvens Udløb i Drammensfjorden, en Arm af Kristianiafjorden, mellem temmelig høie, skovklædte Bjerge. Byen har en Snes tusind Indbyggere, og dens Handelsflaade er en af de betydeligste i Norge. Især Trælasthandel har bragt den Velstand.

Efter Hougsund ses flere Vandfald. Svømmende Tømmerstokke høre paa denne Route, som næsten allevegne her, til Sceneriet. Landskabet er smukt. Banen gaaer langs Tyrifjord til Hønefos, hvor jeg ifjor tilbragte nogle Dage og hørte Fossen »dure«.

Gjennem Skov naaer man endelig Randsfjord. Paa den tilfrosne Fjord druknede en Foraarsdag i den sidste Halvdel af det 9de Aarhundrede Harald Haarfagers Fader, Halfdan Svarte, da han engang kjørte fra et Gjæstebud, hvor der var blevet drukket tæt. Der laa Sne paa Høider i Frastand. Junisolen skinnede glimrende i Modsætning til dette vinterlige Fænomen.

Jeg gik ombord paa Dampskibet til Odnæs. Der lød alskens Tungemaal, Tydsk, Engelsk o. s. v. — det vilde have været en Svir for en fuldblods kauscher Europæer! Norske Vandringsmænd droge ved Landingsstederne afsted med Randsel paa Ryggen. En Normand ivrede stærkt mod Bjørnstjerne Bjørnsons senere agiterende Virksomhed og mente — som saa mange Andre — at han burde holde sig paa sit rette Gebet, Poesien, og ikke gjøre disse talrige Udflugter til Territorier, som han dog ikke magtede, da han hverken besad den sande aandelige Overlegenhed eller tilstrækkelige Kundskaber til Løsningen af tildels meget vanskelige Problemer. Jeg kom til at tænke paa en lille Afhandling af N. F. S. Grundtvig (i tredie Bind af hans Tidsskrift »Danne-Virke« 1817), hvori han forherliger den poetiske Natur, idet han siger: »Skjaldens Fortrin er det vel i hver Alder at have et Slags Lys med sig, hvor han gaaer; og uden ham til Forløber skal man nok bare sig for at komme paa det rette Spor til nogen Egn i Aandens Rige« — men hvor han ogsaa tilføjer: »Det er dog stedse en egen Sag med Skjalden, og hans Syn maa følges med særdeles Varsomhed«. En Berliner ombord kunde aldeles ikke forsone sig med Henrik Ibsen, for hvem enkelte europæiske Ildprofeter jo nu reklamere saa stærkt, ikke blot i Tydskland, men ogsaa i England, ja i Frankrig. Dette saa specifik norske extraordinære Fænomen, der som en truende Komet har hævet sig over Horizonten, maa

visselig heller ikke være let at døie for fremmede Folk. Selv i Skandinavien begynder man jo at protestere mod ham. Den frisindede svenske Forfatter Axel Lundegård udbryder saaledes i »Røde Prinsen« (1889), en Bog, alle moderne Eftersnakkere burde læse: Jag skall lyfta min hand mot den store diktaren, hvars ande hvilat tryckande och tung öfver tiden, afskudda hans tankars ok, uppsäga honom tro och lydnad i hela min förplågade og sönderslitna generations namn. Han var en gång det nya, som stormade lös mot auktoriteterna; nu är han sjelf en tryckande auktoritet, mot hvilken det nyas storm går lös. Vi kunna böja knä för hans snille, men vi förklara hans diktning krig. Tiden suckar efter ett annat innehåll. Han var sin samtids tuktomästare, och han gisslade den till blods; nu måste det skaffas helande balsam, att såren läkas, som hans gissel slog. Alltför länga ha vi sett på tillvaron genom hans mörka glasögon; nu längta vi efter ljusning och dager, efter majluft och solsken i literatur och lif. Vi skola sjunga hymner till lifsglädjen, stämma upp ett befriande skratt, dansa i ljusa sommarnättar under vårt hemlands furor, dikta himmelen blå och världen god.

Randsfjorden, der efter Mjøsen — paa hvilken jeg ifjor seilede op til Gudbrandsdalen — er den længste Sø i Norge, bliver tilsidst, trods sine tidt smukke, skovklædte Høider, lidt trættende. En robust midaldrende Normand, der efter en Snes Aars Fraværelse i Amerika var vendt tilbage til sit Fædreland og saae lidt medtaget ud af Livets Storme, fandt dog Alt herligt og hilsede med Champagne Hjemmets skjønne Natur.

Efter at have tilbragt Natten i Odnæs, der ligger smukt ved Nordenden af Randsfjorden, kjørte jeg videre i en Kaleschevogn. Veien gaaer langs Etnaelven, der udmunder i Randsfjorden.

Ved Tomlevolden traf jeg min tidligere Discipel og varme Ven Holger Drachmann med hans Hustru. Jeg havde den sidste halve Snes Aar kun set ham stødvis med lange Mellemrum og i korte Øjeblikke. Uagtet han ikke endnu er halvhundrede Aar, er han alt dygtig graanet. Hans nuværende Kone — der nok er i Familie med ham — naaer ham vel knap til Skuldrene (han er jo en Holofernes), men i Karakter er hun ham neppe underlegen. Hendes aabne Ansigt og ligefremme Naturlighed tiltalede mig ikke ganske lidt. De kom

fra Tonsaasens Sanatorium, som de dog heldigvis ikke havde behøvet at tye til for Sundhedens Skyld, men kun flygtigt besøgt.

Ja, Sanatorium! det er vor forjagede materialistiske Tids Løsen. Jeg troer nu, at Gjenfødelsen ligger paa et andet Punkt. Et Par Strofer, som jeg nylig skrev i en ung Piges Stambog, udtaler min mere idealistiske Betragtningsmaade.

Naturprædiken.

„Hvordan gaaer det til, o stille Vand,
der i Skovdybet drømmende hviler,
at aldrig overgroes Du kan,
men altid straalende smiler?«

Hør, Menneskebarn, mit simple Svar
paa det undrende Spørgsmaal om Grunden,
hvorfor jeg altid holder mig klar —
Kildespring findes i Bunden!

Jeg tilbragte en glad halv Times Tid med min gamle Ven, der viste sig høist elskværdig. Det var, som havde vi aldrig været skilte ad — et lykkeligt kort Moment, der mindede mig om Verset i den gamle Vise:

Glæden er lig en flygtig Ven,
som paa en Reise man finder,
og som, idet han farer hen,
kysser os ømt og forsvinder.

Drachmann skulde tilbage til Kristiania, hvor han havde holdt en godt besøgt Forelæsning af egne Arbeider, og derfra umiddelbart til sit Hjem og sine Børn i Hellebæk for at læse Korrektur paa en Roman, der var under Trykken. Ogsaa det literære Arbeide gaaer i vore Dage med Damp.

2.

Eftersom man nærmer sig Valders, kjører man langs den brusende Elv gjennem Skov.

Det var en deilig Søndagaften, jeg holdt mit Indtog i Valders, ret i Søndagsstemning til at nyde de ventende Herligheder.

Ved Indtrædelsen i Valders kommer den nøgne Klippe stærkt frem mellem de ranke Graner og fine Birke, Vandet risler skumhvidt ned ad den. Veien gaaer tilveirs opad Tonsaasen. Ensomheden bliver større, et Hus er en Sjeldenhed. Meget høit oppe ligge enkelte Gaarde. Jeg mindes det engelske, sagtens amerikanske, Ord, jeg engang har hørt, at der ikke findes bedre Naboer end Fosse og vilde Bjerge. Jeg er dog ikke i saa misanthropisk Stemning, at jeg vil gjøre det til min Trosbekjendelse.

Vi rulle nu rask nedad og igjen op. Endelig naae vi ved Solnedgang vort første Natteleie i Valders, Sveen med vid Udsigt over Etnedalen.

Ved Bortkjørselen næste Morgen ses snebedækkede Høider i det Fjerne. Veien gaaer gjennem solbeskinnet Granskov i en stor Runding forbi Tonsaasens Sanatorium, der ligger i Læ af Skov. Den ene Side af Veien skraaner oftere temmelig brat nedad. Jo høiere man kommer, desto mere nøgent bliver Landskabet, Granernes Væxt formindskes, Luften er kold. De snebedækkede vældige Jøtunfjelde øines langt borte.

Det gaaer nu rask nedad i Runding med brat Affald til den ene Side. Gaarde og Huse, Køer, Faar, Geder og Svin, Karioler med Mænd og Kvinder oplive Sceneriet. Forbi Frydenlund med smukke Huse og nærliggende Kirke gaaer Veien tilsidst mellem Floden Bægna og steile Klipper i stærk Runding til Fagernæs ved den et Par Mil lange Strandefjord. Stedet svarer ikke ilde til sit Navn, og jeg beslutter mig derfor til at blive her nogle Dage.

»Den evige Uro, som kjender ei Fred,
det er Fodreisens dybeste Hemmelighed.«

Og det er ikke blot Fodreisens, men al Reises inderste Hemme-

lighed. Det gjælder dog ogsaa at puste og samle sig, især naar man nærmer sig de 7 Gange 10 og ikke er saa springsk som en Student paa 2 Gange 10.

Morgenbillede.

Det er tidlig Morgen. Der er ikke en Lyd at høre i Huset. Jeg lister mig paa lette Trin, for ikke at vække de Slumrende, ud paa Verandaen, der vender mod en høi, skovbedækket Aas, hvorpaa Huse ere spredte rundtom fra Oven nedad. Lette Taager dække Himlen og stryge hen over Toppen af Aasen. Det fine Slør dølger, hvorledes Dagen vil blive. Luften er fugtig-kjølig. Svalerne pile fra deres Reder under Verandaens Tag i alle Retninger, kviddrende en Morgensang, sagte, som vilde de ikke altfor meget forstyrre den almindelige Stilhed i Naturen. Ikke et Blad rører sig, Birke som Graner staae ubevægelige, de have endnu ikke — ligesaa lidt som »Skabningens Herrer« — rystet Søvnen af sig. Roen, Kjøligheden, Alt virker dulmende, styrkende. Man giver sig pantheistisk hen i det store Naturlivs stille Morgendrøm.

Middagsbillede.

Vi — ɔ: min Hustru og jeg; min trofaste Livsledsagerinde underforstaaes i Regelen, selv naar der i disse Reiseminder kun staaer »jeg«; det gjælder jo at realisere Ægteskabs-Idealet: De To skulle vorde som En — altsaa, vi vandre ad en lang Bro, der fører over en Elv, som er saa klar, at hver Sten paa Bunden viser sig tydeligt. Fra Broen se vi ligeved et Vandfald komme brusende skumhvidt. Veien gaaer i store Krumninger langs den brede Strandefjord. En som oftest temmelig nøgen Aas skraaner høit iveiret ved Siden af os, medens der hinsides Fjorden hæver sig en anden med rig Trævæxt, frodige Enge og talrige Gaarde og Huse. Solen skinner lidt stikkende mellem store hvide og graa Skyer, der synes at spaae Eftermiddags-Regn. De grønne Træer og Marker, de hvide Huse og Skyer tegne sig smukt i Fjordens næsten blikstille Vandspeil. Langs Veikanten staae simple, men dog i al deres Simpelhed fine vilde Blomster med Naturbørns friske Farve, Stedmoderblomster, Fioler, Forglemmigeier, Stjerneblomster o. s. v., endnu besprængte med funklende Draaber af Regnen,

der nylig er hørt op. En Vipstjert spadserer sirligt over Veien. Smaa hvide og gulagtige Sommerfugle flyve os forbi, talrige andre Insekter gotte sig i Solskinnet. Et Føl med lange Ben staaer ved Siden af Moderen og stirrer nysgjerrigt paa os. En livlig Kalv, der er bundet til et Gjærde, spjætter med Benene og slaaer med Halen, som ønskede den at gjøre vort nærmere Bekjendtskab. En nydelig lille Gris viser sig ved »Grinden«, der er bleven aabnet, og synes at have Lyst til at promenere med os. Smaapiger neie. Det er en Middagsvandring, der, trods Dagens Hede, er ikke mindre tiltalende end den tidlige Sommermorgens kjølige Stilhed. Det nye Liv efter Vinterdvalen møder os overalt.

Aftenbillede.

Ja, det gik i Vasken! I Regn kunde hverken Objektet inspirere eller Subjektet inspireres.

3.

Efter nogle Dages Ophold forlode vi Fagernæs og droge videre i Valders.

Veien gaaer stadigt ind og ud i Bugter langs Strandefjorden og den træbevoxede Fjeldvæg, hvor Huse ere spredte hist og her op ad Skraaningen, med en lignende Fjeldvæg hinsides Fjorden. Sne øines paa de fjerne Høider. Man kjører opad gjennem Granskov. Landskabet vider sig paa sine Steder ud med grønne Marker og Løvtræer. Skumhvide Fosse styrte ned ad Fjeldsiderne. Fjorden hviler stille, gjenspeilende Bredderne. Det er et af de smukkeste Partier i Valders, vi hidtil have set, med stadig prægtig Udsigt til Jøtunfjeldenes skinnende hvide Sne.

Nu naae vi Løken. Sneen ligger endnu paa Høiderne hinsides Fjorden. En smuk Fos kommer brusende. En lang Tid gaaer Veien langs hvilken Bægna uroligt iler over Stok og Sten, gjennem Granskov.

Endelig komme vi ud af Skoven og glæde os atter ved Synet af Menneskeboliger. Rundinger gjøre her, som saa tidt, Vejen, der gaaer

temmelig brat opad, interessant. Man kjører ved den et Par Mil lange Sø Vangmjøsen, hvori de grønne Bredder speile sig smukt, med Ur — større og mindre Stene, som massevis ere styrtede ned og sønderslaaede — paa det høie Fjeld hinsides. Sceneriet er unegtelig pittoresk, og Malerne søge ikke uden Grund herhen.

Vi nærme os mer og mer de kolossale Jøtunfjelde, som vi have set saa længe. Vældige mørke Skymasser svæve langsomt henover de snebedækkede Toppe. Kvamskleven, en i Klipperne sprængt, meget smal Vei, bugter sig mellem den ofte næsten lodrette høie Fjeldvæg og Bjergsøen, mod hvilken Affaldet ogsaa ofte næsten er lodret. Sceneriet er vildt og truende. Et Skjærmtag mod nedfaldende Klippestykker karakteriserer yderligere Situationen.

Umiddelbart derpaa faaer Landskabet et aldeles modsat Fysiognomi: prægtige Løvtræer i Masse og saftig grønne Marker og Enge møde Øiet.

Vildt og Mildt brydes her, som saa ofte i den norske Natur — og den norske Aand.

Ligesom vi naaede vort Nattekvarter i Grindaheim, brød Regnen, der af og til var falden, løs. Mange ville maaske ønske stadigt Solskin paa en saadan Udflugt; men uroligt Veir, mørke Skyer, Blæst og Kulde med af og til frembrydende Solglimt og mildere Temperatur passe aabenbart, idetmindste paa mange Steder, bedre til det norske Sceneri.

Udenfor Kirkegaardens Stengjærde findes i Grindaheim en Runesten med fantastiske Slyngninger og en større Dyreskikkelse øverst. Paa den ene af de yderst smalle Sider findes en Indskrift, der i vor Tids Sprog lyder: Goses Sønner reiste denne Sten efter Gunnar [deres] Brodersøn.

Det Røde spiller her paa Egnen en vis Rolle i Dragten — Folkets Glæde ved stærke Farver er endnu ikke ganske uddød.

Næste Dag kjøre vi videre. Sæterhytter ses hist og her, Køer og Kalve ligge i det saftige Græs. Bernhard Herre's lille Bog »En Jægers Erindringer« begynder med en Skildring af Sæterlivet. Det hedder deri: »Naar den varme Junisol har smeltet Sneen af Aaserne, og det begynder at grønnes i Lierne, da viser sig — ikke smidige, lette, elastiske, slanke Skikkelser — men unge, velskabte, rundformede, gjennemsunde, stærke Jenter. Fra Slutningen af Juni til Begyndelsen

Kvamskleven i Valders.

af Oktober ligge disse Piger tilfjelds uden at have fra Ugens Begyndelse til dens Ende noget andet Selskab end Kreaturernes. Men Lørdagskvælden er Sæterpigen omhyggeligere klædt, da gløtter hun paa Sæterhyttens Dør. Naar Solen rinder, er hun oppe, naar Solen daler, kvælder hun, og hun sover i sin Skindfeld sødt og drømmer om sine Kreaturer — disse elsker hun næsten, som om de vare hendes Søstre, og hun har et forunderligt og smukt Navn paa hver enkelt af dem. Naar Duggen endnu ligger over Vangen, vil Solens første Straaler vise Sæterpigens Spor fra Hytten til Fjøset. Er hun færdig her, driver hun sine Kreaturer ud i Skoven, om Vaaren i Sol-Lierne, om Midsommer did, hvor hun finder Skygge og Vand. Hun gaaer efter sit Buskab med Strikketøiet i Haanden og Briskeposen ved Siden. Heri har hun Kreaturernes bedste Mad, der er en Blanding af Salt og Brisk. Paa en grøn Braate sidder hun paa en Stubbe i sin korte Trøie med Straahatten over det rige blonde Haar. Nede i Dalen larmer Fossen, den dybe Skov staaer saa rank, Mossens Farve er saa frisk og saftig, og Bækken risler. Om Kvælden, naar hun gaaer hjem, lytter hun til Skovens underlige Lyd, og mangt et Eventyr svæver da forbi hende. Hendes Stokhus eller Sæterhytte er fast det Tarveligste, man kan tænke sig af menneskelig Bolig. Den ligger, omkrandset af den vilde Skov, midt paa den grønne Sætervang; hvor man vender Blikket hen, ser man Skov og over den de mægtige Fjeldmasser. Alt hvad der foruden Kjøreler (Trækar) og Mælkespand findes i Sæterpigens Hytte, er en Krak og en Seng og i det ene Hjørne Peisen eller Skorstenen. Hun har ikke et Skaar af et Speil, hvori hun kan se sin egen Frodighed; men paa solklare Dage speiler hun sig i Bækken.« N. R. Østgaard har i »En Fjeldbygd« skildret det Indre af en Sæterhytte noget vidtløftigere. Han siger: »Under det lillebitte Blyvindue paa Væggen midt mod Døren er den brede Bænk, som hedder Sæterbænken, og som med mere Hensyn til Styrken end til Sirligheden er lagt af kløvede Stokke med en noget ophøiet Kant foran. Halvparten af denne Bænk, som afdeles af en opstaaende Tværfjæl, danner Sengerummet, hvor Kalveskindsfelden paa et tyndt Underlag af Mos eller Hø pleier at afgive et just ikke altfor blødt Leie, medens den lodne Sauskindsfeld yder en tilstrækkelig varm Overbredsel. Den anden Halvdel tjener paa een Gang baade til Bord og Sæde. Langs de to Sidevægge, hvor man gjennem en liden Glugge

med tilhørende Tap kan have Luft- og Kighul, naar man ønsker det, er ogsaa anbragt faste, men meget smallere Bænke, der fornemmelig bruges til at sætte Kopper paa, medens et Par smaa Løskrakke udgjøre det hele Møblement forresten. Størsteparten af det indskrænkede Rum paa Gulvet, som Bænkene lade tilovers, indtages af Skorstenen, som maa være vid nok til at give Plads for en mægtig stor Ostegryde. Naar nu hertil kommer en Hylde over Døren med en lang Rad gule Oste og et Par mindre Hylder ved Siden af Skorstenen, fulde af Træfade, Øser og Sleve, hvis skinnende Hvidhed vidner om den flittigste Brug af Skavgræsset, saa har man et fuldstændigt Billede af det Indre.«

— — — — — — — — — — — — — — —

Landskabet bliver mer og mer høifjeldsagtigt, Aasene ere nøgnere, Trævæxten forkrøbles. Den ene Bakke følger efter den anden. Vand bruser stadigt ved Veien og opliver den af og til noget triste Scene. Sneen ligger hist og her helt ned ved Veien. Fjeldsiden, hvor vi nu kjøre, er dog smukt skovbeklædt med Løvtræer lige til Toppen, medens Aasen hinsides Vandet — vi ere komne forbi Vangmjøsen til et andet Vand — er næsten ganske nøgen. Veien gaaer bestandig i Slyngninger med temmelig steile Bakker, hvor Hemsko maa bruges nedad; og de flinke Heste have et ikke lidet besværligt Arbejde. Uhyre Klippeblokke taarne sig ved Siden af os. Den smeltede Sne strømmer stadigt ned ad Klipperne. Fugle høres endnu sjeldnere end ellers — og det vil sige ikke saa lidt i dette Granernes Land.

Vi ere efterhaanden komne høit tilveirs. Luften bliver skarpere. Ved en Sæterhytte, hvor en Ged græssede nok saa gemytligt paa Taget, nynnede jeg eller, rettere sagt —

»Hvorfor mon skulde jeg lyve?
Løgn er til ingen Mands Tarv!« —

vilde jeg, hvis de himmelske Magter havde været lidt mildere, have nynnet Kristoffer Jansons »Paa Fjeldet«, som jeg har gjengivet saaledes paa Dansk efter Landsmaalet, hvori Digtet er skrevet:

Hu hei! hvor er der dog frisk og let
høit paa Fjeldet!
Her leger Blæsten i kaade Spjæt

høit paa Fjeldet,
og Foden dandser, og Øjet ler,
og Hjertet ændser ei Sorgen mer
høit paa Fjeldet.

Kom op, kom op fra den trange Dal
op paa Fjeldet!
hvor Vinden stryger saa frisk og sval
over Fjeldet,
hvor Hliden skinner af Blomster fuld,
og Solen drysser sit fagre Guld
over Fjeldet.

I Dalen kryber Du tung og hed —
op paa Fjeldet!
Hvor smukt her er, ikke Nogen veed —
her paa Fjeldet;
Dit Øie flyver fra Tind til Tind —
det er, som fløi det i Himlen ind
op fra Fjeldet!

Og naar saa Solen til Hvile gaaer
bag om Fjeldet
og Skyggerne redt deres Leie faaer
langsmed Fjeldet —
da glimrer Alt i en Straalestrøm
og Hjertet hyller sig ind i Drøm
høit paa Fjeldet.

Nystuen minder om de store Alpehospitier. Ikke langt derfra skulle Lapper græsse deres Rensdyrhjorder. Man faaer ogsaa paa denne Egn Rensdyrsteg og ser oftere Rensdyrenes store Horn brugte som Prydelse paa Vægge og Døre.

Det højeste Punkt naaes, og det gaaer nu nedad. Landskabet bliver dog i Begyndelsen yderligere øde. Jeg mindes af og til her i Norge om Island — det gjorde Normændene vist ogsaa, da de fæstede Bo paa den fjerne Klippeø. Uagtet vi ere ved St. Hansdag, er det ikke ganske lidt koldt. Snart naae vi ud af Valders og det Østenfjeldske og rulle ind i det Vestenfjeldske.

4.

Paa min Reise i Valders har jeg læst i Snorre Sturlessøns norske Kongesagaer, om hvilke N. F. S. Grundtvig med Føie siger:

Der overser man Norden
som fra en Dovre-Tind
en Aften efter Torden
i klare Maaneskin.

Hvor storartet er dog ikke denne Historieskriver høit oppe i Norden, der saa livfuldt malende i sit eget Sprog fortæller om de svundne Tider, medens det dannede Europa rundtomkring forsmaaede Modersmaalet og skrev Krøniker paa mer eller mindre godt Klosterlatin! Hvor blegner selv den danske Klerk Saxo, der dog hører til de bedste, ligeoverfor denne stolte islandske Høvding! Snorre er sandelig paa sin Vis Grækerne jævnbyrdig.

Nu hedder det rigtignok i den ovenomtalte liberale danske Grundlovsvise fra iaar.

Det nytter ei at drømme om de Fædre,
der vidt om Hav paa Vikingdrager foer.

Men bedre Mænd end den selvfølgelig af »Politiken« med Glæde aftrykte Sangs Forfatter have dog været af en anden Mening.

N. F. S. Grundtvig siger:

Mindet vel lader som ingen Ting,
er dog et lønligt Kildespring.

E. G. Geijer udbryder:

Viken, tidens flygtiga minnen!
Stundens fröjder, bleknen, försvinnen!
Natten nedsteg på våra sinnen,
och för skuggorna är vår sång.
Hågkomst af de framfarna dagar,
som oss eldar och oss anklagar,
gråa gäst, som ej tid försvagar,
följe ditt allvar vår dunkla gång!

Og Welhaven hævder:

— Glandsen, der i Ahne-Hallen brænder,
kan ei fortabes, er en hellig Arv,
der falder, renterig, til Folkets Tarv,
naar det kan hæve den med voxne Hænder.

Og medens Hallen sine Funker sender
Til Aandens Virken og til Plov og Harv,
groer atter Helteoldets faste Marv
i klare Hjerner og i stærke Lænder.

Og derfor flyver med sit Varselsord
den høie Saga o. s. v.

Jeg læser netop Slaget ved Svolder og vil hidsætte et Brudstykke deraf i Oversættelse. Snorre kan rigtignok, som alle Mesterværker, kun ret paaskjønnes i Originalsproget.

»Svend Danekonge, Olaf Svenskekonge og Erik Jarl vare der da med deres Hære. Det var fagert Veir og klart Solskin. Alle Høvdinge gik saa op paa Holmen med store Flokke Mænd og saae Skibene seile ud paa Havet, saare mange sammen. Og nu se de, hvor der seiler et stort og prægtigt Skib. Da sagde begge Kongerne: »Dette er et stort og overmaade fagert Skib, det monne være Ormen den lange!« Jarlen mæler: »Ikke er dette Ormen den lange!« Lidt efter saae de, hvor et andet Skib seilede, der var langt større end det første. Da sagde Kong Svend: »Ræd er nu Olaf Trygvessøn, han tør ikke seile med Hoved paa sit Skib!« Da mæler Erik Jarl: »Ikke er dette Kongens Skib, jeg kjender det og dets stribede Seil. Lad det kun seile! Bedre er det, at et saa stolt Skib fattes i Kong Olafs Flaade, end at det er der.« Da saae de, hvor der seilede tre Skibe, hvoraf et var meget stort. Kong Svend bad dem nu gaae ombord og siger, at der seiler Ormen den lange. Erik Jarl mælede: »Mange andre store og prægtige Skibe have de end Ormen den lange. Lader os endnu tøve.« Da sagde mange Mænd: »Ikke vil Erik Jarl nu kæmpe og hevne sin Fader. Det er en stor Skam, der vil spørges videnom, hvis vi ligge her med saa stor Magt, medens Kong Olaf seiler til Havs ligefor Næsen af os!« Da de en Stund havde talet saaledes, saae de, hvor der seilede flere Skibe, og et af dem var et overmaade stort, med Guld rigt prydet Drageskib. Da stod Kong

Svend op og sagde høit: »I Kvæld skal Ormen bære mig, den vil jeg styre!« Da mælede Mange, at Ormen var et saare stort og smukt Skib, og at det var storladent at lade bygge et sligt. Da sagde Erik Jarl, saaat nogle Mænd hørte det: »Om end Kong Olaf ikke havde større Skibe end dette, vilde Kong Svend aldrig formaae at overvinde ham med hele Danehæren!« Folk gik da til Skibene, toge Tjeldene af og agtede at gjøre sig hurtigt rede. Medens Høvdingene talede sammen, saae de, hvor der seilede tre meget store Skibe og et fjerde bagefter — det var Ormen den lange. Da de saae det, kjendte Alle det, og Ingen nægtede, at Olaf Trygvessøn seilede der. De gik da til Skibene og beredte sig til Angreb.«

Hvor karakteristik fremtræder ikke her den norske Erik Jarl ligeoverfor den danske Konge!

Gjendeboden i Jøtunfjeldene.

Nærøfjord.

IV.

Gjennem Sogn og Voss.

Maristuen. — Borgunds Kirke. — »Urverdners gamle Bautastene«. — Tiggeri. — Lærdalsøren. — Nærøfjorden. — Gudvangen. — Nærødalen. — Staleims Hotel. — Vossevangen. — Ludvig Holberg som Huslærer.

1.

Støvregn og mat Solskin vexlede, da vi kjørte ind i det Vestenfjeldske. Himlen var bedækket med Skyer. Alt harmonerede godt med det lidt triste Fjeldlandskab rundtom.

Efterhaanden bliver dog Egnen kjønnere, Øiet glædes atter ved Synet af talrige Birke. Det gaaer nedad i Bue forbi en brusende Klippefos til den ene Side og et skovklædt Daldyb til den anden.

Om Aftenen naae vi Maristuen, den anden Fjeldstue, der alt grundlagdes c. 1300 som geistligt Hospitium, og hvor der i den katholske Tid skal have staaet et Maria-Kapel. Jeg troer alt at ane Vestkystens mildere Klima i det endnu temmelig vilde Landskab.

Om Morgenen — det er Søndag — kjøre vi videre forbi en stolt Fos, der »durer« høit, idet den, som en urolig Ganger, iler afsted med prægtigt hvidt Skum. Veien fører gjennem kjøn Løvskov med lidt Fuglesang. Det gaaer nedad i Bue med temmelig vildt Sceneri rundtom og snedækkede Fjelde forude. Den nøgne Klippe hænger et enkelt Sted lidt truende ud over den smalle Vei, der skraaner ned mod den larmende Lærdalselv. Ur dækker hist og her Fjeldet, hvis Toppe som oftest ere snedækkede. Vand strømmer, som altid, ned ad det. Ikke faa Gaarde og Huse ses dog, Øiet glædes af og til ved Synet af Korn og blomstersmykkede Enge med græssende Køer. Elven glider en Tidlang roligere.

Det maa være et sælsomt Liv, som tilbringes i en saadan Fjelddal. En Beboer af de store Byer, som kun tager det æsthetisk forfængeligt ved at sværme for »Synnöve Solbakken«, »Arne«, »En glad Gut« o. s. v., formaaer ikke at gjøre sig nogensomhelst Forestilling derom. Selv en Reisende kan kun høist ufuldkomment ane det. Der kan forresten, trods Ensomheden, Farerne, der true fra Naturens Side, og de tidt yderst trange Kaar, vist ikke sjeldent leves langt lykkeligere paa et saadant Sted end i de moderne Babyloner, hvor Overforfinelse og Overmættelse i Rigmændenes Saloner staae saa grelt ved Siden af yderlig Raahed og Elendighed i de stinkende Fattigkvarterers usle Baghuse.

Lærdalen hjemsøges ofte Vinter og Vaar af Jord- og Sne-Skred, hvoraf Spor ses. Denne Egn har forresten i Middelalderen været Hjemstavn for mægtige Ætter.

Vi komme nu til Borgunds Kirke, en lille Trækirke i Stavestil, der skal stamme fra det 12te Aarhundrede og i de storartede Naturomgivelser tager sig næsten dværgagtig ud. Det er den mest slaaende Modsætning til Sydens katholske Gudshuse fra lignende Tid. Den mørke fantastiske lave Bygning med Dragehoveder eller Lignende, jævnsides med Kors, paa de talrige Gavlspidser, der hæve sig paa de over hinanden bizart stablede Tage, gjør et høist sælsomt, lidt pagodeagtigt Indtryk. Det er den bedst bevarede af den Slags Kirker. Den har et Stenalter med et gammeldags Billede, hvorpaa den korsfæstede Frelser ses med et Par Fromme — vistnok Maria og Maria Magdalene. Den malede Træ-Prædikestol staaer paa Gulvet i Nærheden af Alteret. Runde Træ-Søiler bære en Overdel,

over hvilken der findes smaa runde Lyshuller. Kirken er overordenlig mørk. Sindet skulde jo lukkes for den ydre Verden og drives ind mod sig selv — hvad Fjelddalen jævnsides arbeidede paa. Glasmalerierne i de katholske Kirker sydpaa, der kun dæmpet indlade Solens Straaler, tilsigte noget Lignende, om end i meget mindre Maalestok og ulige mere æsthetisk. Bænke staae langs Væggene. Et Gevier hænger ud over Søilerne foran Alteret som et kjært Minde om Jagten. En Rundgang strækker sig omkring Kirken med smaa aabne Træ-Rundbuer, der bæres af diminutive Søiler i byzantinsk Stil. Portalerne ere ornamenterede med allehaande fantastiske, tildels dyreagtige Slyngninger. Kæmperne have maattet bøie deres stive Halse for at komme ind i Kirken. Aandeligt søgte Middelalderens Kirke ikke mindre at bøie de trodsige Nakker.

Det Hele giver et slaaende Billede af hin Tids religiøse Liv heroppe i Nord. Det Gamle blandedes sælsomt med det Nye i de Dage. Digte som Sólarljóð og Draumekvæði ere poetiske Udtryk for det forunderlig dæmrende Aands-Indhold, et Slags nordisk »divina commedia«.

»Månen skine,
og veginne felle sá viðe«

hedder det i »Draumekvæði«.

I mystisk Maaneskin begiver Drømmeren sig paa sin Natte-Vandring.

»Tiði hev' farið fort fer meg,
eg heve vorið sá viðe,
eg heve sét at heite hęlviti
og ein deil af himeriki.«

Hitterdalens gamle Stavekirke i Telemarken, som jeg saae ifjor, er forresten betydelig større — den er ogsaa Landets største. Men den har tabt en Del af sin Eiendommelighed ved nyere Restauration. Den gamle Kirke fra Hallingdal, der nu staaer ved Oskarshal, er ogsaa langt anseligere.

En Mængde Vogne holdt, da der var Søndagsgudstjeneste, ved den nye, større Kirke, som ogsaa er af Træ, hvilket jo overhovedet spiller en stor Rolle i det skovrige Norge. Den staaer, noget afstikkende, umiddelbart ved den gamle, der nu kun bevares som Antikvitet.

Elven bruser dybt nede mellem steile Klippevægge — et Sceneri, der passer godt til det gamle middelalderlige Gudshus.

Det gaaer videre i Bugter langs mer og mindre skovklædte Aase. Den yderst smalle Vei snoer sig tidt langs lodrette Klipper. Folk, Ældre og Børn, sidde Søndag-Eftermiddagen, pyntede, i den varme Sol udenfor deres smaa Træhuse og paa disses Stengjærder eller spadsere paa Veien.

Det gaaer »fygende«, det gaaer »rygende« nedad — for at tale Bjørnsonsk —, medens det suser og bruser rundtom af Elv og Fos. Det er et overordentlig storartet Landskab, det mest imponerende, vi hidtil have set. Det kniber haardt, naar en Vogn eller Kvæghjord skal forbi os paa den smalle Vei. Man føler sig som en ringe moderne Orm ligeoverfor disse urgamle Fjeldkolosser. Den skandinaviske Halvø ligner (efter Svenskeren Forsell's Bemærkning) en uhyre Bølge, der har optaarnet sig fra Øst til Vest og er stivnet i det Øieblik, den var i Færd med at brydes. Det vældige Urbjerg med kun faa yngre Lag viser paa mange Maader, hvorledes Jorden har dannet sig, da dens Skorpe stivnede. Den indre Stenbygning ligger (som Kr. Elster siger) fremme i hele sin vilde nøgne Storladenhed. En egen Duft af Oprindelighed omsvæver disse »Urverdners gamle Bautastene«, som en norsk Digter kalder sine Fjelde.

Skovbevoxede Øer opdukke i Elven. Den graa Ur stikker grelt af mod det smilende Grønne. Snetoppene øines med Mellemrum; men Luften er mild dybt nede mellem de uhyre Fjeld-Skjærmbrætter paa Siderne. Man føler sig, som laa man lunt og godt gjemt i sin gamle Moder Jordens Dragkisteskuffe. Vilde Roser fryde hyppigere og hyppigere Øiet ved Veien. Prægtige store hvide Sommerskyer svæve stille, skinnende i straalende Sollys, paa den deilige klare høie blaa Himmel. Det smukke fine Birkeløv svaier glimrende i Vinden. Andre storbladede Træer hilse os til begge Sider. Bladene blive overhovedet i Norge tidt store, ligesom Farverne stærke. Kløvermarker minde os om vort Fødeland. Det vesterlandske Norge modtager os unegtelig med sit venligste Smil. Vi aande, lykkelige, fuldt ud i de herlige Omgivelser og den friske Fjeldluft, sorgløse som Børn, glade som de første Mennesker paa den nyfødte Jord, og se paa Alt med aabne Øine og varme Hjerter. Kjønne Huse ligge

Gudvangen i Sogn.

langs Vejen, de simplere ere rigtignok de talrigste og minde om den strenge Virkelighed — men det kan jo aldrig skade.

Senere blive Fjeldene nøgnere. Vi komme ud af Solen, det bliver kjøligere — hvad der godt korresponderer med Omgivelserne.

Tiggeriet afkjøler os yderligere og drager os fra den store Natur ned til den lille Menneskeverden med al dens Brøst. Fremmed-Trafikken, der ingenlunde udelukkende har gode Sider, medfører desværre af og til her, som andetsteds, denne og andre Ulemper. Eftersom vi nærme os Lærdalsøren, der har henved et Tusinde Indbyggere, storme, ovenikjøbet ret velklædte, Børn frem til Vognen med i Hast afrevne Blomster. En yngre Gaardmand og Skolelærer — thi Sligt kan forenes her — med et baade klogt og tiltalende Ansigt, som vi traf underveis, i al Beskedenhed, som en anden Adam, gravende den moderlige Jord, klagede ogsaa over, at det var vanskeligt at faae Folk til Arbeide: de vænnede sig mer og mer til at rangle om paa Landeveiene og ved Hotellerne efter lettere Fortjeneste, som da gik paa en ligesaa tvivlsom Maade, som den kom.

Vi komme atter i Solskinnet og rulle ind i Lærdalsøren. Her skulle de høie Fjelde forresten bevirke, at Solen ikke ses fra September til April.

2.

Morgenen efter toge vi med Postdampskibet til Gudvangen.

Det var stille Vejr, og Solen skinnede prægtigt. Lærdalsfjorden — en Arm af den langstrakte Sognefjord — hvilede grønlig, gjenspeilende Fjeldskrænten og de hist og her paa den og ved Stranden liggende Huse. Glidende henad det blikstille Vandspeil i den lyse Morgen, synker jeg hen i Drømmerier, som Kjørsel ikke saaledes tillader. Robaade og en enkelt Seilbaad ses. De høie Fjelde ere hist og her snebedækkede og oftere temmelig nøgne.

Vi komme ud paa Aurdalsfjorden, ligeledes en Arm af Sognefjorden. Fjeldene stige mægtigere iveiret, af og til smukt grønklædte fra Top til Taa. Vandet strømmer nedad Siderne.

Forbi et Par Smaabyer dreie vi saa ind i Nærøfjorden, der skal være den mest storartede af Sognefjordens Arme, ja maaske af alle nordiske Fjorde. Den er overalt omgivet af vældige, tildels lodrette og snedækkede Fjelde med skumhvide Fosse, der styrte fra Høiden ned mod Fjordens grønne Vand. Huse ses af og til. Hist og her indsnevres Fjorden stærkt. De høie Fjelde ere oftere skovklædte fra Øverst til Nederst.

Forbi en lille Kirkeby ved Stranden naae vi endelig, efter fem Timers Seilads, Gudvangen, hvor man — ligesom i Lærdalsøren — paa Grund af de vældige Bjerge ikke faaer Solen at se i mange Maaneder. Da maa der i Sandhed være trist. Men nu smiler Alt i Lysskjær — imorgen er det St. Hansdag, »Glædens og Midsommers Fest«. Der er dog noget Indestænget her, som ikke frister til længere Ophold. Den norske Natur kan visselig ofte blive »tærende trang«; Bjørnsons »Over de høie Fjelde« er et gribende Udtryk herfor.

Vi træffe allevegne Turister, der dels med Randselen paa Nakken dels i Karrioler og Kaleschevogne drage afsted, især Englændere, som af og til ere kostymerede i fuldt Uldtøi-»dress« med Fiskestænger o. s. v. Albions Børn gjøre unegtelig ved deres af og til noget overmodige Hensynsløshed et mindre sympathetisk Indtryk. Det er vist ogsaa ikke sjeldent høist ordinære Personer. Jeg kommer undertiden ved dem til at tænke paa en Historie om en Englænder, som gererede sig yderst stormægtig paa et Hotel. En Landsmand. der kom reisende og optraadte meget beskedent, bragte ham imidlertid til at trække sig spagfærdigt tilbage. Da man spurgte den Nysankomne om Aarsagen dertil, svarede han (det var en fornem Mand): »Det er min Skrædder«. Et Par yngre vakkre vidtbereiste skotske Damer droge noksaa freidigt om uden mandlig Ledsager.

Næste Formiddag forlade vi Gudvangen. Vi kjøre gjennem Nærødalen, som ikke staaer tilbage for Fjorden. Ingen billedlig Fremstilling — siger en norsk Forfatter — kan gjengive den knusende Vælde, hvormed Naturen i disse Egne fremtræder.

Elven bruser mellem høje Fjelde med den vildeste Ur (af de, især om Foraaret, nedstyrtede Skred) og med skummende Fossefald. Vi komme forbi pæne hvidmalede Træhuse — Menneskene grunde sig ogsaa her et Hjem, en »lille vrå bland bergen«. Den

Sivlefossen.

smalle Vei gaaer mellem adskillige Løvtræer, der trives i den lune Dal, som ikke fattes Væde. Elven glider efterhaanden stillere hen.

Vi øine alt Staleims Hotel thronende høit paa Fjeldet. Veien gaaer ofte, lidt faretruende, nær ved Elveskrænten. Blot Karioler kunne uden Vanskelighed komme forbi hinanden. Det gaaer nu videre over Elven. Et Par skumhvide Fosse, Staleimsfossen og Sivlefossen, paa hver sin Side møde fra nu af stadig Øiet paa Veien, der snoer sig i talrige store Slangebugter opad. Fuglesang lyder. Fjeldet kan af og til se ud som en hvidhaaret Olding — jeg sigter specielt til den noget isolerede Jordalsnute med den kuppelformede Top, der skal bestaae af hvidagtig Labradorsten. Gaarde og Kornmarker ligge høitoppe.

Det er mig en Fornøielse, naar Hestene maa hvile sig lidt paa den besværlige Vei, at tale med min Kudsk, en flink midaldrende Mand med flere Børn, men endnu ungdommelig kraftig og med et ret klogt, decideret Udtryk i Ansigtet. Han fortæller livligt om, hvorledes han har maattet prøve adskilligt i Verden, f. Ex. mislykket Fiskeri paa Bergenskysten, i den tidt saa haarde Kamp for Tilværelsen. Jeg kom til at tænke paa Holbergs Ord i hans 29de Epistel: »Jeg taler aldrig med Bønder, uden jeg jo lærer Noget af dem; thi de raissonnere ikke uden om solide og magtpaaliggende Ting, hvorom de vide fuldkommen Besked. Derforuden profiterer jeg af deres Omgængelse udi Sproget; thi jeg lærer af dem gode gamle Ord, som udi Kjøbstæderne ere forglemte. Derforuden er Bøndernes Tale naturlig og uden Affektation eller urimelige Komplimenter.«

Staleims Hotel ligger storstilet, omgivet af skovdække Aase paa den ene Side og den bratte, smalle, afgrundsdybe Kløft, med Elven midti, paa den anden. Man har her Nærødalen udstrakt for sig i hele dens Længde. Mørke Skyer sprede for Øieblikket en Baldakin over den vilde Scene. Der fattes superlative Udtryk til at karakterisere dette kolossale Landskab, der nok er Noget af det mest Imponerende paa denne Kant af Norge — derfor, the rest is silence.

Hotellets Portier (det er et af en Svensker indrettet og bestyret, mer end almindelig flot Hotel), en midaldrende kvik Skaaning interesserer mig, maaske ikke mindst som en smidig svensk Modsætning til min tungere norske Kudsk. Han vidste endog Besked om Henrik Wranér, Forfatteren til »I skånska stuger« (hvoraf et Brudstykke

er citeret ovenfor) o. s. v., der er fra hans Provinds, og fortalte, at det er en Præstesøn, en »Øfverliggare« ved Lunds Universitet, der aldrig havde drevet det videre end til at blive Cand. philos. og en Tid havde været ved at forfalde. Min Kudsk syntes derimod slet ikke at kjende Vinje, da jeg ved en Poststation af dette Navn

Staleims Hotel.

noget efter Staleim kom til at nævne den afdøde ikke lidet begavede »Maalstræber«.

Simple Folk øve i Grunden en større Tiltrækning paa mig end de saakaldte finere, der tidt ikke ere udrustede med stort Andet end en vis ydre Politur.

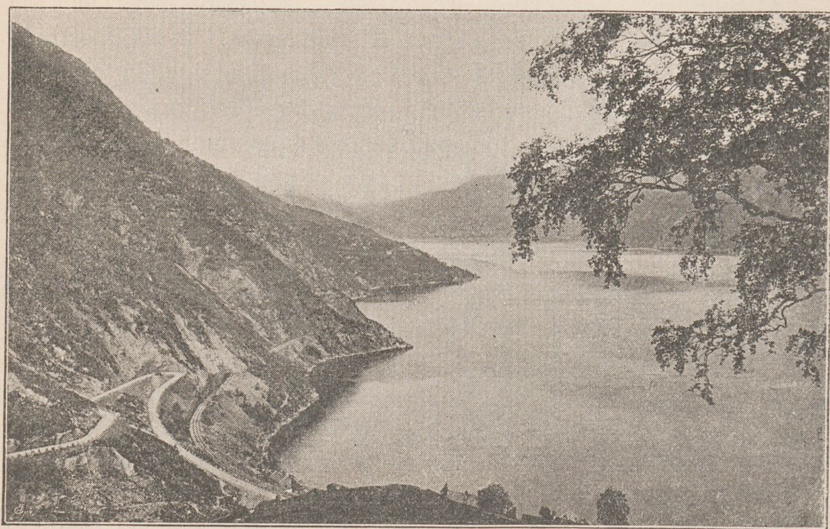
3.

Det gaaer nu nedad, i Bue, som sædvanligt. Vi kjøre mellem Gran, Fyr, Birk o. s. v. i et mere aabent Terrain ind i Voss og komme til en stor Sø. Øiet møder ikke faa Huse; Kartoffelager, Kornmark og Eng fattes heller ei. Aasen bliver lavere og mere grønklædt. Det Mildere har, som tidligere, afløst det Vildere. Vi komme forbi en lille Kirkeby. Man ser Folk i Bevægelse — det er jo St. Hansdag. Solstraaler bryde frem. Vi kjøre langs en Elv med Løvtræer paa begge Sider opad Fjeldskrænten. Store Snestrækninger paa Høiden kontrastere stærkt med Landskabsidyllen forneden. Forbi en anden Kirke gaaer Veien bestandig i det samme smukke venlige Sceneri — venlig, at sige af et norsk at være. Dalen bliver saa snevrere, og man kjører tæt ved den lodrette Skraaning ned mod Elven med Fjeldet nær ind paa sig til den anden Side. Landskabet udvider sig dog atter. Vi age forbi en kjøn Foss, der kommer ned ligesom ad Trappetrin. Det gaaer saa videre gjennem Skov, langs en Sø i en Egn med talrige Huse. Endelig svinge vi ved Aftenstid ned i Vossevangen.

Paa Veien havde der et Sted været næsten en halv Snes »Grinder« efter hinanden, som, ingenlunde pjaltede, Smaabørn med bedende Miner styrtede hen at aabne. Jeg blev lidt bevæget, da en Olding gav sig til at løbe omkaps med dem — det hvide Haar flagrede vildt om hans Hoved — og jeg fik næsten Taarer i Øinene, da han trykkede min Haand med varm Tak for en stakkels lille Sølvskilling.

Vossevangen — Midtpunkt for Reiselivet i det vestenfjeldske Norge, med Jernbane til Bergen — ligger kjønt ved Østenden af Vangsvandet med et stort Bjerg hinsides. Stenkirken, der skal være den største Landkirke i Bergens Stift, siges at stamme fra det 13de Aarhundrede, men er meget moderniseret. I Præstegaarden var Holberg Huslærer i det 18de Aarhundredes Begyndelse. I sin Autobiografi fortæller han, hvorledes han 1702 fra Bergens Skole blev sendt til Universitetet i Kjøbenhavn, og vedbliver saa: »Mine faa Penge tillode mig ikke at blive længe i Kjøbenhavn, derfor reiste jeg

op igjen, saa snart jeg havde overstaaet min Examen. Da jeg var kommen hjem, fik jeg Kondition hos en Provst paa Voss for at læse for hans Børn, hvorvel jeg ikke selv var ret gammel. Provsten akkorderede foruden med mig, at, saa tidt han enten var svag eller ved andre Forretninger hindret fra Embedet, maatte jeg prædike for ham, saaat jeg i denne Kondition anvendte et helt Aar paa at pidske Børn og omvende Bønder. Dog var jeg lykkeligere Prædikant end Skolemester; thi da jeg engang vilde omstøbe den yngste Søn, som

Vossebanen til Bergen.

Moderen kjælede for, til Menneske og til den Ende øvede nogen Haardhed, fik jeg min Afsked og maatte reise til Bergen igjen med begge Lommerne fulde af Berømmelse, som Bønderne lagde paa mig, thi de holdt mig for en Mester i at prædike. Jeg var endelig vel nok fornøiet med min Afsked; thi Intet er mere fortrædeligt for et kolerisk Temperament end at læse for Børn, thi derved bliver det syge Sind endnu sygere og ømmere. Foruden dette var jeg meget plaget af den Sygdom, man gemenlig kalder Maren, hvilken plager

Folk, naar de sove om Natten, og lægger sig paa dem, ligesom de havde en tung Byrde paa sig. I gamle Dage bildte man sig ind, at det var Skovtrolde; men, siden Folk ere blevne klogere i de nyere Tider, bilde de sig ind, at det er kun visse Matroners og Jomfruers Geister, der finde Behag i at ride paa Folk, naar de sove. Jeg tænkte aldrig at blive fri for denne Sygdom, dersom jeg ikke reiste bort fra dette Sted, hvor disse onde Aander regerede. Jeg brugte alle de sædvanlige Midler, jeg kunde optænke, passede flittig paa at sætte mine Tøfler hver Aften bagvendt for Sengen, lagde ogsaa Staal under min Hovedpude, sang ogsaa den Vise, de brugte i Peder Paarses Tid at fordrive saadanne ubehagelige Ryttere med; men det hjalp Altsammen slet Intet. Derover kom jeg fast i den Tanke, at det var en Hus-Djævel, der gjorde sig en Fornøielse af at beride Skolemestrene, som komme paa dette Sted; og jeg kan sige, at jeg ret ærgrede mig over, at jeg, som var født af godt Folk, skulde være saadant Slaveri, i Besynderlighed da jeg min ganske Livstid havde ført alle Tider et kydsk og ærbart Levnet, saaat jeg aldrig havde fortjent at være Fruentimmernes Ridehest. Derfore reiste jeg og derfra med Fornøielse, saasom jeg haabede, at denne Natteplage skulde ophøre, naar jeg kom paa et andet Sted; thi jeg troede vist, at det var Stedet og ikke mig, som førte denne Uheld med sig. Jeg begav mig derpaa igjen til Kjøbenhavn for at udstaae den sidste Examen.«

I sin »Bergens Beskrivelse« skildrer Holberg Voss Præstegjæld som »en af de angenemeste Egne udi Norge« og siger om Bønderne der: »Saasom Landet i sig selv er godt og frugtbart, saa have de ogsaa bedre Føde og konsekventer ere stærkere og mere behjertede end de andre Nordhordlændske«. Ogsaa af nyere Forfattere fremstilles Vossingen som kraftig og djærv, men tillige som stridig; i sin Tid optraadte han som en vild Slagsbroder.

Omegnen er nok Bergens Kjøkkenhave.

V.

I Hardanger.

Gravenvandet. — Eide: Mælands Hotel. — En gammel Storthingsmand. — Ulvik. Hardangerdragten. — Lofthus-Ullensvang: C. Hauchs Lærer Niels Hertzberg. — I Præstegaarden. — En Overraskelse. — Kinservig. — De gamle Bjælkestuer. — Folgefonnen. — Noreimsund. — Den tydske Keiser i Kristiania. — Norske og Danske.

1.

Jeg vil da ikke haabe, at det skal komme til at gaae mig som Jøden, der misfornøiet vendte tilbage fra Italien og udbrød: »Der verdammte Goethe mit seinem »Dahin! Dahin!« Wenn ich ihn einmal treffe, soll ich ihn tüchtig durchprügeln.« Det var, uagtet Junis Ende nærmer sig, koldt igaar med temmelig megen Regn, det har regnet stærkt i Nat, i denne Morgenstund ser Himlen ud til Allehaande — og jeg vil i Eftermiddag til Wergelands »underdeilige Hardanger«!

Jeg trøster mig med, at efter Regn kommer Solskin. Og det er alt kommet, om end mellem svære Skyer og stærk Blæst og tidt igjen forsvindende.

Hurra! Solen skinner, og vi jolle afsted. Sne paa Bjergene kontrasterer med den grønne Skov rundtom. Vi kjøre i Rundinger langs Elven, der strømmer nede i en Kløft, gjennem en Granskov, hvori Birke og enkelte andre Træer ere iblandede. Landet breder sig saa aabnere med Mark og Skov i Dalen og opad Aasene og med Huse trindtom — ret et tiltalende Landskabsbillede.

Vi have endelig, efterat Veien langsomt er steget, naaet Høiden; og det gaaer nu nedad mod Hardanger. Til alle Sider omgives vi oppe og nede af grønne Træer, og det er smukt Solskin.

Gravenvandet i Hardanger.

Vi rulle saa over en Bro ind i det forjættede Land, vore Længslers foreløbige Maal, og komme mellem høit, tildels skovbeklædt Fjeld og Elven paa den ene Side og en, i Begyndelsen mindre, Høide med Mark og Eng ved Foden paa den anden. Veien gaaer i Rundinger. Forude ses atter Sneflader paa Bjergtoppene. Der aabner sig nu en prægtig dyb skovklædt Kløft — der minder lidt om Staleims — med et Par Fosse og med Elven i Bunden, ved hvis smalle Rand man ruller nedad i skarpe Dreininger. Vilde Roser fryde Øiet. Selv Klippen fattes ikke de nydeligste fine vilde Smaablomster. Græsset hænger overalt til Tørring paa Pindestativer, de saakaldte Hesjer, og sender os sin krydrede Duft. Her er baade storartet og smukt.

En Karriol, hvori der sidder en Spillemand med sin Hardanger-Fiolin, kommer fra et tredie Dags Bryllup; og kort efter kjøre vi forbi Bryllupshuset, hvor en Jente staaer i Døren og lufter sig. Indkaldte Soldater vandre til deres Bestemmelsessted.

En større Fos bruser skummende afsted. Den sene Eftermiddagssol falder smukt henad Fjeldskraaningen fra den skybedækkede Himmel. Talrige Huse ses: Fattigmands Tag er ofte skjult af en Uendelighed af Stedmoderblomster, som voxe i Grønsværet, der dækker det. Vi kjøre langs Gravenvandet. Vældige Klippestykker og mindre Stene ere optaarnede hinsides som efter et Fjeldskred. Uren vexler dog snart med skovklædte Skrænter af en mildere Natur. Forbi en Kirkeby med en Fos i Nærheden kjøre vi under et mod Sne og Is reist Skærmtag og under overludende Klipper. Her, som saa ofte, er Vildt og Mildt rykket hinanden nær. Ikke længe efter naae vi Eide. Det har ret været en smuk Kjøretur paa en tre Timers Tid.

Vi tage ind i Mælands Hotel, som er det vakkreste, vi hidtil have gjæstet. Her møder os for første Gang en stor, vel vedligeholdt Have, der strækker sig ned mod Fjorden, forsynet med Bænke, hvor man kan lade Hvilen falde paa sig. Den store Spisesal har et aabent spidsvinklet Træloft med Sparreværk og er høitoppe langs Væggen ornamenteret med smukt Træskærerarbeide i gammel Stil — i Sligt have Normændene jo, som bekjendt, en vis Styrke.

Den noget aldrende Vært gjør et godt Indtryk med sin jævne Dragt midt i al denne Herlighed. Værtinden, der gaaer i fuldstændig Hardangerdragt med det eiendommelige hvide Hovedlin o. s. v., er en flink, velbegavet og selvbevidst Kone, med hvem jeg kom i livlig

Samtale om Aftenen, da hun udhvilede sig efter sin anstrengende Dagsgjerning. En ung Søn og Datter, som ligeledes lode til at være mer end almindelig opvakte, fik jeg ogsaa Leilighed til at gjøre Bekjendtskab med.

De fleste Gjæster ere mer eller mindre fine Englændere. Her er dog ogsaa en ret eiendommelig bredskuldret, over 70 Aar gammel Overlæge og Storthingsmand fra Bergen med langt hvidt Skjæg. Jeg traf senere en smuk Marmorbyste af ham i Forhallen til det Bergenske Museum, hvis Forstander han nok er eller har været. Han mindede mig lidt i Ansigtsudtryk og endnu mere ved et kolerisk Udbrud af Venstremands Hidsighed om vor Dr. Pingel. I den slesvigske Krig stemmede han for, at Norge skulde yde os Hjælp.

Jeg vaagner tidlig den næste Morgen i straalende Solskin paa denne tiltalende Plet med Kartoffel- og Kornmark, vilde Roser, skovklædt Aas og Huse paa den anden Side af Veien udenfor vore Stuevinduer og føler mig som Jeppe i Baronens Seng. Jeg gaaer ned i Haven. Dug ligger paa Græs og paa Roser. Jeg sætter mig paa en Bænk i Solen, der straaler over den ligefor sig hævende prægtige skovklædte Aas, hvorfra en lille Fos strømmer ned. Andre Aase komme malerisk frem, den ene bag den anden, med enkelte Snepletter øverst. En Elv ruller ren og klar over Stene ud imod Fjorden, hvor Baade og en lille Jagt, der indlader Ved, ligge ved Landingsstedet. Mark med Træer, deriblandt et Par smukke Birke, smiler sommerligt mellem Elv og Fjeld. En snedækt Tinde hæver sig yderst i Horizonten ved Enden af de grønne Høider paa begge Sider af Fjorden. Himlen hvælver sig lyseblaa med fine hvide Skyer over den smukke Scene.

Dagen er straalende, ret som det bør sig i Hardanger; og vi vandre om Formiddagen og Eftermiddagen langt ud ad den kjønne Landevei — man bliver ikke let træt i Fjeldluften.

Om Aftenen skinner den tiltagende Maane med blegt Lys over den stille hvilende Fjord og de mørke Fjelde paa begge Sider af den og sætter Sindet i en egen alvorlig Stemning.

Dagen efter straaler Solen atter paa Himlen — men saa bliver det Regn.

2.

Efter et Par Dages Ophold i Eide seilede vi henad Aften udad Gravenfjord med Dampskibet »Vikingen«. Ja, i Oldtiden har vist mangen Viking pløiet disse Vande! Maaske er en Runesten, der skal staae paa Skraaningen af et Bjerg ved Fjordens Munding, reist til Minde om en saadan. Nu har Skibet ikke andre balstyrige Personer ombord end en Flok Køer med Metaldopskoer paa Hornene, der skulle til Sæters. Hvor ville de ikke have det godt høit oppe i den friske Luft mellem det saftige, aromatiske Græs! Det er noget Andet end den mørke, kvalme Vinterstald.

De lige til Toppen skovklædte Aase med Smaafosse skraane temmelig brat ned til det grønlige Vand — oftere uden Strand. Enkelte Huse ses dog. Hvor en Menneskebolig overhovedet lader sig tænke, kan man være vis paa, at den er bleven anbragt. Ingen Plads har været for kneben, intet Sted for tarveligt dertil. Høitoppe og dybtnede ligge de, snart som Svalereder, snart som Muldvarpeskud. Mørke Skyer med en enkelt blaa Plet dække Himlen. Det blæser og er koldt.

Vi dreie ind i Utnefjorden og derfra i Eidfjord. Snebedækkede Bjerge møde Øiet. Mægtige, tildels nøgne Fjeldmasser taarne sig som kolossale Vægkulisser. Synskredsen udvider sig. Den ene Aas hæver sig bag den anden i malerisk vild Gruppering. Efterhaanden ses talrige Huse ved Fjeldfoden. Af og til gjør man et flygtigt Indblik i Smaavige.

Da Dampskibet dreier ind i Osefjord, er det Hele næsten ved at gaae i Et. Man mærker desværre ikke ret meget til »det deilige Hardanger« i denne Aftens alt Andet end sommerlige Kjølighed og triste Belysning.

Nu svinge vi ind i Ulvikfjord, og foran os ligger snart ved Enden af Fjorden vort Bestemmelsessted, Ulviks med Gaarde og Huse bedækkede grønne Amfitheater med den lille hvide Kirke. Det lakker alt henad Midnat.

Næste Dag er det Søndag. Folk komme gaaende og seilende til den lille pæne Kirke. Nogle dvæle lidt mellem den tarvelige Kirkegaards simple Grave for at mindes deres Afdøde. Nationaldragten,

der bæres af Kvinderne i Hardanger, — dog ikke af alle og i Regelen kun som Søndagsdragt — bestaaer af et rødt Liv med perlebroderet Smække, hvide Ærmer og sort Skjørt. Hertil føies for Konernes Vedkommende et hvidt Hovedlin, det saakaldte Skaut. Dette udfolder sig som Vinger fortil og som en Slags bred Papirs-Dragehale bagtil. Det ligger temmelig lavt paa Hovedet. Haarfagerheden, hvor saadan findes, skjules næsten aldeles deraf. Det er som oftest stivet og kruset. De italienske Bønderpigers Dragt er ulige lettere. Hvor virker dog denne mer maleriske Dragt med lidt Sving og Farver smukt mellem alt det Mørke, som Fjeldnaturen kun altfor meget afføder!

Det maa iøvrigt være vanskeligt for en Præst at ramme det rette Ord, som dog vist Flertallet i en saadan Menighed fra Fjeld og Strand tørste efter, for at faae de bundne Tanker, Haab og Længsler løste og de trykkende Sorger dulmede! Og naar der nu, som her for Øieblikket, ovenikjøbet er Sommergjæster fra Vestlandets og andre Byer isprængte Tilhørerskaren, da bliver Opgaven unegtelig dobbelt vanskelig: der skal paa een Gang tales til to vidt forskjellige Kredse.

Fjorden hviler i stille Sabbathsfred og gjenspeiler den skovbevoxede Aas med Huse hist og her. Luften er skyet, men ret mild. Forskjellige Fjeldtoppe hæve sig, snebedækkede, bag de forreste.

Man kan gaae en vakker Spadseretur langsmed den smukke Fjord, paa hvilken man endog kommer gjennem en Allé, en Kultur-Herlighed, vi her møde første Gang paa vor landlige Udflugt. Man kan ogsaa vandre en anden Vej forbi et ikke ganske lille Vandfald ind i en Skov eller op paa Høiderne.

Ved Ulvik findes Ege og Frugttræer, Egnen er mere opdyrket end sædvanligt, og Klimaet synes at være forholdsvis mildt.

3.

Efter en Dags Ophold i Ulvik seile vi tidlig om Morgenen til Lofthus. Utnefjorden aabner Adgang til Hardangerfjordens indre Forgreninger; og vi dreie sydpaa til den smukke smalle Sørfjord, der nok er Hjemstavnen for de egenlige Haringer, som Hardangers op-

vakte Befolkning kaldes. Grønklædte, mer eller mindre snedækkede Bjerge med ikke faa Huse ved Stranden og opad den ofte ikke lidet frugtbare Skraaning, hvor man kan træffe baade Roser og Kirsebær, møde Øiet.

I Nærheden af Lofthus kommer en lille Fos ilende fra den grønklædte Høide som for at byde os Velkommen. Ullensvang-Kirke strækker sit spidse sorte Spir op mod den lyse, milde Himmel. Den snebedækkede Folgefon breder sig milevidt hinsides Fjorden med Huse ved Foden af Bræen.

Den første Juli oprinder kjønt med straalende Solskin og Varme. Og den af Tidemann, Gude og Eckersberg malede, af Wergeland og A. Munch besungne og af Kjerulfs Musik forherligede Sørfjord minder virkelig ikke blot ved sit Navn om Syden. Naturligvis er det et nordligt Syd. Folgefonnens Snemarker faae gjælde for Marmorpaladser. Naar de glimre i Solen, behøve de forresten paa ingen Maade at skye Sammenligningen, meget mere kan man ogsaa her komme til at tænke paa Ordene af hin Vandringsmand ved Genesareth-Sø om Naturens Skjønhed ligeoverfor al Menneskeherlighed. Hvilken Modsætning mellem den lyse Sørfjord og den mørke Nærøfjord! Prægtige rigtblomstrende røde og hvide Roser, Gyldenlakker, Stikkelsbær, Ribs trives i den lille Have ved vor Bolig; andetsteds har jeg set Jordbær. Et Kirsebærtræ staaer udenfor Huset og strækker sig over Verandaerne, fra hvilke man har Udsigt til Fjorden, som til en norditaliensk Sø, og til Folgefonnen, som til Alperne — for at sammenstille vidt forskjellige Ting.

Der er kun faa Gjæster i vort Herberge, som i det Hele taget ikke har et fuldt saa hotelagtigt Præg som sædvanligt. Desto bedre! Vor Vært og Værtinde ere begge, hver paa sin Vis, eiendommelige kraftige Skikkelser. Hun blev ung gift og er Moder til mange Børn, men bevarer dog endnu en vis frisk, om end lidt alvorlig Skjønhed.

Omkring en cirkusagtig, smuktformet Bugt — der, sit venia verbo! kan minde om Napolis Golf — gaae vi om Formiddagen til den nærliggende Ullensvang-Kirke. Ved Veien tømres Huse og meies Korn. Vi vandre forbi Abildgaarde, Frugttræer staae endog ved Veien. En bred Fos skummer over mægtige Stenblokke, hvoraf en enkelt næsten er helt bedækket af Træer og Blomster, og driver et lille Mølleværk, inden den falder i Fjorden.

Den temmelig store Kirke skal være meget gammel, den er restaureret. Den har smaa gothiske Vinduer med Glasmaleri. Et af dem ved Korafslutningen har udenfor, udhugget i Stenrammen, foroven i Spidsen et Biskopshoved med Bispehue, forneden til den ene Side et noget traurigt Ansigt og til den anden et høist velfornøiet, der, ikke mindst for Næsens Vedkommende, minder om Schandorphs — NB. ikke Michael Anchers morgengnavne, der i Sandhed er en realistisk Nemesis. Det er, som havde man ved disse tre Hoveder søgt at give et lille Resumé af Menneskelivet: Graad, Latter og Religionen i Midten høit derover. Kirken har en ret kjøn Hovedportal i gammel Stil.

Paa Kirkegaarden droge flere iøinefaldende Gravmæler Opmærksomheden hen paa sig, deriblandt nogle over en tidligere her paa Egnen dominerende Slægt, hvilken styrtedes som høiresindet og afløstes af Andre, deriblandt en Høiskoleforstander. Den bekjendte vakkre Præst Niels Hertzberg, C. Hauchs Lærer*), som døde i dette Kald, 90 Aar gammel, ligger ogsaa begravet her; og en stor Sten, hvis Indskrift han selv skal have forfattet, minder om ham. Det var en af de praktisk filanthropiske Mænd, hvoraf Oplysningens Aarhundrede ikke frembragte saa faa. Man troede dengang bedst at sørge for det Himmelske ved at varetage det Jordiske med et trofast, bravt, udholdende stærkt Sind og Legeme. Hans Landsmand Edvard Storm, Oehlenschlägers Lærer, Forstander for Efterslægts-Selskabets Realskole paa Østergade, var ogsaa paavirket af de Rousseau-Basedowske Ideer, som dengang gjorde sig stærkt gjældende. Ligesom Oehlenschlägers Svigerfader, den eiendommelige Assessor i Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten Heger, var Hertzberg en Tusindkunstner, flink i de mest forskjellige Ting. I Dæmringsstriden optraadte han 1835 mod Welhaven, der i den Anledning skrev et Digt til ham, som endte:

Fordi Du var et Lys for dine Fjorde,
fordi Du brænder for vort elskte Land,
fordi Du ikke vidste, hvad Du gjorde,
har jeg tilgivet Dig, Du gamle Mand!

Ved Præstegaarden, som ligger umiddelbart ved Dødens Have, hvor al Livets tidt saa bittre Strid lægges til Hvile, staae ældgamle

*) C. Hauch siger i »Minder fra min Barndom og Ungdom«: »Jeg maa henregne de Aar, jeg tilbragte under Hertzbergs Ledelse, til nogle af de lykkeligste i mit Liv, saa jeg bestandig maa være ham taknemmelig derfor«.

Lofthus-Ullensvang.

Linde- og Aske-Træer. Her kredensede den elskværdige Præstekone mig kraftigt Hardangerøl.

I Kalds-Bogen, som der blev givet mig Leilighed til at se, fortæller Niels Hertzberg, blandt sine mange Optegnelser, om sin Morfader, som ligeledes var Præst her, følgende kjønne og for Tidsalderen karakteristiske Historie. Det hændte, at der paa een Gang var saa mange Brudepar, at den i Hardanger brugelige sølvforgyldte Krone ikke kunde faaes til en Brud, som var den ringeste og fattigste af dem alle. Der var nemlig kun et vist Antal i Bygden. Morfaderen bød da Brudepigerne samle Blomster paa Marken og deraf flette en Krands til Bruden. Da hun kom i Kirken med den paa Hovedet, satte han hende med Brudgom øverst af alle Par og tog til Text for sin Prædiken: »Se til Blomsterne paa Marken! Salomon i al sin Herlighed var ikke klædt som en af dem.«

Præsten, en yngre Mand, der var til et Missionsmøde, havde som Dreng vogtet Kvæg. Han læste hver Dag en Time Hebraisk — hans hebraiske Bibel laa opslaaet i hans Studerekammer — og en Time Latin. I den stille Landsbypræstegaard sad denne Mand og studerede til Midnat. Ligeoverfor saadanne Fænomener, og af dem er der i Sandhed mange, kan man ikke Andet end ledes ved den moderne Godtkjøbs-Forhaanelse af Præsterne i Leiebibliotheks-Romaner og andetsteds.

Om Eftermiddagen gjorde vi ad en høitliggende Vei en smuk Tur i Stolkjærre til den Side af Fjorden, hvor Kinservig ligger, med det blanke Vandspeil bestandig dybt nede for vor Fod. Jeg mindedes A. Munch's Verslinier:

Der aander en tindrende Sommerluft
varmt over Hardangerfjords Vande,
hvor høit imod Himlen i blaalig Duft
de mægtige Fjelde stande.
Det skinner fra Bræ, det grønnes fra Li,
sit Helligdagsskrud staar Engen klædt i.
— — — — — — — — — —

Med Rette ender han sit lille Digt med at tale om

— — — de Eventyr klare,
som Norges Fjelde bevare.

Min midaldrende Kudsk bar Præg af, at han hørte til Hardangers mer end almindelig fremmelige og lærelystne Almue, der besidder ikke liden mandig Selvfølelse.

Vi besøgte i Kinservig Hardangers berømteste Træskærer i hans Værksted, hvor adskillige Yngre arbeidede. Den smukke Ornamentation af Mæland's Hotel i Eide skyldes ham; og han havde nu gjort et Drikkehorn, som agtedes tilbudt den ventede tydske Keiser for et Par hundrede Kroner.

Siden jeg er kommen til at nævne hin meget talende og meget omtalte unge Potentat, kan jeg ikke afholde mig fra at bemærke, at Normændene, efter hvad deres Bannerførere Bjørnson, Ibsen o. s. v. førte i Munden under vor Kamp mod den haarde Overmagt 1848 og 1864, ikke at tale om det Blod, Enkelte af dem udgød for os — og det er mer end Blæk — synes mig at opføre sig mindre nobelt ved at ville gjøre Staahei af Keiserbesøget. Demokratisk er det da heller ikke. Den tydske Keiser har jo tilmed endnu ikke præsteret Andet end — words, words, words.

De ærede Tydskere tænke nok forresten paa at slaae sig blivende ned her i den smukke Sørfjord med et Sanatorium eller Lignende.

Jeg traf paa en Spadseretur udenfor et lille Hus en yngre . . . jeg antog hende for Bondepige eller Bondekone, da hun var i Hardangerdragt. Jeg bødes ind og saae paa Væggene — Goethe, Beethoven, Dante o. s. v. Man kan tænke sig min Overraskelse. Det viste sig, at hun var gift med en theologisk Kandidat og havde været bosiddende i Kristiania, men nu havde de leiet et Hus billigt her og alt beboet det i nogle Aar med deres Børn. Manden var for Øieblikket bortreist. Jeg forbausedes yderligere ved en længere Samtale med denne Dame. Hun kjendte f. Ex. den danske Literatur og dens Historie i en Detail som yderst faa af mine Landsmænd. Og hun levede og aandede deri med en Varme, som jeg aldrig har truffet Mage til. Det smigrede mig selvfølgelig, at hun specielt var inde i mit bindstærke Værk om Baggesen og Oehlenschläger fra Ende til anden, ja endog kunde rette mig, naar jeg huskede feil. Det havde jeg rigtignok ikke ventet mellem Fjeldene i Hardangerfjorden.

Denne Dame fortalte mig iøvrigt en ret morsom Historie om Præsten. Hun havde fornylig været meget syg og modtog i den Anledning Sjælesørgerens Besøg. Han fandt Gjellerups »Min Kjærligheds

Bog« liggende paa hendes Bord og fordybede sig, da han er en stor Bogorm, strax i den. Glemmende Hensigten med sit Besøg og alt Andet, gav han sig til at læse høit af den. Situationen var uimodstaaelig komisk: den unge Kone i Sengen og Præsten deklamerende erotiske Digte. Trods sine Smerter var hun nærved at briste i Latter, og tilsidst kunde hun da ikke længere holde sig. Pastoren foer betuttet op af sin æsthetiske Raptus og spurgte, hvoraf hun lo. Hun forklarede det Pudserlige i et saadant Sjælesørgerbesøg ved Sygesengen — og den brave Præstemand maatte le hjerteligt med.

Jeg fik ikke Leilighed til at gjøre et Indblik i Bøndernes huslige Liv, da jeg har en vis Sky for at være ubuden Gjæst. Jeg hidsætter derfor et Par Ord derom af en anden dansk Reisende.

»Hyggeligst er der i Grunden i de gamle Bjælkestuer, hvor der er faste Bænke langs Væggen og faste Senge, og hvor der i et Hjørne af Stuen er anbragt en lang Stang, som kan dreies hele Stuen over: i den kan Lampen anbringes, saa man kan se ved den, hvor man vil. Et gammelt Uhr og en Hylde med Bibel og Psalmebog findes allevegne, ligeledes et Par Stole, mer eller mindre kunstigt forarbeidede af Træ, en eller flere Kister til at gjemme Linned i, en stor til Forældrenes og flere smaa til Børnenes Tøi; saa findes der en firkantet Træ-Bryllupskurv med Navne og Aarstal, malet paa den mest aparte Maade; deri findes almindelig, hvad vi kalde Kleiner, men der benævnes Fattigmands Kager, endvidere en Flaske med Brændevin eller Frugtvin, lavet af Tyttebær, men rigtig god — er der to Værelser, staaer den i den bedste Stue, og naar der kommer Fremmede, byder man dem deraf. I Regelen er der ogsaa gamle Træ-Ølkruse eller Ølboller med morsomme Indskrifter. Hardangerøllet er godt og drikkes gjerne af de Fremmede; det smager ligesom det gamle Øl, vi tidligere havde. I enkelte Huse træffer man endnu et aabent Ildsted inde i Stuen og et Røghul oppe i Loftet, hvor Røgen kan slippe ud. Kosten er tarvelig, saa tarvelig, at neppe Nogen hernede vilde lade sig nøie med den. Fladbrød og en Slags flydende Myseost, lidt sur Mælk, Kartofler, røget Kjød og Fisk, meget sjeldent fersk Kjød — og dog ere de taknemmelige for, hvad de have, og undres paa, at de endda have det saa godt.«

Jeg traf i Lofthus en yngre norsk Marinemaler, en Elev af vor Sørensen, der i Paris havde været sammen med Taine og Turgeniev.

Han fortalte, at Hardanger-Bønderne selvfølgelig manglede Kunstsands og aldeles ikke ændsede Maleri og Malere. Da han engang for at imponere en Hardanger-Bonde udstak den Trumf, at Keiseren af Østerrig havde givet ham et Par tusind Kroner for et Maleri, lod Bonden sig aldeles ikke forbløffe deraf, men svarede: »Da maa den Keiser have været mægtig dum!«

Jeg har stadigt den høie langstrakte Snemark Folgefonnen (»Fon« betyder Sneophobning) for Øie. Fra den gaae til alle Sider Blaabræer (Gletschere) ned. Vandrige Bække have deres Udspring fra disse Bræer og danne smukke Fossefald, idet de ile ned til Fjorden. Kun faa Nuter (Knuder) rage frem af dette Gletscher-Hav, der bedækker den brede Ryg af den mægtige isolerede Fjeldmasse, som skiller den egenlige Hardangerfjord fra Sørfjorden.

4.

Efter et Par Dages Ophold i Lofthus, af hvilket Sted jeg altid vil bevare et kjært Minde, seile vi en Formiddag med Bergensdampskibet »Lyderhorn«, som er opkaldt efter et af Bjergene ved den gamle By, vestpaa over Samle-Fjordene. De ere ulige bredere end de østlige Arme af Hardangerfjorden, hvorpaa vi hidtil havde færdedes. Ved Middagstid ankom vi til Noreimsund.

Om Eftermiddagen gik vi gjennem et smukt skovklædt Klippelandskab, der strakte sig i anselig Brede med Vand til den ene Side, forbi Gaarde, Huse, Mark og Eng, til en ret smuk Fos, der, som et stort hvidt Slør, falder brusende ud over Klippen. Den mægtige Folgefon har man ogsaa her for Øie med andre, mindre Aase hævende sig foran den, den ene bag den anden. Hvor kan den være smuk, naar den i den tidlige Sommermorgenstund løfter sig, snebedækket, under blaa Himmel med lette hvide Skyer over Aasene og over den speilklare Fjord med den lille skovklædte Ø!

Næste Eftermiddag kjørte vi i Stolkjærre ad den modsatte Side i Rundinger paa den skovbeklædte Høide til Østersø ved en Bugt af samme Navn. Regnen tog stærkt fat — var det Opsang til vor forestaaende Bergensreise?

Jeg læser i »Bergensposten« et Telegram fra Kristiania, dateret 1. Juli, om den tydske Keisers Modtagelse, hvori det blandt Andet hedder: »68 Dampskibe, flagsmykkede, fyldte med festligklædt Publikum, mødte den tydske Eskadre, dannede Espalier, hilste under »Heil Dir« og »Wacht am Rhein« med stormende Ovationer og fulgte Eskadren. Havnen dannede et storartet Panorama med de omkring liggende Øer, fyldte af festligklædte, jublende Mennesker, og i Baggrunden Byen i Festskrud. Keiseren landsteg under den varmeste, mest enthusiastiske Hilsen fra de fyldte Baade og alle Høider omkring, under storartet Blomsterkastning. Han vandt Alles Hjerter.«

Hvorved? maa man vel spørge.

Det er unegtelig et interessant historisk Aktstykke, som det vel er værd at opbevare. Og Sligt staaer uden Kommentar i et Blad fra en af Norges mest frisindede Byer, hvor en Gade tilmed er opkaldt efter Olaf Rye!

Netop som jeg fik denne Avis, sad jeg og tænkte paa, hvor stor Forskjel der dog i Grunden er mellem Normændene og os Danske, hvorledes deres Fjeldnatur fostrer en mere indesluttet — som Reaktion af og til mere kaad — ordknap — som Reaktion ikke sjelden ordflommende — Race med vel megen bondeagtig Mistænksomhed, Frygt for ikke at respekteres tilstrækkeligt, Storsnudethed (»Die Bestie muss stehen bleiben!«) — Vessel sang jo alt:

Jeg hos kjække Normand priser,
at han stedse ivrig viser,
han sit Fødeland har kjær;
men jeg troer, han gjorde ilde,
om han vilde sig indbilde,
at der fødes Mennesker
kun i Engelland og der.

Hed det ikke om Klippelandet i en norsk Fædrelandssang:

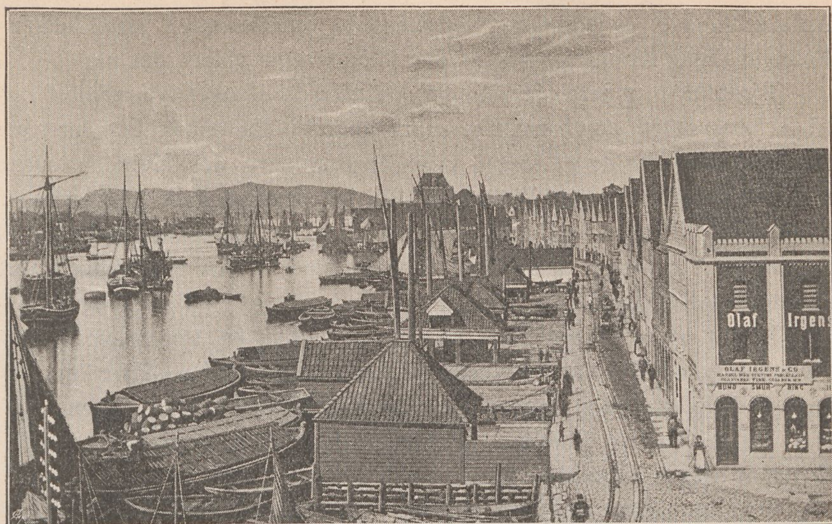
Om Kloden rokkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ei kunne fælde!

Vi ere derimod, som Børn af Slettelandet med de kornrige Vange, lettere tilgængelige, aabnere, mere letlevende, af et lysere Temperament — lad Normændene tilføie Vrangsiden! Det norske Sprog har jo ogsaa, især ude i Landet, en fra det Danske vidt forskjellig Klang

og er af et langt haardere Malm. Og jeg fandt det naturligt, at Normændene ogsaa maatte søge at give deres Eiendommelighed Udtryk i et eiendommeligt Skriftsprog.

Men var det Normænd, end sige de Danskes Brødre, end sige Demokrater, der saaledes — sagtens med egennyttige Spekulationer i Baghaanden — teede sig som Neapolitanere paa Kristianiafjorden og i Landets Hovedstad? Naa, man veed jo nok, hvad Sligt har at betyde, og hvor længe en slig Paroxysme varer i en større By — men alligevel!

Jeg havde i Løbet af en halv Snes Dage flakket om i de fleste af Hardangerfjordens Forgreninger og set mig ret godt om. Løverdagmiddag den 5te Juli gik jeg derfor igjen ombord paa Dampskibet »Lyderhorn« for at seile til Bergen.

Tydskebryggen i Bergen.

VI.

I Bergen.

Samlefjord. Bjørnefjord. Bergen: Strandgaden. — Holbergs Statue. — Christies Statue. — Tydskebryggen. — Mariakirken. — Det hanseatiske Musæum. — Hakonshallen. — Rosenkrands' Taarn. — Sverresborg. — Rothaugen. — Korskirken. — Musæet. — Nygaards-Parken. — Kunstforeningen. — Fjeldveien. — Bjørnsons poetiske Forherligelse af Bergen. — Historiske Bergens-Scener fra det 12te Aarhundrede. — Bergen i det 17de Aarhundredes Slutning. — Jonas Lie's Karakteristik af Bergen.

1.

Vi dampe ud paa yttre Samlefjord mellem talrige, tildels nøgne Fjeldtoppe til den ene Side af det brede, prægtige Vand og en mere ensartet skovbevoxet Bjergaas til den anden — begge Fjeldpartier bedækkede med Sne — i smuk Belysning under en Middagshimmel med store, hvide Sommerskyer. Men vi skulle jo til Bergen: det varer derfor ikke længe, inden Skyerne faae Magten, og Regnen begynder. Solen lyser og varmer dog noget efter igjen. Vi komme i smallere Farvand, Bjergene rykke os nærmere paa Livet. Ved et

Anløbssted med triste Omgivelser ses en Bræ som en stor frossen Bølge mellem Klippemasserne. Der bliver atter videre om os.

Fjeldene gruppere sig ofte høist malerisk, af og til lavere, af og til høiere, snart skovbevoxede, snart nøgne. En enkelt Ø viser sig. Skyerne, der ofte drage lavt i store Masser, give det Hele en egen tilsløret Kolorit af stor Virkning. Talrige Maager følge Damperens Kjølvand. Derimod ses kun et enkelt Seil, og Ensomheden forhøier Sceneriets Virkning. Man drager, hensunken i taus Beskuelse, som gjennem et sælsomt Eventyrland.

I den store Bjørnefjord træffer man næsten skærgaardsagtige Fænomener og den ene skovklædte Ø efter den anden. Her møder man endelig et andet Dampskib. Ro- og Seilbaade, som sagtens ere paa Fiskeri, oplive Scenen. Fjeldene ere blevne lavere. Den vide Horizont virker høist tiltalende.

Skyerne antage henad Aften mer og mer fantastiske Former og smelte sammen med Bjergene til en fjern og fremmed Verden. Øerne, der ofte ere nøgne Klipper, tiltage i Talrighed; og vi komme ind i et helt Arkipelag af saadanne. Enkelte Steder findes Fyr og Menneskeboliger.

Man mærker efterhaanden, at man nærmer sig Bergen. Farvandet oplives mer og mer af Seil, enkelte Dampere ses. Solen kæmper tappert med Skyerne, forat Regn-Byen kan gjøre sit Rygte tilskamme. »Saasom Staden er indesluttet af høie Bjerge, der indeslutte Skyer mer end paa andre Steder, saaat de ikke hastig dissiperes igjen, saa varer Regnen der undertiden halve, ja hele Maaneder« — hedder det i Holbergs »Bergens Beskrivelse«. Vi naae virkelig Bergen tørskindede. Mellem mindre Høider dampe vi paa vort hurtigt seilende Skib efter 7—8 Timers Reise ind i den rummelige Havn, hvor de talrige Skibe og de spidsgavlede smaa Huse paa Tydskebryggen hilse os. Her er da den gamle Konge- og Handelsstad med de høie Fjelde bag sig! Den strækker sig rundt langs Stranden næsten amfitheatralsk. Dampskibe med Navne som Hakon Adelsten, Kong Olaf, Kong Sverre o. s. v. føre Tanken tilbage til Sagatidens berømte Dage.

Med Føie siger Ludvig Holberg: »Naar man betragter Bergens Situation, saa kan man sige, at den er ikke mindre fornøielig end bekvem, thi den ligger omkring en dyb Bugt udi en Form af en

halv Cirkul eller rettere en Hestesko, saaat, saa snart man kommer ind paa samme Bugt, ser man den hele Stad at stille sig for Øinene«.

Vi have endelig faaet Logis: der lader til at være trang Tid derpaa, saa stor er Konfluxen. Det er i Nærheden af Holbergs Almenning — saaledes kaldes her en større beplantet Plads — der fra Høiden strækker sig ned mod Havnen med adskillige høie, løvrige Linde og er opkaldt efter vor store Forfatter, som fødtes i et her liggende Hus.

Vi gaae lidt ud. Den lange, smalle Strandgade, hvori vi boe, er propfuld, men næsten kun af simple Folk — det er Løverdagaften, og de mere Velhavende ere desuden selvfølgelig paa Landet: vi have stødt paa flere Bergensere, især Damer, i Hardanger. Vi bane os langsomt Vei paa det noget snevre Fortoug og den heller ikke brede Gade, der bære Spor af nylig Regn, mellem Søfolk, Tjenestepiger o. s. v. Man ser ind i Stræder paa begge Sider af Gaden, som ere af den mindst mulige Brede. Lige udenfor raader den store, mægtige Natur, Søen, Hardanger o. s. v. — og her i disse »Smutter« leve de stakkels Menneske-Myrer næsten uden Luft og Lys.

Vi gaae paa Høiderne op og ned ad Stentrapper midt i Byen som i »den evige Stad«. Bergen kan jo ogsaa opvise syv . . . ja, disse bratte Fjelde, ere rigtignok adskilligt mere end Høie! Af disse Bjerge skal Byen ogsaa have faaet sit Navn, der oprindeligt lød »Bjørgvin« ɔ: Bjerggræsgangen.

Vi kom paa en Almenning, hvor der stod en Statue af Byens berømteste Søn, der afsløredes paa hans 200aarige Fødselsdag. Han er afbildet i fremadskridende Bevægelse, støttende sig til Stokken med høire Haand og med den venstre paa Ryggen. Paa en anden Almenning i Nærheden staaer en Statue af den ligeledes til Bergen knyttede Præsident paa Storthinget 1814, hvilket grundlagde det nye Norge, Christie, efter hvem ogsaa en Gade er opkaldt — han peger paa sit Fødelands Grundlov, af hvilken han havde saa store Fortjenester.

Husene, der ligge opad Klippehøiderne, yde et pittoresk Skue.

Jeg fik et broget, fremmedartet, af og til lidt gammeldags Indtryk — der er Opgang til Husene ad Stentrapper med Jern-Rækværk, af og til Bænke udenfor dem o. s. v. — paa denne min Aftenvandring i Norges næststørste Handelsstad.

2.

Uagtet Bergen ligger saa nordligt, findes der paa Grund af det fugtige og milde Søklima baade Løvtræer og de pragtfuldeste Roser og andre smukke Blomster i Have og Park, og Korn trives.

Bergens Befolkning ere mere livlig og bevægelig end Normænd i Almindelighed, hvad der vel tildels er en Følge af Raceblandingen, som specielt har fundet Sted i denne Kystby; og den blusser let, af og til maaske vel let, op i Begeistring, som Solskinnet efter Regnen i dens Klima. Den har ogsaa i den nyere Tid frembragt kunstnerisk begavede Aander som Digteren Welhaven, Musikeren Ole Bull og Maleren J. C. Dahl. Her grundlagdes ogsaa det første norske Theater, for hvilket baade Bjørnson og Ibsen have været Direktører.

Bergen er dog først og fremmest en praktisk By. Det er Norges vigtigste Fiske-Handelsplads, den har et betydeligt Rhederi, den største Dampskibsflaade og de anseligste Skibsværfter i Norge.

Tydskebryggen paa den østlige Side af Vaagen, som Havnen kaldes, er en Quai med en lang Række spidsgavlede Gaarde. Den er det gamle hanseatiske Kvarter, i hvilket Lybekkerne, Bremerne o. s. v. boede som Pebersvende, for udelukkende at være bundne til Hansaens Interesse, ligesom den katholske Geistlighed af lignende Grund er tvungen til Cølibat — Nabolaget vrimlede derfor af tjenstvillige Kvinder. I sin nuværende Skikkelse er Tydskebryggen forresten opbygget efter Branden 1702, men i den gamle Stil.

Nordlandsjægterne, som i deres Bygning erindre om Vikingeskibene, opfyldte tidligere med deres høit opstablede Fiskeladninger næsten den hele Vaag paa sine Tider af Aaret; men Dampskibene have nu reduceret dem til et Minimum.

Ved Enden af Tydskebryggen ligger i Høiden Mariakirken, der er opført i det 12te Aarhundrede og kom i Hansaens Besiddelse fra det 15de. Den ældste Del, Skibet, er i romansk Rundbuestil med vakker Portal. Paa Træ-Altertavlen, der bagpaa har tydsk Indskrift, staaer Jomfru Maria med Krone paa Hovedet og Kristusbarnet paa Armen, omgiven paa de nærmeste Sider af Olaf den hellige og St. Antonius samt et Par Helgeninder og paa de fjernere af Apostlene — ret i katholsk Aand. Kirken har to Taarne. Endnu for ikke mange Aar siden prædikedes der Tydsk i den.

Det hanseatiske Musæum paa Tydskebryggen giver en god Forestilling om en Hanseat-Gaards Indretning og Udstyrelse med Husgeraad o. s. v. Dets Eier, en høist livlig Mand, der er aldeles optaget af Samler-Iver, viste os med megen Omhyggelighed sine interessante historiske Skatte. I et andet Hus paa Tydskebryggen er en Skytningsstue, et fælleds Forsamlingsværelse for en Gaards Personale i Hanseat-Tiden.

Ovenfor Tydskebryggen hæver sig ved Indløbet til Havnen Fæstningen Bergenshus med Hakonshallen, der er opført i det 13. Aarhundrede af Kong Hakon Hakonssøn. Den er for Øieblikket under Restauration. Hin berømte gamle store Konge-Festsal havde længe — hvor betegnende for Kjøbmandsbyen! — været brugt som Kornmagasin. Sammesteds findes Rosenkrands' Taarn, ligeledes bygget af Kong Hakon Hakonssøn, men ombygget i sin nuværende Skikkelse i det 16de Aarhundrede af den danske Lehnsherre paa Bergenshus Erik Rosenkrands. Det skal være den bedst vedligholdte Levning af Norges middelalderlige Borge. Taarnets Indre tjener som Arsenal. Øverst er der en fortrinlig Udsigt over Havnen og Byen.

Ovenfor Fæstningen ligger paa en Høide, hvor Kong Sverre i sin Tid havde ladet opføre en Borg, som opkaldtes efter ham, en lille Park.

Udenfor Sverresborg findes den fra Holbergs »Niels Klim« bekjendte Rothaugen, hvor der er »en Hule eller mørk Gang, som strækker sig saa langt, som man kan se derind«.

I Nærheden af Torvet ligger i Hollændergade Korskirken, ved hvilken Jyden Niels Klim, der døde 6 Aar efter Holbergs Fødsel, var Klokker. Han drev tillige Boghandel og skal have været »i sin Omgang og Opførsel meget lystig og hel snausk af Indfald samt singulair«.

Musæet er en høitliggende Bygning i et smukt moderne Kvarter med norske Fortidsminder, Kirkeportaler af Træ med de sædvanlige udskaarne Slyngninger, Møbler, deriblandt en prægtig stor Træseng med udskaaret Arbeide, Drikkekar, Vaaben, gamle Billeder o. s. v. samt en naturhistorisk Samling med norske Sødyr o. s. v.

I Nærheden er den høitliggende store Nygaards-Park med smukke Anlæg og prægtig Udsigt, hvor der oftere musiceres af et Militærkorps.

Ikke langt derfra findes paa en stor Plads med smuk Udsigt Kunstforeningens Samling af ældre og nyere nordiske og fremmede Malerier. Der findes ogsaa en Blyantstegning af Carstens fra hans yngre Aars Kjøbenhavner-Periode.

Den sidste Dag vi opholdt i os i Bergen, kjørte vi en herlig Tur ad Veien paa Fløifjeldets halve Høide. Den gaaer i stærke Slyngninger. Byen med Kirketaarnene og de røde Hus-Tage ligger dybt under En; og man ser den, Vaagen og Havet i Fugleperspektiv. Denne Fjeldvei er i sin Art Noget af det Skjønneste, man kan tænke sig. Gjennem en stor Allé med smukke Landsteder og — et Hospital for Spedalske kjørte vi derpaa rundtom store Lungegaardsvand gjennem Nygaards-Parken.

Jeg vil ende denne lille Skildring af mit, desværre ikke saa lidt af Regn hjemsøgte, tre Dages Ophold i det mærkværdige gamle Bergen med Bjørnstjerne Bjørnsons smukke Apostrofe til Byen,

som den ligger der
bagom sine Skjær,
tunge Fjeld omkring og Havets Dyb for Foden:

Hil Dig, norske By,
»Bergen, aldrig ny«
gammeldags og evig, som din Holbergs Lune
engang Kongers Vagt,
siden Handlens Magt,
Præsident for første Friheds Thing.

Høi og liflig, som
Solskinsdagen kom
stundom af din Regn og vindforrevne Taage,
steg med store Mænd
eller Daad igjen
Du, naar der var mørkest i vort Land.

Op af Folkegrund,
vittig, kjærnesund,
skød der stærke Tanker, byggende i Landet,
skød vor Kunst tilsidst,
i sin Fødsel kyst
af din mørke mægtige Natur.

I din Høifjelds-Sal
Maler blev vor Dahl,
langs ved dine Strande drømmede Welhaven,
Og i Morgnens Guld
gynged Ole Bull
paa din Vaag iblandt Europas Flag.

Vi skulle nu meddele nogle karakteristiske Træk af Bergens minderige Historie.

3.

Bergen er en af Norges ældste Stæder. Olaf Kyrre (ɔ: den Fredsommelige), der danner en saa stærk Modsætning til sin krigerigske Fader Harald Haardraade, grundede Byen i det ellevte Aarhundredes sidste Halvdel. Oprindelig laa her kun en Kongsgaard, Aalrekstad. En Gade i Byen bærer Stifterens Navn.

I det næste Aarhundrede foregik her et karakteristisk Optrin mellem Kong Sigurd Jorsalafarer og Bergens Biskop Magne.

Kong Sigurd, der døde i sin bedste Alder, var en dygtig Konge; men i de senere Aar styrede han ikke altid sit Sind, og Alle ræddedes da for ham. Han grebes desuden til sine Tider af Tungsind, ja af Vanvid. Trods al sin kirkelige Religiøsitet var han heller ikke fri for kjønslige Udskeielser, hvormed man overhovedet i hine Dage, til ubodelig Skade for sig selv og Landet, ikke pleiede at tage det saa nøie.

Mod Slutningen af sit Liv vilde han forskyde Dronningen og ægte en mægtig Mands Datter. Han agtede at holde Bryllupet i Bergen, som var bleven en anselig By med blomstrende Handel, og gjorde Alt istand til et stort og prægtigt Gjæstebud.

Da Biskop Magne spurgte dette, blev han ilde tilmode og gik en Dag hen til Kongehallen med en af sine Præster og bad Sigurd komme ud. Denne traadte frem med draget Sværd, men modtog Bispen vel og bød ham ind at drikke med sig. Magne svarede, at han havde et andet Ærinde. »Er det sandt, Herre, at Du agter at forlade Dronningen og tage en anden Kone?« Kongen sagde: »Det

er sandt«. Magne udbrød da: »Hvor kan det falde Eder ind, Herre, at gjøre Sligt, hvorved I saa grovt skænder Guds Bud, vor hellige Kirke og Eders kongelige Ære? Nu vil jeg gjøre, hvad der er min Pligt. I Guds, den hellige Kong Olafs og Apostelen Peters Navn forbyder jeg denne Misgjerning!« Medens han talede, stod han rank, beredt til at lide Døden, om saa skulde være. Præsten, som ledsagede Bispen, gøs ved at se Kongens Forbittrelse. Sigurd betvang sig dog og gik tilbage i Hallen.

Biskoppen vendte hjem og var saa glad, at han, leende, hilste hvert Barn paa sin Vei og legede med Fingrene. Da sagde hans Ledsager: »I er saa glad, Herre! Tænker I ikke paa, at Kongen vil kaste sin Vrede paa Eder?« Bispen svarede: »Rimeligt tykkes det mig, at han ikke vil gjøre det. Men hvilken Død var forresten bedre end at døe for den hellige Kristendom ved at forbyde det, som er utilbørligt. Jeg er glad, fordi jeg har gjort, hvad jeg burde.«

Kongen drog til Stavanger, hvis Biskop vel ogsaa tog til Orde mod Planen, men dog tilbød at lade sig affinde med Gaver til Kirken. »Grumme ulig er Du Biskop Magne!« udbrød Kongen, men tyktes ikke bedre om Stavangerbispen for det. Bispen fik Gaver og Kongen en ny Kone.

* * *

Efter Sigurd Jorsalafarers Død begyndte Norges forfærdelige Borgerkrige, der varede over hundrede Aar. Vi ville dvæle ved nogle Optrin af disse, der knytte sig til Bergen.

Kong Harald Gille, en Irlænder, som udgav sig for en Søn af Magnus Barfod, der lod Livet paa »den grønne Ø«, overfaldt i Januar 1135 sin Medregent, Sigurd Jorsalafarers uægte Søn Magnus, i Bergen. Denne flygtede ud paa sit Skib og satte sig agter i Forrummet paa Høisædekisten. Her toge Haralds Mænd ham til Fange. Harald Gille og hans Raadgivere bleve enige om at sørge for, at han ikke mere skulde kunne optræde som Konge. Han blev saa overgivet til Trælle, der udstak begge hans Øine, afhuggede hans ene Fod og tilsidst gildede ham.

Saa vild var Tiden trods al Kristendom.

* * *

Bergen.

Næste Aar blev Harald Gille dræbt en Decembernat i Bergen af Sigurd Slembedegn, der ogsaa udgav sig for en Søn af Magnus Barfod.

Hoved-Vagten holdtes foran det Herberge, hvor Dronningen sov; og de Fleste troede, at Kongen var der. Sigurd Slembedegn havde imidlertid ved List faaet at vide, at Harald tilbragte Natten hos en Kvinde ved Navn Thora; og han og nogle Mænd gik saa hen til hendes Herberge, dræbte Vagt-Mændene, brøde Døren op og traadte ind med dragne Sværd. Kongen var gaaet drukken tilsengs — Drukkenskab hørte, ligesom Usædelighed, til Tidens ødelæggende Laster — og vaagnede først, da man hug og stak til ham. Endnu ikke kommen til sig selv, udbrød han: »Ilde handler Du nu med mig, Thora!« Hun sprang ud af Sengen med de Ord: »De handle ilde med Dig, som ville Dig værre end jeg!«

Harald Gille jordedes i en Kirke i Bergen.

* * *

1155 blev Harald Gilles uægte Søn Kong Sigurd Mund en Junidag dræbt i Bergen af en af sine Medregenter, Halvbroderen Inge.

Sigurd Mund sad og drak i en Gaard, da Inge rykkede imod ham. Sigurd og hans Mænd skød ud fra Loftslugerne, brøde Ovne ned og brugte disses Sten til Kastevaaben. Fjenderne trængte imidlertid ind i Gaarden, og mange af hans Folk svigtede ham. Da gik Sigurd op i et Loft og vilde tale til Angriberne. Man kjendte ham paa hans forgyldte Skjold og vilde ikke høre ham, men skød paa ham saa tykt, som Sne fyger; og han maatte trække sig tilbage. Han gik da ud af Gaarden med en Hirdmand for at bane sig Vei til Inge, idet han raabte, at denne skulde tilstaae ham Fred; men baade han og Hirdmanden bleve øieblikkelig nedhuggede.

Han blev begravet i samme Kirke i Bergen som Faderen.

* * *

Den i Bergen 1164, ikke 8 Aar gammel, til Norges Konge kronede Magnus, en Søn af Erling Skakke, var bleven slaaet af Sverre, som udgav sig for en Søn af Sigurd Mund, og tyede til

Danmark. En af Magnus Erlingssøns Tilhængere Jon Kutiza hidsede Bønderne mod Seirherren, der opholdt sig i Bergen.

En Martsnat 1181 bleve Sverres Vagtmænd vaer, at Langskibe roede ind ad Vaagen med reist Mærke og Vaabenbrag, og lode strax Lurerne gjalde. Der blev nu Uro blandt Birkebenerne, og det hed sig, at Kong Magnus var kommen med en Hær. Mange klædte sig i Hast paa, og Nogle væbnede sig. Men Alle flygtede, Somme til Kirker, Somme til Fjelds.

Sverre stod ude paa Svalen i sit Herberge, da Lurerne klang. »Beskjærme os nu Gud og den hellige Kong Olaf!« udbrød han og løb ud paa Gaden. Her mødte han Ingen, før han ved et Nonnekloster ved Lungegaardsvandet traf paa en Bonde, der kom ridende paa sit Øg. Sverre bad Bonden om Øget, men denne vilde ikke overlade ham det; og han maatte tiltvinge sig det ved Trusel om at bruge Magt. Han red saa paa sin daarlige Hest op til den gamle Kongeborg Aalreksstad, som laa paa denne Kant, og fandt der nogle Birkebener. Efterhaanden kom andre nede fra Byen. Der sagdes nu, at det var en Bondehær, som rykkede frem, men ikke Kong Magnus. Og saaledes forholdt det sig virkelig, Jon Kutiza anførte den. De havde lagt til paa Vestsiden af Byen, hvor Strandgaden nu strækker sig, og rykkede frem uden dog at vove sig ind i Staden. Endel af deres Styrke havde de landsat paa den nordlige Pynt af Byens Østside, hvor Bergenshus-Fæstning nu ligger. Da Sverre havde faaet Vished om, at det kun var en Bondehær, lod han sine tilstedeværende Mænd kalde sammen og bød dem vende tilbage til Byen, da, som han sagde, de andre Birkebener nok vilde støde til dem, naar de hørte hans Lur. Og det skete ogsaa. Strax da Sverre drog ned ad Byen til i Dagningen, fik han flere Folk. Da han naaede et Gudshus, hvor den nuværende Domkirke ligger, lod han blæse i sin Lur og sit Mærke reise. Nu kom en Mængde Birkebener til ham, som vare flygtede til denne Kirke og andetsteds hen. Sverre fylkede sin Hær og opmuntrede til Kamp. Birkebenerne raabte, at de skulde aldrig trives, som ræddedes for Bondehæren, og istemmede strax Kampraab. Det gik nu løs mod den Del af Bondehæren, som stod paa Vestkanten af Vaagen. Da Bønderne saae Sverres Mærke, betoges de af Rædsel. Birkebenernes Vaaben klang, Bønderne flygtede og bleve slaaede ned for Fode som Slagtekvæg.

Nogle tyede til Skibene, Andre druknede i Søen. Sverre drog saa afsted mod den anden Bondehær paa Vaagens Østside. Da kom mange Bønder af den til ham, og han skjænkede dem Fred. Han gik nu længere ind i Byen og kyssede alle Kirkerne paa sin Vei. Det var imidlertid blevet høilys Dag. Jon Kutiza var ikke gaaet i Land, da han var gammel og svag. Saasnart Bønderne kom ombord paa Skibene, roede de strax afsted af alle Livsens Kræfter.

*   *
*

Efter at have fulgt Sverre i Bergens-Kamp paa Landet ville vi gaae ombord med ham til et Søslag ved samme By.

Søndagen efter Pintse den sidste Mai 1181 var Sverre i Bergen med sin Hær. Alle hans Skibe laa ved Bryggen, rede til Kamp. Den største Del af Mændene sov ombord, men nogle dog oppe i Byen. Sverre reiste sig tidlig fra sit Leie og gik op paa Høiden ved den nuværende Domkirke og derfra til sine Vagtmænd. De bleve vaer, at en Skude roede ind paa Vaagen og Folkene sprang i Land. Sverre gik ned mod dem og saae, at det var hans Speidere. De sagde, de havde set Kong Magnus Erlingssøns Seil, henved 40. Sverre bød saa sin Lursvend blæse, gik strax ombord paa sit Skib og roede ud paa Vaagen, efterfulgt af den øvrige Flaade. Sverre mælede: »Brat kommer Kong Magnus for at gjæste os. Han har, som I vel har spurgt, over 30 Skibe, og vi have ikke mer end 16. Det tykkes Eder maaske ikke raadeligt at stride mod en saa stor Overmagt. Vi have imidlertid nylig flygtet for Kong Magnus; og jeg troer, at, hvis vi atter flye uden Kamp, ville vi ikke indgyde stor Skræk.« Da sagde mange Mænd, at de helst vilde flygte, men lode dog Sverre raade. Der blev stor Knurren i Hæren. Da sagde Sverre høit: »Med Guds og den hellige Olafs Villie skulle vi nu kæmpe med Kong Magnus og ikke længer lade os jage paa Flugt af ham. Have vi end mindre Hær, have vi dog store Skibe. Jeg haaber, at vore Fjender skulle komme til at mindes, hvorledes Birkebenernes Sværd bide, og at vi skulle seire over dem. Sjelden har det slaaet feil, naar jeg har sagt Eder Sligt. Nu som før stole vi paa Gud og hans hellige Mænd, men ikke paa Folkemængde.« Hans Tale hilsedes med stort Bifald, og man raabte: »Hil Dig, Konge! Aldrig har det

feilet, naar Du lovede os Seir. Niding den, som ikke nu kæmper af bedste Evne!« Da sagde Sverre: »I skulle have megen Tak af Gud og mig for dette Svar. Værer uden Frygt for Fjenderne! Og lægge Hver sit Skib saa langt frem, som han er Mand til — vore Skibe skulle ikke bindes sammen!« De roede saa ud for Nordnæs.

Magnus kom, lod Seilene tage ind og blæse til Sammenlægning af Skibene. Han talede derpaa: »Nu se vi Birkebenernes Skibe og opnaae at kæmpe med dem, efterat de længe have unddraget sig os. Mindes vore Frænder, som de have dræbt, og den øvrige ilde Medfart, vi have lidt af dem! Det tykkes nu beskaaret, at de monne faae, hvad de længe have spundet paa. Stor Forskjel er der paa os. Vi stille mod dem ædelbaarne og brave Mænd, men de have kun Tyve og Ransmænd at møde frem med — dem Gud ødelægge! Ingen af mine Mænd vove at give Nogen af dem Fred! Vi have en stor og smuk Hær. Lad det første Angreb vorde saaledes, at et andet ikke behøves. De have kun en ringe Hær. Gud være lovet, at deres sidste Time er kommen!«

Birkebenerne roede kjækt frem, Sverres Skib yderst. Mod det lagde sig ni store Skibe. Kampen blev baade haard og lang. Da Magnus' Mænd havde opbrugt Stene og Skudvaaben og agtede at entre Sverres Skib, reiste mange faldne Birkebener sig igjen til Kamp. Sverre løb op paa Forskandsningen af sit Skib og æggede sine Mænd. Han havde en hvid Kappe paa, under hvilken han var godt rustet, og bar et rødt Skjold.

Magnus gik forud paa sit Skib og stred. Han satte den ene Fod paa Skibsbordet for at naae en Birkeben med sit Sværd. Birkebenerne kjendte ham paa hans Vaaben og Klæder og angrebe ham haardt. En stak sit Sværd gjennem hans Vrist. Kongen gjorde en heftig Bevægelse, snublede og faldt baglængs. Birkebenerne istemmede saa Seirsraab. Da mælede en af Magnus' Mænd paa Orm Kongsbroders Skib: »Nu faldt Kong Magnus!« — »Saa er Sagen afgjort!« udbrød Orm og roede bort. Alle de Andre gjorde ligesaa. Magnus sprang op, bad dem ikke flye og sagde, at der Intet feilede ham. Men man vendte det døve Øre til. Birkebenerne ryddede og toge mange Skibe. Med de tiloversblevne seilede Magnus til Stavanger.

* * *

1191 gjæstedes Bergen af danske Korsfarere, som tilsøes droge til det hellige Land. Man har en gammel latinsk Beskrivelse af denne Reise, hvori det hedder: Bergen er en anset Stad i Norge, prydet med en Kongeborg og Relikvier. Den er stærkt befolket, og der findes baade Munke- og Nonne-Klostre. Den er rig og har Overflod paa mange Ting. De tørrede Fisk ere talløse. Der er ogsaa megen Honning og Hvede, gode Klæder, Sølv og Andet. Skibe fra alle Kanter, islandske, grønlandske, engelske, tydske, danske, svenske o. s. v.: strømme dertil. Her, som i alle norske Stæder, hersker stærk Drukkenskab, der tidt ophidser til onde Gjerninger. I Rus gribe Borgere og Fremmede til Vaaben og begaae Forbrydelser.

4.

Vi have, veiledede af Snorre Sturlessøn, betragtet Scener af det vilde Kampliv i det tolvte Aarhundrede og ville nu lade Ludvig Holberg føre os ind i det fredelige Bergenske Kjøbmandsliv i det syttende Aarhundrede.

1737, altsaa henved en Snes Aar før sin Død, udgav Holberg »Den berømmelige norske Handelstad Bergens Beskrivelse«, som fornemmelig støttede sig til et dengang uudgivet Manuskript af en i Byen født Konrektor ved Skolen, Mag. Edvardsen, der var død 1694.

I et af de Kapitler, der skyldes vor store Forfatter selv, hedder det blandt Andet:

Saasom Bergens Indbyggere ere en Samling af alle Slags Nationer, saa ser man dem meget udi Tale-Maader, Skik og Sæder at differere fra andre Norske. Og er der ingen Nation, som de mere have udkopieret udi Sprog, Tarvelighed og Arbeidsomhed end den hollandske. Intet Folk er mere arbeidsomme og duelige end Bergens Indbyggere, og det saa vel Mands- som Kvindes-Personer; thi man ser der Borgerkoner undertiden den hele Dag staae i deres Kramboder og der at gjøre samme Tjeneste som Krambodsvende paa andre Steder. Ja, adskillige af dem ere saadan drevne udi Handel, at de Intet give de største Kjøbmænd derudi Noget efter. Mændene paa

deres Side ere ogsaa ideligen occuperede, indtil at paatage sig Tjeners og Arbeidsfolks Skikkelse, saa at det er ikke rart*) at se fornemme Borgere selv at rulle deres Tønder paa Bryggerne og hidse deres Varer op paa Pakhusene. Mange fornemme Borgere føre deres Skibe selv som Skippere og sætte en Kabuds paa deres Sønner og gjøre dem til Cajut-Vogtere, saaat mangen Borgersøn, førend han er naaet sit 20nde Aar, er bleven en experimenteret Sømand og bekvem til at fortsætte sin Faders Handel. En Borger saae ikke saa meget efter, at hans Datter kunde gjøre et rigt og anseligt Parti som at hun kunde faae en Mand, der kunde fortsætte Forældrenes Handel og var arbeidsom og duelig. Det Forunderligste er, at endogsaa unge Borgerdøttre selv, som ellers paa andre Steder se efter Ungdom, Stand og Politesse, her alene gemenligen reflekterede paa Duelighed og Arbeidsomhed, saaat hos dem en duelig Sømand og fornuftig Kjøbmand, skjøndt han aldeles Intet besad, hvormed han kunde charmere et ungt Fruentimmer, blev præfereret den galanteste, artigste og fornemste Frier. Det var at ønske, at denne fortræffelige Sædvane havde altid været holdt vedlige; men der er paa en Tid af 20 Aar gjort temmelig Skaar derudi, saaat Bergen nuomstunder ligner sig ikke selv mere udi Sæder og derfor maaske ei heller udi Velstand. Og kan denne Uheld tilskrives visse fremmede Personer, der have indført Vellyst og fremmede Moder, ruineret sig selv med hele Familier ved daarlig Handel og, det som mest er, forvendet Indbyggernes gamle og priselige Levemaader, som i mine Tanker ikke lidet have contribueret til denne Stads Velstand og Conservation. Saaat det er gaaet til med denne Stad som med de fleste hollandske Stæder, hvilke man overalt ser at vanslægte fra deres Forfædres Simplicitet og forfalde til Stads og saadanne Leve-Maader, hvoraf fornuftige Folk ingen god Virkning ominere sig. I min Skolegang begyndte man alt med Baller og alamodiske Assembleer at omstøbe Indbyggerne; og har jeg siden fornummet, at den borgerlige gamle Klædedragt ganske er afskaffet.

Endogsaa de fleste Spil og Leg blandt Ungdommen ere hollandske. Med de gode hollandske Sæder ere ogsaa indbragte adskillige onde, saaat unge Personer øve visse Licencer, som ere altfor meget republikanske. I min Skolegang var det ikke rart*) at se et Kirkesogns

---

*) ɔ: sjeldent.

Ungdom at føre Krig med et andet, iligemaade at den hele Latinskole har bevæbnet sig nu mod Garpe-Geseller og Junger*) paa Bryggen, nu mod Styrmands-Skolen. Saaledes var det sidste Aar, jeg gik udi Skolen, den hele Stad bragt udi Allarm formedelst en Tvistighed, som var reist mellem Latinskolen og Garperne, saaat det kom til en Slags Bataille, som jeg selv bivaanede. Og formerede da Styrmands-Skolen det tredie Corps for at give Agt paa Krigens Udfald. Saasom saadanne Krige gemenligen afgjordes med tørre Hug, saa bekymrede Øvrigheden sig ikke om dem at dæmpe. Tværtimod mange Borgere vare selv Spectateurs deraf og undertiden gave Lectioner for deres Sønner, hvorledes de bekvemmeligen kunde forraske deres Fjender. Den største Exces, jeg derudi haver set, var, at Ungdommen engang paa Torvet oppassede Politimesteren og bombarderede ham med Stene, da han steg udi Baaden. Men disse licentieuse Exercitser ere ogsaa temmeligen komne af Brug. Blandt Ungdommens uskyldige Spil og Exercitier ere adskillige, som jeg ikke har set nogen anden Steds; thi en Del ere saadanne, som sætte den hele Stad eller i det Ringeste en hel Gade udi Bevægelse, saasom en Leg, hvorudi en hel Gades Ungdom deler sig i visse Bander og posterer sig paa visse Steder overalt udi Byen — item de Processioner, som sker ved Mortens-Tider, hvor en Dreng gaaer først ud med en Gaas paa en Stang, syngende en Vise om Mortens-Gaas og paa Veien faaer Tilløb af andre Drenge, hvilke intonere samme Vise med ham, saaat, inden han kommer til By-Enden, er han geleidet af den hele Ungdom, og al Staden er udi Sang. At ellers Ungdommen her er saa levende, foraarsages deraf, at mange halvvoxne Drenge have været paa fremmede Steder, hvor de frie Levemaader ere.

Lærdom og boglige Kunster have i Bergen ikke været synderlig dyrkede; thi, saasom Indbyggerne fast alle have havt deres Tanker henvendte til Handel og Vandel og Kjøbmandsskab, saa have de fleste Borgere fundet for godt heller at sætte deres Børn udi den store Styrmands-Skole end udi Latinskolen, saaat de fleste Disciple udi Latinskolen have bestaaet enten af Ungdom fra Landet eller fattige Byens Børn. Dog er formedelst Handelens Aftagelse nuom-

*) »Garper« var det gængse Navn paa Tydskerne i Bergen; »Geseller« kaldtes de Øverste af en Hanseat-Gaards Besætning, der toge vare paa Husbondens Gods og førte Tilsyn med de Yngre, de saakaldte »Junger«.

stunder ogsaa temmelig Forandring derudi gjort, saaat man ser mange Kjøbmænds Børn nu aarligen at dimitteres til Kjøbenhavns Universitet. Men, omendskjøndt Lærdom saa lidet haver floreret udi Bergen, saa haver dog Staden havt den Lykke, at adskillige brave Mænd have antegnet vigtige Ting, som tjene til Bergens Historie, af hvis Skrifter Mag. Edvardsen fornemmeligen har betjent sig til at forfatte sin Bergens Beskrivelse. I det Øvrige kan man sige, at Bergen ikke haver været det Sted, hvor lærde Folk og Philosophi kunde finde Fornøielse at fæste deres Sæde, saasom Staden har havt temmelig Mangel saavel paa Bøger som paa literate Folk. Det var derfor underligt, at den store Voyageur og Philosophus Abelin, der i saa lang Tid havde opholdt sig udi Italien*), kunde persvadere sig til at bortdrive sin Alderdom udi Bergen. Den Samme boede udi min Barndom der i Staden, men var kun lidet agtet. Saaledes gik det ogsaa den store norske Historieskriver Tormod Torvesen**), hvilken boede nogle Mile fra Staden ude paa Landet, men var udi Bergen fast ubekjendt. Men, dette uanset, har dog Bergen havt det at berømme sig af, at den har produceret den største Poetinde, som de nordiske Riger have havt, nemlig den bekjendte Dorothea Engelbrechts Datter***). Bemeldte navnkundige Dame levede endda udi min Barndom, i Agt tagende den gamle Bergenske Klædedragt, thi jeg mindes ikke paa de Tider at have set Nogen saaledes coeferet.

Hvad som udi boglige Kunster har manglet udi Bergen, har været erstattet ved Indbyggernes Duelighed i andre Ting og deres særdeles Capacitet udi Handel og Vandel, saaat ligesom Staden i Henseende til dens Situation har Fordel for alle andre norske Stæder, saa have Borgerne i Henseende til deres Activitet Fortrin for alle

---

*) Rasmus Abelin var Gesandtskabssekretær og Kong Frederik den tredies Korrespondent i Udlandet. Holberg lader sin »Niels Klims underjordiske Reise« være forfattet efter et i afdøde Abelins Bogsamling fundet Manuskript.

**) Thormod Torfæus (Thormod Torfason), en Islænder, hvis Hovedværk var en Norges Historie paa Latin († 1719).

***) Hendes Fader var først Rektor og siden Præst ved Domkirken i Bergen. Hun ægtede hans Eftermand i det sidstnævnte Embede, overlevede ham og sine ni Børn og døde 1716, 81 Aar gammel. Hendes religiøse Poesi overvurderedes i høi Grad af Samtiden.

andre norske Handelsmænd, saaat Staden har stedse været anset som den fornemste høie Skole for Kjøbmænd udi Norge. Bergens Borgere have ogsaa altid havt Reputation for Oprigtighed udi Kjøbmandskab, saaat de, som derved ere komne til Midler og Formue, have forhvervet dem heller ved Activitet, Arbeidsomhed og Økonomi end ved utilladelig Negotie. De have stedse været holdne for Folk af liden Facon og faa Complimenter, saaat det har været en Borgersøn besværligere at gjøre Cour eller frie til et Fruentimmer end at gjøre en spansk Reise, hvorudover Forældrene ofte have maattet slutte Partier for deres Børn og afgjøre Sagen forud, saaat der stod Intet tilbage for Børnene end uden videre Ceremoni at gaae i Brudeseng. Vel er sandt, at en og anden ung Kjøbmand ogsaa lægger sig efter Galanteri, men de samme have af de andre været ansete med skjele Øine. Men dette, saavelsom adskilligt Andet, er paa en tyve Aars Tid meget bleven forandret.

Med Føie sang Bergensbispen Nordahl Brun i Slutningen af forrige Aarhundrede, idet han fra et af de omgivende Bjerge kastede sit Blik ud over Bergen:

Der ser jeg Skoven af Masterne høie,
handlende Stuers bredvaiende Flag.
Vippebom ser jeg sig flittigt at bøie,
flittigt at hæve — Tangenternes Slag
paa dette Handelsklaver gav Musik,
og Vare af Skuderne dandsende gik.

Jonas Lie siger (i sin biografiske Skitse foran Ole Bulls Breve): I den originale gamle Hansestad Bergen staae de syv Fjelde vistnok de fleste Dage af Aaret med Taagehætter paa. Thi der er saare, ja verdensberømt regnfuldt i Bergen. Men til Gjengjæld kan Stedet, naar Regnsløret viger tilside, opvise Dage og Uger saa skinnende af den klareste, muntreste Sol, at man skal lede efter Magen, Dage, hvori Solen efter Fugtigheden virker med forstærket Lysvirkning og dobbelt Gjennemsigtighed, saa det grønne Fløifjeld, de hvide Huse, den blanke Vaag med dens Masteskov og Gaderne med deres brogede Liv og næsten sydlandsk gestikulerende livlige Menneskevrimmel pludselig staae løftet ind i et eget glandsfuldt Festskjær. Byen med og uden Paraply er to høist forskjellige Ansigter. Og saaledes

er ogsaa Bergenserens Karakter. Hans Lynne svinger mellem den kloge, forsigtige, yderst nøgterne Forretningsmand og et begejstret Solskinsmenneske, for hvem et Stykke blaa Himmel eller en stor Idé er Livets Fest. Byen kan endnu opvise gammeldags Holbergske Jeronimuser; Bergen har ogsaa mange ideelt begeistrede Mænd.

Ved Geirangerfjord.

VII.

Fra Bergen til Trondhjem.

Langs Nordhordlands Kyst. — Vadeim. — Sande. — Jølstervandet i Søndfjord. — Faleidet i Nordfjord. — Grodaas. — Hellesylt. — Geirangerfjorden. — Maraak. Fjord-Ensomhed. — Søholt. — Vestnæs. — Molde: Grand Hotel. — Den tydske Keisers Ankomst. — En Fin. — Batnfjordsøren. — Kristianssund. — Trondhjemsfjorden. — Munkholmen.

1.

En tidlig Morgenstund seile vi paa et stort Dampskib ud af Bergens Havn, medens Solen smukt falder paa Høiderne, forbi Skibene, Rosenkrands' Taarn, Hakonshallen o. s. v. Vi gaae nær Land i den smukke Bugt med Fjeldene rundtom. Vandet bliver saa bredere. Høiere og lavere, nøgne og skovbedækkede Fjelde, Øer og Skjær, Baade med røde Seil og Menneskeboliger med røde Tage møde Øiet.

Vandet bliver igjen smallere med lavere og nøgnere Fjelde og Skjær, paany bredere, atter smallere, og saaledes vexler det langs Nordhordlands Kyst.

Vi seile ved Egnen, hvor i Middelalderen Gulathinget holdtes, og derpaa ind i Sognefjorden, ved hvis Indløb i gamle Dage en mægtig Æt havde sit Sæde. Bjergene blive høiere, tildels med Sne paa Toppen.

Vi gaae i Land ved Vadeim, der har store, grønklædte Fjelde bag sig.

Have vi tidligere kunnet faae Kaleschevogn, der dog dækker for Regn, maa vi nu tage tiltakke med den aabne, temmelig umagelige Stolkjærre.

Vi kjøre i en saadan ad en malerisk bakket Vej langs en Elv med høie, skovklædte Bjerge til begge Sider, derpaa langs et større Vand, saa atter langs en Elv. Gjennem Gran og anden Skov naae vi, bestandig ad bakket Vej, i Krumninger, vort Bestemmelsessted Sande.

Henad Aften sidde vi paa det pæne lille Hotels Veranda med Seildug over. En vakker Have med et prægtigt stort norsk Flag i Midten og med et Lysthus af grønne Træer ligger ligeoverfor os paa den anden Side af Veien. En Græsmark med Hø til Tørring paa de sædvanlige Stativer og en Kartoffel- og Havremark strække sig langs en rask rullende Elv henimod en vakker lille hvidmalet Kirke med spidst Spir og nogle Huse. I nogen Frastand ses Præstegaarden. Granskov og træbevoxede Fjelde, tildels med Sne paa Toppen, afslutte det lille Sceneri, som en mild Sol belyser.

Men nu stop! Som et Memento dukker op i min Tanke Poul Møllers »Statistisk Skildring af Lægdsgaarden i Ølseby-Magle af en ung Geograf«, hvis »Prolegomena« spøger med »en Videnskab, der ei er bragt til Fuldkommenhed, saa længe der staaer en Ledstolpe paa Veien eller en Stenkiste paa Marken, som ei er optaget deri«.

Jeg har oftere følt det Mislige ved detaillerede Naturbeskrivelser. Nu skal jeg for Alvor beflitte mig paa at være sparsommere med dem.

Der var desuden i Søndfjord og Nordfjord mægtige Bjergpartier, hvorved, under det tidt ingenlunde heldige, baade kolde og fugtige Veir i ubekvemt Kjøretøi, min Opfattelsesevne stod stille. Efter mer end en Maaneds Reise er jeg desuden — det tilstaaer jeg oprigtig — træt af at bruge mine Øine saa anspændt for at opfatte Situatio-

nerne og maa samle nye Kræfter. Jeg er endda glad ved i min Alder at have saa mange tilbage, som jeg har. Kan Nogen overhovedet gjennemvandre et sligt storartet Billedgalleri uden at blive træt?

Ved Jølstervandet i Søndfjord boede i det 13de Aarhundrede Baronen Hr. Audun Hugleikssøn, der var beslægtet med Kongehuset. Han var Lendermand og Stallare hos Kong Magnus Hakonssøn og Skatmester under Kong Erik Magnussøn og brugtes til Gesandtskaber til Skotland og Frankrig. Under Hakon Erikssøn blev han hængt paa Nordnæs ved Bergen som Høiforræder, og hans store Jordegods konfiskeredes. Sagnet har bemægtiget sig hans Skikkelse, og hans i Mørke indhyllede tragiske Skjebne har fremkaldt et Digt af Welhaven.

I det smukt beliggende Faleidet i Nordfjord ved Indvikfjorden med mer eller mindre skovbevoxede Fjelde grupperede bag hinanden hinsides læste jeg i en Bergensavis en Beretning fra denne By om et Bal, som der blev gjort for Officererne paa den tydske Flaade. En Sagfører debiterede i denne Anledning i Kommunalbestyrelsens Navn paa Tydsk: »Das Kulturvolk, von dem wir Norweger durch viele Jahre in erster Linie gelernt haben, ist Deutschland«. Det kan da i alt Fald kun gjælde om tidligere Dage, forsaavidt det ellers kan gjælde. I Norge tales der langt mere Engelsk end Tydsk, og England afgiver ubetinget Hovedkontingentet af de Reisende. Den store Bergenser Holberg, Grundlæggeren af Norges som af vor nyere Kultur og Literatur, var da ogsaa alt Andet end tydskagtig. Kæmpede ikke de norske Forfattere i Slutningen af forrige Aarhundrede mod den danske Literaturs Fortydskelse? Var Wergeland maaske tydskagtig? Eller Welhaven o. s. v.?

Søndagmorgen den 13de Juli ankom to tydske Torpedoer til Faleidet og forkyndte Keiserens Ankomst om Middagen. Til den bestemte Tid dampede saa det smukke hvidmalede Keiserskib ind mellem Fjeldene ad den rolige Fjord i Solskin, men under skyet Himmel, hilset af heiste Flag fra Kysten. Jeg sympathiserer nu ikke med det norske Keiser-Halløi; og jeg beklager derfor ingenlunde, at Keiser-Dampskibet seiler forbi, efterfulgt af de to forud ankomne mindre Torpedoer.

2.

Den 15de Juli forjog den tydske Keiser mig fra Faleidet. Han ventedes nemlig og skulde have mit Værelse til Sovekammer. Men hvem der ikke kom, det var ham.

I øsende Regn drog jeg paa Stolkjærre ad en i lang Tid meget steil Vei, for en stor Del gjennem Skov, til Grodaas, der ligger endnu smukkere end Faleidet, specielt med videre Horizont, ved Enden af et meget stort Vand.

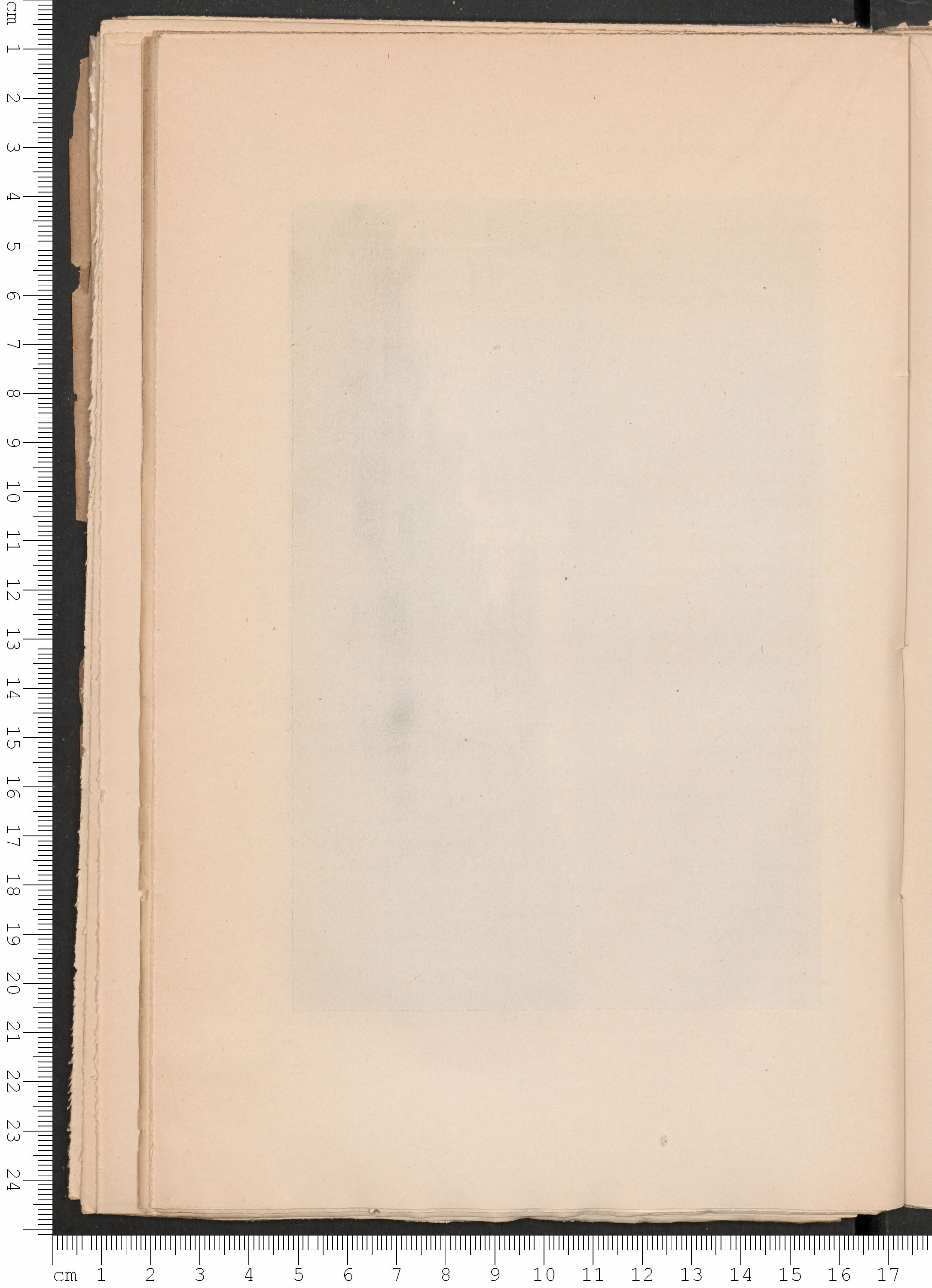
I øsende Regnveir kjørte jeg atter næste Dag videre opad gjennem Skov. Tilsidst gik det nedad i store Svingninger gjennem et vildt romantisk Landskab langs en Elv, der bruste i Dybet, med skov- og snebedækkede Fjelde til begge Sider, hvorfra utallige Vande randt ned — andre store Fjelde ragede frem forude. Vi naaede Hellesylt, der ligger ved Enden af en stor Fjord, hvori en bred Fos styrter sig over vældige Klippeblokke, høit larmende, skummende og dampende.

Næste Dag seilede vi om Eftermiddagen opad Geirangerfjorden. Den, Nærøfjorden (som jeg alt har besøgt) og Lyngenfjorden i Tromsø-Amt skulle, hver i sin Art, være de mærkeligste Fjorde i Norge. Uhyre lodrette Fjelde, der af og til hænge truende ud over Hovedet paa En, og hvorfra talløse Vande strømme ned, der hyppigt minde om fine hvide Slør, møde Øiet. Al den Ur, man ser, taler høit om Vinter-Sneskredene. Huse ligge saa høit oppe, at man ikke kan begribe, hvorledes Folkene komme i Forbindelse med Omverdenen. Man forstaaer i saadanne Omgivelser Baggesens Svimlen Ansigt til Ansigt med Bjergverdenen, som hans Landsmænd hjemme paa de danske Sletter forargedes saa meget over.

Efter en halvanden Times Seilads lægge vi an ved Maraak ved Enden af Fjorden. Kirken throner høit og skuer ned over Bygden og Fjorden, hvori en Fos falder. Jeg overnattede i en meget stor gammeldags Stue med spidsvinklet Træloft og Ljore (Røghul) i Taget — Gruen (Ildstedet) var imidlertid bleven afløst af en moderne Kakkelovn. Konen i Huset, der var i sin bedste Alder og alt Moder til syv Børn, havde et rigtig tiltalende aabent Ansigt og det mest naturlige, imødekommende Væsen.

Molde.

Tidlig næste Morgen seilede vi med Dampskibet tilbage til Hellesylt og videre ad en anden, bredere Fjord. Man kan af og til i disse Fjorde føle sig som i Tidernes Morgen. Strandene, forsaavidt de findes, og Fjeldet ikke gaaer helt ned til Vandet, ere i Regelen uden Liv; og paa Vandene ses sjeldent et Seil. Maagerne svæve næsten alene som sælsomme Følgeaander over Bølgerne. Dampskibspassagererne, som man fristes til at abstrahere fra, minde derimod om Tungemaalenes Tilbliven: Sprogene lyde i babylonisk Forvirring mellem hverandre.

Vi lægge an ved Søholt, der ovenpaa den øde Fjord-Ensomhed smiler idyllisk, haveagtig med rig Vegetation og Konflux af Sommergjæster.

Vi leie der Stolkjærre og kjøre ad en smuk Vei gjennem Skov, der senere, idet vi stige høiere og høiere, afløses af hedeagtige Strækninger med Lyng o. s. v. Sceneriet bliver dog efterhaanden igjen venligere, eftersom vi kjøre nedad. En skjøn vid Fjord breder sig endelig ud foran os; og vi naae tilsidst langs den Vestnæs, der ligger smukt ved Moldefjorden.

Næste Formiddag seilede vi paa et stort Dampskib i en Timestid til Molde, der strækker sig langs Fjorden af samme Navn. Hele den tyske Keisers Flaade-Eskorte laa der og ventede paa ham. Vi toge ind i det ved Kysten paa en Høide liggende »Grand Hotel«, der synes at svare til sit Navn og nok er et af de bedste Hoteller i Norge. Beliggenheden finder idetmindste næppe sin Lige. Jeg spiste til Middag. I den store Spisesal havde man til den ene Side vid Udsigt til Fjorden og de hinsides den liggende Fjelde, hvoraf de fleste glimrede i Solen med snebedækkede Tinder — jeg kom til at tænke paa en lignende Middag ved Starnberger-Søen i Baiern for henved en Snes Aar tilbage — og paa den anden Side smilende grønne Løvtræer.

Om Eftermiddagen foretog jeg mig en Spadseretur gjennem den lille venlige By. Haver med Roser og andre Blomster, Frugt-Træer og Buske med Æbler, Kirsebær, Ribs, Stikkelsbær o. s. v., som Byens lune Beliggenhed lader trives trods den nordlige Bredegrad, pyntede foran Husene. Der vrimlede af Folk fra de tydske Krigsskibe i Gaderne. Flere Steder vaiede Flag til Ære for Keiseren, der ventedes en af Dagene; Landgangsbroen og et Par Huse vare endog behængte med Guirlander. Aftensolen faldt smukt med Lys og Skygge paa de

hinsidige Fjelde, over hvilke store graalige Skyer hvilede. Ad en kjøn Allé vandrede jeg, med skovklædte Høider i Frastand, hinsides Byen og standsede først ved et i en stor smuk Have liggende — Hospital for Spedalske.

Søndageftermiddag ankom det tydske Keiserskib, hilset af dundrende Kanonskud fra Flotillen, der fra Land akkompagneredes af en Poppedrengs hvinende Skrig, omsværmet af de nysgjerrige Indfødtes Kanoer og paa Broen udenfor vort Hotel hilst af det svenske Flag.

Jeg bliver ikke træt af at betragte det mageløse Natur-Panorama med de mest forskjellig formede Fjeldtinder i en Rundkreds, oplyste af den straalende Sol.

Henad Aften gik jeg til den modsatte Kant af den, jeg var gaaet den foregaaende Dag, i en tilsyneladende endeløs Allé — den strækker sig nok næsten en Mil — langs store Kornmarker, med den imponerende tydske Flaade ude i Fjorden paa den anden Side og videre ude lave, skovklædte Øer og Bjergtoppe bag Bjergtoppe, af hvilke de bageste, høieste, snebedækkede tabte sig i den noget disede Horizont. Smukke Villaer laa langs Veien, og Høduft kryddrede her, som næsten overalt paa min Reise, Sommerluften.

Apropos om Keiserflotillen, da kommer jeg ved at betragte disse Repræsentanter for den mægtige tydske Flaade, der nu stadigt møder mit Øie — der er over en Snes større og mindre Skibe — uvilkaarligt til at tænke paa det Godtkjøbs-Overmod, hvormed mine Landsmænd for en Menneskealder siden betragtede deres sydlige Naboer paa vor »Vei til Roes og Magt«.

Det regner og regner, saa jeg holdes indespærret. Jeg mærker, at man paa Vestkysten ikke ret tidt, idetmindste i Sommer, kan have Sit paa det Tørre uden inden fire Vægge. Jeg troer saamæn, at der endog er Sne mellem Regndraaberne — lunere er Molde for Øieblikket ikke, og idag begynde endda Hundedagene.

Jeg kom dog lidt ud og saae en Fin, lavstammet og skindklædt, som denne Races Sønner pleie at være. Han havde nok været i Byen med et Rensdyr til den tydske Flaade.

Og jeg saae endelig ogsaa den tydske Keiser travende afsted i Snavset.

Jeg er snart kjed af den evindelige Regn

— for the rain it raineth every day —

og af det ensformigt tomme Hotel-Liv og glæder mig til at tage herfra.

3.

Efter næsten en Uges Ophold i Molde kjørte vi en tidlig Morgenstund i Kaleschevogn gjennem den ovenomtalte store Allé ad den smukke Fannestrand. Desværre var det, som næsten bestandig i denne Tid, Regnveir. Solen spillede dog en enkelt Gang paa Fjordbølgerne og de grønne Fjeldskrænter.

Vi forlode senere Fjorden og dreiede opad ind i Landet gjennem Gran- og Birke-Skov med Lyng i Bunden. Veien gik saa mellem Mosejord forbi Sætere, med skovklædte Tinder, tildels med Sne paa, forude. Vi ere nu inde i Nordmøre. Landskabet bliver mer og mer aabent. Tilsidst rulle vi rask nedad. Vi kjøre med skovklædte Fjelde til begge Sider langs en Elv og komme endelig, efter henved sex Timers Kjørsel, til Batnfjordsøren.

Her gaae vi ombord paa et Dampskib og naae efter et Par Timers Seilads Kristianssund, hvortil Indseilingen sker mellem en Række lavere, tildels nøgne Klipper. Den lille By ligger paa Øer, mellem hvilke smaa Dampskibe vedligeholde Forbindelsen, og tager sig ret anselig ud. Den har henved en halv Snes Tusind Indbyggere, er Nordmøres Hovedstad og skal drive betydelig Fiskehandel paa England, Tydskland, Frankrig, Spanien og Italien, ja endog paa Vestindien, Sydamerika og Kina, hvad der selvfølgelig har fostret Kjøbmands-Matadorer. Dens Huse ligge af og til terrasseformigt, det ene over det andet, paa Klipperne; og man kan træffe skaldede Stenblokke inde i selve Byen.

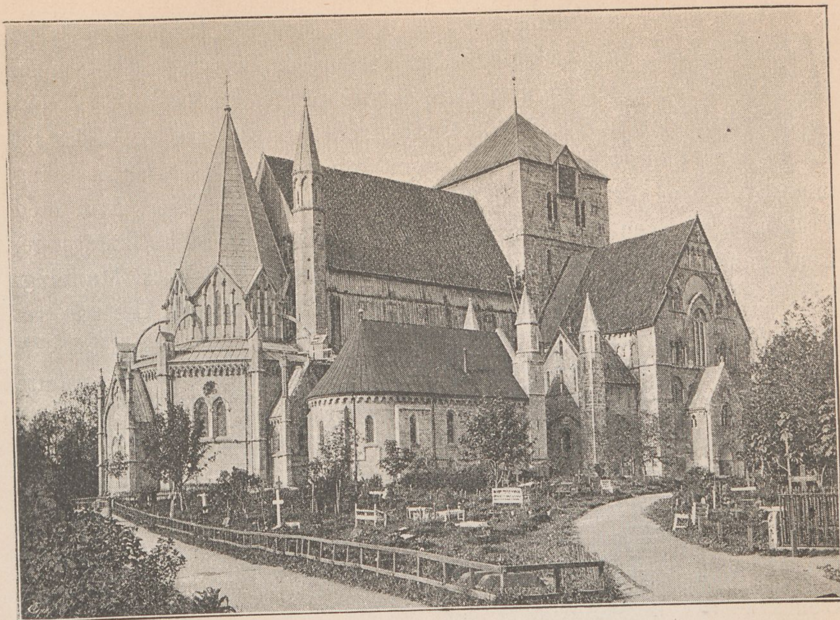
Ved Aftensbordet sade en Del, for det meste midaldrende, Provinds-Haner. Samtalen dreiede sig om, hvad Alt dreier sig om her i det frie Norge for Øieblikket. Den Ene fortalte, at den tydske Keiser havde sagt det til ham og det til hans Kone o. s. v. o. s. v.; og et henrykt Kor hilsede Alt.

Det er stedse Kulde og Regn, man lægger endog i Kakkelovnen — og det er dog i Slutningen af Juli Maaned.

Tidlig næste Morgen gik vi ombord paa et Dampskib med det fine Navn »Statsraad Riddervold« for at seile til Trondhjem. Dette Skib, med en, ogsaa udenfor sin Metier, flink og livlig ung Kapitain, seiler mest indenskærs, men er dog ogsaa af og til ude paa det store, aabne Hav med den stærkere Bølgegang. Større og mindre skaldede, høist med Mos og Lyng begroede Klippeøer, hist og her med Fyrtaarne og Huse, ses hele Veien. Ofte strækker den ene Ø sig bag den anden, saa man troer at have forskjellige Bjergkjæder for Øie.

Regnen bliver stærkere og stærkere og indhyller efterhaanden de graalige Klipper i en graalig Dis. Kun sjeldent opliver et Dampskib eller en Baad den triste Scene.

Vi seile endelig ind i den, baade hvad Længde og Brede angaaer, anselige Trondhjemsfjord. I Nærheden af Trondhjem hilses man af grønklædte Høider, som gjøre godt ovenpaa alle de nøgne Klippeøer. Saa møder Øiet tilsidst den gamle, navnkundige By, der strækker sig langs Stranden med alle sine Minder — og den usalige Fæstningsø Munkholmen lige udenfor. I det samme øsende Regnveir, der stadigt forfølger os, styre vi tidligt paa Eftermiddagen ind i Havnen.

Trondhjems Domkirke.

VIII.

I Trondhjem.

Tordenskjolds Statue. — Domkirken. — Stiklestad. — Tordenskjolds Barndomsliv i Trondhjem. — »Den danske Poesis Fader« afsat fra sit Biskopsembede her. — Griffenfeld paa Munkholmen. — Opgivelse af Nordkaps-Tur.

1.

»Det er saa fagert i Trondhjem at hvile!«

Saaledes lyder Omkvædet i en gammel Folkevise.

Jeg kunde nok trænge til Hvile efter næsten et Par Maaneders Omflakken, tildels under ugunstige Veirforhold; men det er virkelig ingen fager Hvile, denne den nordligste af alle Europas større Stæder byder mig. Regnen spærrer mig næsten inde i mit Hotel.

Dette ligger umiddelbart ved en Gade, som er opkaldt efter Byens berømteste Søn, Tordenskjold. Hans Statue af Bissen findes paa en med Træer beplantet og med Græsplæner prydet Plads.

Staden, der har c. 24000 Indbyggere, ligger paa en trekantet Halvø, der dannes af Nidelven, som kommer sydfra, gjør et Sving mod Sydøst og derpaa mod Nord falder ud i Fjorden. Kun mod Vest hænger Byen sammen med Fastlandet ved en smal Landtunge. Dens gamle Navn var, som bekjendt, Nidaros ɔ: Nidelvens Munding. Lig et smukt Belte slynger Elven sig om den i Norges Historie saa navnkundige Stad.

Det første Sted, jeg begav mig til, var selvfølgelig det berømte Nationalmonument Domkirken.

Her opbevaredes Liget af Olaf den hellige, her var Midtpunktet for Dyrkelsen af denne Nationalhelgen, og hertil strømmede i Middelalderen Pilegrime, selv fra fjerne Lande. Flere af de gamle norske Konger begravedes i denne Helligdom, og adskillige ældre Konge-Kroninger have fundet Sted i den. Ifølge Grundlovens Bydende krones de nye norske Konger her.

En stille Søndagmorgen vandrede jeg forbi statelige Bygninger i den anselige Bys brede, snorlige Gader med grønne Træer og Udkig til Fjorden og de hinsidige Fjeldhøider, forbi Erling Skakkes Gade, gjennem Munkegaden til den mærkeligste kirkelige Bygning i Norge. Paa den smukke Kirkegaard med frisk afskaarne Blomster paa alle Gravene, som et vakkert Bevis paa de Efterlevendes Ihukommelse af de Afdøde, gik jeg rundt om dette i sin Tid saa imposante Gudshus, det største i de tre skandinaviske Riger, og søgte efter ringe Evne i min Fantasi at rekonstruere det i al sin Herlighed.

Den vestlige Fløi med Helgenbillederne udenpaa Muren sætter En maaske mest tilbage i gamle Dage, netop fordi den er i Ruiner.

Imponerende er — for dog at fremhæve Noget af det Restaurerede — den rigt udstyrede ottekantede Korafslutning. Her udvikler sig, understøttet af et gunstigt Materiale (en blaalig Skifer og Marmor fra den nærmere og fjernere Omegn) hele den engelske tidligere Gothiks dekorative Glands, med hvilken enkeltvis blandes romanske Reminiscenser, Træk af en vidunderlig klassisk Behandling og en yppig legende Fantasi. Derhos hersker der en fuldkommen rhythmisk Symmetri i Forholdene, og det Hele er frit gjennemarbeidet til høi-

Det Indre af Trondhjems Domkirke.

tidelig Totalvirkning. Det er et Værk af en Mester, som har det fulde Herredømme over Formerne og tillige beaander det fra Udlandet Indførte med poetisk Følelse, der synes at være udsprungen af den gamle Skjaldekunst, som tidligere de sælsomt fantastiske Skikkelser i Træskærerarbeiderne paa Stavekirkerne. Saaledes lyder Kugler's Dom.

Jeg mindedes uvilkaarligt Begyndelsen af Oehlenschlägers Tragedie »Axel og Valborg«.

Vilhelm.

Her er da den berømte Trondhjems Kirke,
hvis Ry har bredet sig til selve Rom!

Axel.

Har Rygtet pralet?

Vilhelm.

Nei!

Axel.

O, hvilket Tempel

Vilhelm.

Et høit udhulet, hvælvet Dovrefjeld!

Axel.

Ærværdig Rolighed har her sit Sæde
og gyder Fromhed i det stille Sind.

Vilhelm.

Et prægtigt Syn, naar midt man staaer i Gangen
og skuer op til Altret!

Jeg kunde dog ikke glemme, at al denne dekorative Glands o. s. v. i den katholske Kirkebygning kun daarligt stemmede med de galilæiske Fiskeres Evangelium, og at denne Kunst-Modenhed fulgtes af Raaddenskab.

Trondhjems Omegn er baade kjøn og frugtbar med Aasene, Skovene, Fossene, Kornmarkerne og den veldyrkede Slettes Gaarde og Landsteder. Desværre fik jeg den kun at se ved Bortkjørselen gjennem Regnens Taageslør fra Jernbanens Kupévinduer.

Ikke langt fra Byen ligger Hlade, der fordum var Sæde for de berømte Jarler. Hvilken Dansk ihukommer ikke ved dette Stednavn Oehlenschlägers første og mægtigste Tragedie!

Som man ser, er den danske Poesis Gjenfødelse i dette Aarhundredes Begyndelse ikke saa ganske lidt knyttet til Norge — der jo ogsaa var Henrik Steffens' Fødeland —, specielt til Trondhjem.

2.

Jeg havde havt i Sinde at tage til Stiklestad, men Vejret tillod ingensomhelst Udflugter, og jeg maatte derfor nøies med at tage derhen i Fantasien med Snorre Sturlessøn.

Dennes Olaf den helliges Sagn er Noget af det Fortrinligste i det berømte Værk, og Fortællingen om Stiklestad-Slaget giver et levende Billede af den norske Nationalhelgens sidste Kamp.

Ved Juletid 1029 var Bjørn Staller kommet fra Norge til Garderige, hvorhen Kong Olaf var tyet, efter at have været nødt til at forlade sit Rige. Bjørn fortalte sin tidligere Herre, at Norge var blevet høvdingløst; og Olaf beredte sig saa til at drage hjem for at prøve sin Lykke. Han havde henved halvtrediehundrede Mand med sig, da han i Begyndelsen af 1030 begav sig afsted. Toget gik til Sverrig, hvor Svogeren Kong Anund Jakob lod Olaf faae henved femhundrede Mænd. Da Hæren var kommet til Dalarne, stødte noget over syvhundrede Normænd til den, deriblandt Olafs femtenaarige Halvbroder, den senere Kong Harald Haardraade. Senere stødte en anden Frænde af Olaf, Dag Ringssøn, som havde nedsat sig i Sverrig og faaet Land at raade over der, til ham med næsten halvfemtenhundrede Mænd.

Kong Olaf sendte Bud om i Bygderne efter Folk med Løfte om Bytte, og der strømmede en hel Mængde til, deriblandt ogsaa Stimænd. To saadanne ved Navn Gaukathore og Afrafaste, et Par store, stærke og modige Brødre, kom med Tredive i Følge, Alle fuldt væbnede. Kongen spurgte, om de vare Kristne. Gaukathore svarede: »Alle vi Stalbrødre have ingen anden Tro end Troen paa vor Styrke og Lykke; og med den have vi været godt tjente«. — »Det er stor Skade!« udbrød Olaf. Thore spurgte: »Er der, Konge, i dit Følge nogen kristen Mand, som er trivedes bedre end vi to Brødre?« Olaf bød dem lade sig døbe og lovede i saa Fald at gjøre dem til ansete Mænd. »Ville I ikke det,« sagde han, »faae I seile Eders egen Sø!«

Afrafaste svarede, at han ikke vilde antage Kristendommen. De begave sig saa bort. Thore sagde: »Det er en stor Skam, at denne Konge vrager vor Hjælp. Det har aldrig før hændet mig, at jeg ikke agtedes god nok til at gaae i Lag med andre Mænd. Aldrig skal jeg vende tilbage paa slig Vis!« Og de fulgte saa efter Hæren.

Da Olaf var kommen over Kjølen, og Landet begyndte at blive lavere, saa han kunde se ud over det, red han stille for sig selv midt i Hæren, medens han ellers indlod sig med sine Mænd og var glad og snaksom. En Biskop, der fulgte ham, red hen og spurgte, hvad han tænkte paa. Kongen svarede: »Underlige Ting bæres mig for. Jeg saae ud over Norge og kom i Hu, at jeg mangen god Dag havde været glad i dette Land. Jo længere jeg saae, desto videre, indtil jeg skuede ud over hele Verden. Jeg kjendte nøie alle de Steder, hvor jeg havde været; men ligesaa tydeligt saae jeg dem, jeg aldrig før har set.«

Kongen spurgte nu, at der var samlet en stor Hær, og at Lendermænd vare komne baade sydfra og nordfra. Senere fik han sikker Efterretning om, at Bønderne droge imod ham.

Han mønstrede sin Hær og holdt Mandtal. Han havde over halvfjerde Tusinde. Af dem befandtes over Tusinde at være Hedninger.

Da Kongen erfoer det, bød han dem at lade sig døbe og sagde, at han ikke vilde have hedenske Mænd med sig i Kampen. »Vi ville,« sagde han, »ikke kunne stole paa vort Folketal, men maa alene sætte vor Lid til Gud«. Da Hedningerne hørte dette, raadsloge de; og tilsidst lode næsten femhundrede sig døbe, men Flertallet vilde ikke og drog bort. Da gik Brødrene Gaukathore og Afrafaste frem med deres Følge og tilbøde atter Kongen deres Tjeneste. Han spurgte, om de nu havde ladet sig døbe. Gaukathore sagde Nei. Da udbrød Olaf, at de enten maatte gjøre det eller forlade ham. De gik saa et Stykke bort og overlagde Sagen. Afrafaste sagde: »Saameget vil jeg sige Eder for min Del, at jeg ikke agter at vende tilbage, men vil kæmpe paa en af Siderne, hvilkensomhelst«. Gaukathore mælede: »Skal jeg kæmpe, vil jeg hjælpe Kongen; thi han trænger mest til Hjælp! Og naar jeg endelig skal troe paa en Gud, er det da værre for mig at troe paa den hvide Krist end paa en anden? Mit Raad er, at vi lade os døbe, siden Kongen nu engang lægger slig Vægt derpaa. Og saa ville vi drage til Kampen med ham.« Alle

samtykkede, og de bleve døbte. Kongen optog dem i sin Hird og sagde, at de skulde staae under hans Mærke i Slaget.

Olaf talede til sin Hær og sagde: »Vi have en stor og vakker Hær. Mit eget Mærke skal staae midt i den, tilhøire skal Dag Ringssøn være med sine Folk, tilvenstre Svenskekongens Mænd. Frænder og Bekjendte skulle holde sammen. Lader os smykke vore Hjelme og Skjolde med hvide Kors! Vort Løsen være: »Frem, frem, Kristmænd, Korsmænd, Kongsmænd!« Og vi skulle være fylkede og holde os rustede Dag og Nat.« Hæren blev saa ordnet efter Kongens Villie.

Olaf havde sendt Mænd ud for at kræve Hjælp af Omegnens Bønder, men Kongsmændene vendte tilbage med den Besked, at der næsten ingensteds var vaabenføre Mænd, da saagodtsom alle saadanne havde begivet sig til Bondehæren. Og hvor de traf nogle, vilde kun faa følge dem; de fleste svarede, at de netop vare blevne hjemme, fordi de ikke vilde med paa nogen af Siderne og ligesaa lidt stride mod Kongen som mod deres egne Frænder. Olaf raadslog saa med sine Mænd. Finn Arnessøn raadede til, at de skulde fare med Hærskjold om i alle Bygder, røve alt Godset og brænde, saa der ikke blev den mindste Hytte tilbage. »Paa den Maade,« sagde han, »skulle vi lade Bønderne undgjælde, at de have sveget deres Konge. Og jeg troer, at Mangen vil forlade Bondehæren, naar han ser Røg og Lue slaae op fra sin Gaard og ikke veed, hvorledes det gaaer Børn, Kone og Gamle — Rækkerne ville da snart tyndes.« Alle bifaldt dette Raad, og Islænderen Thormod Kolbrunarskjald kvad en Vise, der opfordrede til kun at lade Bønderne finde forkullede Huse. Kongen paabød Taushed og sagde: »Bønderne fortjente visselig, at det gik, som I ville. Jeg har jo ogsaa før brugt saadanne Midler imod dem. Men dengang var det, fordi de svigtede Troen og begyndte at blote igjen uden at ændse mine Ord — det var Guds Ret, vi skulde hævde. Nu svigte de kun mig, saa jeg kan bedre forsvare at vise nogen Mildhed. Først vil jeg møde Bønderne. Forliges vi, er det godt. Kæmpe de mod os, da sker Et af To: enten falde vi, og da er det en Lykke, at vi ikke ere gaaede i Slaget med røvet Gods; eller vi seire, og da er det herligt at gaae til store Bo og prægtige Bygninger. Vi skulle derfor nedhugge Kvæg og tage, hvad som behøves til Føde for os, men skaane Resten.« Han selv vilde fare Alfarveien; Dag skulde gaae en anden Vei med sine Folk.

Da Kongen fylkede sin Hær, stillede han de stærkeste og tappreste Mænd hos sig i Skjoldborg. I den bød han ogsaa sine Skjalde at gaae. »I kunne saaledes«, sagde han, »se, hvad der foregaaer, og behøve ikke Andres Fortællinger til Eders Kvad«. Skjaldene talede indbyrdes om, at der nu var Anledning til at kvæde, og Hver af dem kvad saa en Vise, hvori der opmuntredes til Tapperhed i den forestaaende Kamp. Disse Viser lærte Flere af de Tilstedeværende strax.

Siden brød Kongen op. Han tog Natteleie i Værdalen, Kongshæren laa ude under Skjoldene. Det var alt blevet Sommer.

Kongen var længe vaagen og bad til Gud for sig og sine Mænd. Han sov kun lidt. Henad Daggry slumrede han, træt, ind. Da han vaagnede, brød Dagen frem. Han syntes, det var for tidligt at vække Hæren og spurgte om Thormod Skjald. Denne, som laa i Nærheden, forhørte sig om, hvad Kongen vilde ham. »Fremsig et Kvad!« sagde Olaf. Thormod satte sig overende og begyndte saa høit, at det kunde høres over hele Hæren, paa det gamle Bjarkemaal, hvis Æmne er Rolf Krakes og hans Mænds Kamp, da Hjartvar overfaldt dem:

Dag er oprunden,
Hanen slaaer med Vinge,
Tid er til Arbeid
nu at gange!

Vaagner nu, vaagner,
alle Venner,
alle Høvdingens
gjæve Kæmper —

ikke til Vin
og Hvisken med Kvinde,
men til Hildes
haarde Leg.

Krigsmændene vaagnede, og Alle takkede Skjalden. Olaf gav ham en Guldring. Thormod udbrød: »En god Konge have vi, og min Bøn er, at vi aldrig skilles i Liv eller Død.« Og han kvad en Vise.

Olaf brød saa op og drog videre i Dalen. Mange Bønder kom til Kongen, og de fleste sluttede sig til ham. Da tog Olaf meget

Sølv og gav en Bonde det med de Ord: »Dette Sølv skal Du forvare og siden uddele, noget til Kirker, noget til Præster, noget til Stoddere — for de Mænds Sjæle, der falde i Kampen mod os«. Bonden udbryder: »Skal det ikke gives til Sjælebod for Eders egne Mænd?« — »Nei, de behøve det ei!« svarer Olaf.

Kongen standsede ikke, før han kom til Stiklestad. Da saae han Bønderne drage frem i stor Mængde. Han bød sine Folk stige af Hestene, stillede dem i Slagorden og lod Mærkerne opsætte. Dag var endnu ikke kommen; og Kongen befalede saa, at den Hær, der var stødt til ham med Halvbroderen Harald fra Norge, skulde træde i Dags Sted som høire Fløi. »Men«, sagde han, »jeg troer dog ikke, det er raadeligt, at Harald er med i Slaget, da han er et Barn af Alder«. — »Jo tilvisse skal jeg være med!« udbrød Harald. »Er jeg saa svag, at jeg ikke kan holde Sværdet, saa veed jeg Raad derfor: man kan binde Haanden til Haandtaget. Ingen har bedre Villie end jeg til at volde Bønderne Fortræd. Jeg vil følge mine Kammerater.« Og han fik sin Villie.

Der kom en Mand til Kongen, der var saa høi, at Ingen naaede ham længer end til Skulderen. Han var fager af Aasyn med smukt Haar. Han havde en prægtig Hjelm og Ringbrynie paa, et rødt Skjold og et rigt prydet Sværd ved Siden. I Haanden havde han et svært guldbeslaaet Spyd. Han spurgte, om Olaf vilde modtage Bistand af ham. Kongen forhørte sig om hans Navn, Slægt og Fødeland. Han svarer: »Jeg har min Slægt i Jemteland og Helsingland og hedder Arnljot Gelline«. Olaf spurgte, om han var Kristen. Han svarede, at han troede paa sin Styrke. »Denne Tro«, sagde han, »har hidtil vist sig tilstrækkelig for mig. Men nu vil jeg hellere troe paa Dig, Konge!« Olaf svarer: »Vil Du troe paa mig, skal Du ogsaa troe, hvad jeg lærer. Du skal troe, at Jesus Kristus har skabt Himmel og Jord og alle Mennesker, og at alle gode, rettroende Mennesker komme til ham efter Døden.« Arnljot svarer: »Jeg har nok hørt tale om den hvide Krist, men jeg veed Intet om hans Sysselsættelse, eller hvad han staaer for. Jeg vil imidlertid nu troe Alt, hvad Du siger mig, og ganske overlade mig til din Omsorg.« Arnljot blev døbt, Kongen lærte ham det Nødvendigste af Troen og anviste ham Plads foran sit Mærke hos Gaukathore og Afrafaste og deres Ledsagere — han havde lignende Rygte som de.

Thorgils hed den Bonde, der boede paa Stiklestad. Han tilbød at være med i Slaget, men Olaf bad ham hellere hjælpe de Mænd i Kongshæren, som bleve saarede, og sørge for at faae dem, der faldt, begravede. »Og falder jeg selv,« siger Olaf, »saa tag Dig af mit Lig, saa godt Du kan«. Thorgils lovede at opfylde Kongens Bøn og holdt sit Løfte.

Olaf var iført Ringebrynie og havde en forgyldt Hjelm paa Hovedet og et hvidt Skjold med et gyldent Kors i paa Armen. Han var omgjordet med et Sværd, hvis Haandtag var guldomvundet, og havde i den ene Haand et Spyd.

Han talede til sine Mænd og bad dem gaae djærvt frem, hvis det kom til Kamp. »Vi have,« sagde han, »en god Hær; og ere Bønderne end Flere, saa er det dog Lykken, der raader for Seiren. Det vil jeg sige Eder, at jeg ikke agter at flye af dette Slag, men at jeg enten skal seire eller falde. Jeg vil bede om, at det maa ske, som Gud finder tjenligst for mig. Vi maa trøste os med, at vi have retfærdigere Sag end Bønderne, og med, at Gud under alle Omstændigheder vil skjænke os en langt større Løn for, hvad vi miste her, end vi selv magte at ønske.» Og han lovede, hvis han seirede, at berige Enhver efter Fortjeneste, saaledes som han var gaaet frem i Kampen. Tillige opfordrede han dem til at gjøre det første Angreb saa heftigt som muligt. »Det vil,« sagde han, »falde os svært, hvis vi skulle stride, til vi blive trætte og ukampdygtige. Vi have ikke Saamange til Afløsning som de, der kunne skiftes til at gaae frem eller hvile sig. Men gjøre vi et saa skrapt Angreb, at de, der ere fremmest, vende sig paa Flugt, vil den Ene falde over den Anden; og deres Nederlag bliver da saa meget større, som de ere flere.«

Kongens Tale hilsedes med Bifald, og den Ene æggede den Anden til Kampen.

Olaf sagde, at hans Mænd skulde sætte sig ned og hvile sig. Selv satte han sig ogsaa, heldede sit Hoved til Finn Arnessøns Knæ og faldt i Søvn — han havde jo ikke sovet synderligt om Natten. Det var alt ledet henad Middag. Nu saae man Bondehæren komme. Da vækkede Finn Kongen og sagde, at Bønderne rykkede frem. Olaf udbrød: »Hvi vækkede Du mig, Finn, og lod mig ikke nyde min Drøm!« Finn svarede: »Hvad Du end drømte, er det dog mere magtpaaliggende, at Du bereder Dig til at møde dine Fjender, der komme

anstigende. Eller ser Du ikke, at Bondehæren nu er her!« Olaf gjenmælede: »De ere dog ikke saa nær, at det jo havde været bedre, om jeg havde sovet videre.« Finn sagde: »Hvad drømte Du da, Konge, siden Du troer at have tabt Saameget ved at blive vækket?« Olaf fortæller saa, at han tyktes at se en høi Stige, ad hvilken han gik op, og det saa høit, at han syntes at se Himlen aaben. »Jeg var«, siger han, »just paa det øverste Trin, da Du vækkede mig«. — »Ikke tykkes mig den Drøm saa god, som Du synes!« siger Finn. »Jeg troer, at den varsler din Død, hvis den ellers har Noget at betyde.«

I Spidsen for Bondehæren, der havde til Løsen: »Frem, frem, Bondemænd!« gik de to mægtige Mænd Kalf Arnessøn og hans Svoger, Halogalænderen af norsk Kongeslægt, den gamle Harek fra Thjotø, en Søn af Eivind Skaldaspiller. Da man var kommen hinanden nær, sagde Kongen: »Er Du der, Kalf! Vi skiltes jo som Venner. Ilde sømmer det sig desuden for Dig at bære Vaaben mod os, eftersom der er fire Brødre af Dig i vor Hær.« Kalf svarede: »Meget gaaer nu anderledes, end det egenlig sømmede sig. Forliges skulle vi dog endnu, hvis jeg maatte raade.« Da udbrød Broderen Finn: »Det er egent for Kalf, at, naar han giver gode Ord, har han Ondt i Sinde!« Kongen mælede: »Det kan være, Kalf, at Du vil forliges med mig; men Bønderne tykkes mig ikke at se fredelige ud.« Da tog en Lendermand i Bondehæren tilorde: »I skulle nu have slig Fred af os, som Mange forhen have havt af Eder!« Kongen bemærkede hertil, at han havde gjort ham fra en ringe Mand til en mægtig.

Nu kom Halogalænderen Thore Hund fra Bjarkø, en mægtig Mand nordpaa, med sit Følge, deriblandt den store og stærke Thorstein Knarrarsmed. Thore Hund gik frem foran Mærket og raabte: »Frem, frem, Bondemænd!« Bønderne istemmede saa Kampraab og skøde med Pile og Spyd.

Kongsmændene istemmede da ligeledes Kampskrig og raabte: »Frem, frem, Kristmænd, Korsmænd, Kongsmænd!«

Det var den 29de Juli 1030, at Slaget stod.

Kong Olaf havde fylket sin Hær paa et lidt høit Sted, saa hans Mænd styrtede ovenfra ned paa Bønderne. Disses Fylking veg tilbage for det voldsomme Angreb, og en stor Del var alt færdig til at flygte; men Lendermændene og deres Huskarle holdt Stand og stormede frem, saa der blev en heftig Kamp. Da kom Bondehæren til

fra alle Kanter. Mange faldt paa begge Sider, deriblandt Arnljot Gelline, Gaukathore og Afrafaste.

Rækkerne foran Kongens Mærke, som Thord Folessøn bar, tyndedes. Olaf bød Thord bære Mærket frem og fulgte det med sine udvalgte nærmeste Mænd. Bønderne ræddedes, da de saae Kongen gaae frem af Skjoldborgen. Olaf stred saare djærvt og kløvede Hovedet paa Lendermanden, med hvem han nylig havde skiftet Ord. I det Samme stødte Thord Mærkestangen haardt ned i Jorden: han havde faaet Banesaar og faldt under Mærket.

Veiret havde hidtil været fagert, men det blev nu mørkt.

Dag Ringssøn ankom endelig med sine Mænd og satte sit Mærke op.

Olaf hug Thore Hund, der havde en Rensdyrspels paa, tværs over Skuldrene; men Sværdet bed ikke. Thore hug saa igjen, og de skiftede nogle Hug; men Kongens Sværd bed aldrig, hvor det traf Rensdyrspelsen, hvorimod Thore blev saaret i Haanden. Da sagde Olaf til Bjørn Stallare: »Slaa Hunden, som Jern ikke bider paa!« Bjørn vendte sin Øxe og slog til med Hammeren. Slaget traf Thore paa Skulderen saa voldsomt, at han vaklede. Thore stak derpaa Bjørn med sit Spyd midt paa Livet, saa han fik Banesaar, og udbrød: »Saaledes fælde vi Bjørne!« Thorstein Knarrarsmed hug til Kongen med en Øxe og traf ham ovenfor det venstre Knæ. Finn Arnessøn dræbte strax Thorstein. Da Olaf havde faaet Saaret, lænede han sig op mod en Sten, kastede Sværdet og bad Gud hjælpe sig. Da stak Thore Hund til ham med sit Spyd nedenunder Brynien i Underlivet, og Kalf Arnessøn hug ham saa i Halsen. Disse tre Saar voldte Kongens Død. Det var ved Eftermiddagstid. Da Olaf var falden, faldt ogsaa Størstedelen af de udvalgte Mænd, der omgave ham.

Dag Ringssøn holdt Kampen vedlige. Han angreb saa voldsomt, at Bønderne vege tilbage, ja nogle toge endog Flugten. Da faldt en Mængde af Bønderne og et Par Lendermænd, og deres Mærke nedhuggedes. Men nu vendte Kalf Arnessøn, Harek af Thjotø og Thore Hund sig mod Dag, og han blev overmandet og slaaet paa Flugt. De Flygtende forfulgtes ikke ret langt, da Høvdingerne vendte tilbage til Valen for at lede efter deres faldne Frænder og Venner.

Thore Hund gik hen til Kongeliget, lagde det ned, rettede det, tørrede Blodet af Ansigtet, hvoraf Rødmen endnu ikke var forsvunden, og bredte et Klæde over den Faldne.

Kalf Arnessøn fandt sine to Brødre Thorberg og Finn. Finn siges at have kastet sit Sværd efter ham og kaldt ham Drot-Sviger. Kalf ændsede det ikke, men lod Brødrene bære bort fra Kamppladsen. Deres Saar bleve saa eftersete, men ingen af dem vare dødelige. Kalf lod dem derpaa flytte til sit Skib.

Saasnart Kalf fjernede sig, droge ogsaa alle de Bønder bort, der havde hjemme i Nærheden, undtagen de, der syslede om deres saarede Frænder og Venner eller færdedes ved de Faldnes Lig.

Bønderne plyndrede ikke de Døde. De af Kongsmændene, der mægtede det, skjulte sig i Skovene. Nogle bleve hjulpne af Folk. Kongens Halvbroder Harald var meget saaret og blev ført til en Bonde, som hemmeligt lægede hans Vunder og derpaa lod sin Søn følge ham bort. Harald drog til Garderige.

De Saarede bleve ellers flyttede til Stiklestad-Gaarden, hvor ethvert Hus snart fyldtes af dem, saa man tilsidst maatte slaae Telt op udenfor til dem.

Thormod Kolbrunarskjald var blevet haardt saaret, og tilsidst fik han en Pil i den venstre Side. Han brød Pileskaftet af og tog med blottet Sværd Veien til Stiklestad-Gaarden, hvor han gik ind i en stor Lade. En Mand kom gaaende ud derfra imod ham med de Ord: »Det er da en forfærdelig Jamren og Hylen herinde! Stor Skam er det, at raske Karle ikke udholde Smerten bedre. Det kan gjerne være, at Kongens Mænd have kæmpet tappert, men umandigt bære de deres Saar.« Thormod spørger: »Var Du med i Slaget?« Manden siger: »Jeg var med Bønderne, og det var da det Bedste!« — »Er Du saaret?« spurgte Thormod. »Lidt,« sagde Manden og spurgte: »Var Du med i Slaget?« Thormod svarede: »Ja, paa den bedste Side!« Manden saae, at Thormod havde en Guldring paa Armen, og sagde: »Du maa være en af Kongens Mænd. Lad mig faae Guldringen, saa skal jeg skjule Dig!« — »Tag Ringen, om Du kan!« udbryder Thormod. »Jeg har mistet, hvad mere er!« Manden strakte Haanden ud efter Ringen, men Thormod hug den af. Manden, der siges ingenlunde at have baaret sit Saar bedre end de, han et Øieblik iforveien lastede, gik saa bort.

Thormod satte sig ned i Laden og hørte paa Folks Tale, der selvfølgelig mest dreiede sig om, hvad Enhver havde iagttaget i Slaget; og der blev drøftet, hvor tapper denne og hin havde vist sig.

Nogle roste især Kongens Tapperhed, Andre nævnte Mænd, der ikke skulde have udmærket sig mindre end han. Thormod kvad da en Vise til Olafs Pris.

Siden gik Thormod hen til en Kvindebolig, hvor der var mange saarede Mænd, som en Kvinde forbandt. Der brændte en Ild paa Gulvet, hvorved hun varmede Vand til at vaske Saarene med. Thormod satte sig ved Døren. Folk, som toge sig af de Saarede, gik ud og ind. En af dem saae paa Thormod og sagde: »Hvi er Du saa bleg? Er Du saaret? Hvorfor beder Du i saa Fald ikke om Hjælp?« Thormod kvad en Vise, hvori han sagde, at han bar dybe Spor af Kampen, og gik saa ind til Ilden. Da han havde staaet der en Stund, sagde Lægekvinden til ham: »Gaa ud og hent mig det Brænde, der ligger herudenfor!« Han gik ud, tog Brændet, bar det ind og kastede det paa Gulvet. Kvinden saae paa ham og sagde: »Du er dog forfærdelig bleg! Hvoraf kommer det?« Thormod kvad saa en Vise, hvori han sagde, at Faa blive fagre af Saar, og erklærede, at i Pileregnen var en hvas Od fløiet igjennem ham og nok trængt nær ind til Hjertet. «Lad mig se dine Saar,« sagde Lægekvinden, »saa skal jeg forbinde dem!« Thormod satte sig og afførte sig sine Klæder. Kvinden undersøgte det Saar, han havde i Siden, og mærkede, at der sad et Jern i, men vidste ikke ret, hvad Vei det havde taget. Hun havde i en Stenkjedel noget stødt Løg og andre Urter kogt sammen, hvoraf hun gav de saarede at spise for at erfare, om Saaret var dybt, da man saa kunde mærke Løglugt deraf. Det bar hun til Thormod og bad ham spise deraf, men han udbrød: »Bær det bort, jeg er ikke grødsyg«. Saa tog hun en Niptang og vilde trække Jernet, hvoraf lidt stak frem, ud; men Saaret var hovnet, og hun maatte opgive det. Da sagde Thormod: »Skær kun til Jernet, saaat man kan naae det med Tangen, og lad mig saa selv rykke. »Hun gjorde det. Da tog Thormod Guldringen af sin Arm og gav hende, idet han sagde: »Den har tilhørt en god Mand, Kong Olaf gav mig den imorges!« »Thormod tog saa Tangen og trak Pilen ud. Der var Kroge paa den, og paa disse laa Trevler af Hjertet. Skjalden udbrød da: Kongen har ikke sparet paa Mad til os, jeg er fed om Hjerterødderne!« Han segnede saa tilbage og var død.

3.

To af vore berømteste Mænd fødtes i Norge i Slutningen af det 17de Aarhundrede. Den 3die December 1684 saae Ludvig Holberg Lyset i Bergen, og omtrent sex Aar senere fødtes Tordenskjold den 28de Oktober 1690 i Trondhjem.

Tordenskjolds Fader, Johan Wessel, der nedstammede fra en gammel hollandsk Slægt og var født i Bergen, var Borger og Raadmand. Med sin Hustru havde han tolv Sønner, hvoraf Peder var den tiende, og sex Døttre. Da han i den spanske Arvefølgekrig i det 18de Aarhundredes Begyndelse foer med et af sine Skibe, blev han taget tilfange af en fransk Kaper, som førte ham til St. Malo i Bretagne. Da Folk der hørte, at han var Fader til tolv Sønner og halv saa mange Døttre, forundrede de sig saa høilig, at der ikke blot fra selve Byen, men endog langveisfra kom en Mængde Mennesker for at se det norske Vidunder: og da Enhver af disse Nysgjerrige gav ham Noget, samlede han sig derved saa Meget, at han kunde løskjøbe sig selv, sine Folk og sit Skib.

Ludvig Holberg, Forældrenes yngste Barn, havde elleve Søskende. Datidens Ægtefolk kunde ofte »billig regnes blandt Patriarker«, for at bruge et Holbergsk Udtryk om slig Frugtbarhed.

Tordenskjolds Fader døde fire Aar før sin navnkundige Søn, 1716, i sit 74nde Aar. Moderen overlevede Sønnen længe og døde først 1742, 88 Aar gammel.

Peder Wessel var i sin Barndom over al Maade vild og flygtig; der var Intet saa forvovent og galt, at han jo var istand dertil.

I Begyndelsen vilde hans Fader have sat ham til Bogen, men dertil havde Gutten hverken Lyst eller Stadighed. At sidde stille og være rolig var ham aldeles umuligt. Hvor der var Allarm og Slagsmaal, var han derimod heller end gjerne med. Snildhed lod han det alt i Barndommen ikke mangle paa. En Dreng, en Borgersøn, der var baade større og stærkere end han, og desuden havde et stort Anhang, havde i en Skjærmydsel givet Raadmandssønnen, der dengang gik i sit trettende Aar, nogle Hug og udskjældt ham slemt ovenikjøbet. Det maatte hævnes. Forat Modstanderen nu ikke skulde faae ham fat i Haaret — hvad der havde været Tilfældet i den ovenomtalte Bataille — skærer den lille Peder sit Haar helt af og

smører derpaa sit glatskaarne Hoved og Ørene ind i Olie. Derpaa tager han sit sædvanlige Vaaben, en tætsnoet Tamp i Haanden og afbanker Vedkommende.

Faderen sparede ikke paa Formaninger og endnu mindre paa Hug. Det var som at helde Vand paa en Gaas. Papa beslutter saa at anvende en eiendommelig Kurmethode, der var beregnet paa at ydmyge den kjække, ærekjære Gut. Han lader sin Skrædder, som var en barsk og haandfast Mand, kalde og paalægger denne at tage Sønnen i Lære og ikke spare paa Tampen. Den unge Wessel græd, men Faderen var ubevægelig, og Sønnen maatte vandre med Mester. Nogle faa Dage efterat Fyren var kommen paa Værkstedet, befalede Mester ham at følge med sig for at bringe en ny Klædning til Eiermanden. Der laa høi Sne paa Gaden.

»Hvad mindst han var, det satte man ham til;
men alt til Skrædderdrengen sendte Thor
jo Krudt og Kugler i den hvide Sne,
og han forstod med den at kaste Bomber«

siger Oehlenschläger i sit tragiske Drama »Tordenskjold«. Skrædderdrengen mod sin Villie laver sig en dygtig Snebold og sender den i Nakken paa sin forangaaende Principal, der nær havde taget Maal af »Sjælens Frakke« (for at tale med Baggesen). I det Samme vender den snilde Gut sig om mod en anden Dreng, som netop kommer gaaende i al Uskyldighed, kaster Klæderne, han slæber paa, og giver sig til at gjennembanke den intet Ondt Anende, som om det var ham, der havde øvet Misgjerningen mod Mester. Det var et Krigspuds som dem, Tordenskjold senere med saa meget Held brugte mod Svenskerne. Og det blev baade første og sidste Gang, Peder Wessel bar Klæder i Byen for sin Skrædder. Han løb af Læren. Faderen vilde vel have gjennet ham tilbage til Mester; men da Synderen bad for sig og lovede Bod og Bedring, fik han Lov til at blive i det fædrene Hus.

1704 kom Kong Frederik den fjerde paa sin norske Reise til Trondhjem. Den unge Wessel gjorde sig bekjendt med nogle af Folkene, som vare i Følget; og da Kongen reiste bort, blandede han sig mellem de Afseilende og drog saaledes uden sine Forældres eller noget andet Menneskes Vidende til Kjøbenhavn.

De her gjengivne Træk af Tordenskjolds Barndomsliv i Trondhjem ere hentede fra en Bog af Generalauditør og Landsdommer i Nørrejylland C. P. Rothe: »Den danske Søhelt Peter Tordenskjolds Levnet og Bedrifter«, et Værk i tre Dele, hvoraf første Oplag udkom 1747—50, knap en Menneskealder efter Heltens Død, og andet 1772—73. C. P. Rothe er desværre en ikke aldeles paalidelig Forfatter. I denne Bog findes ogsaa en Beretning af Tordenskjolds Kammertjener Kold om Heltens sidste Dage og Fald i Duellen med Oberst Stahl.

4.

To Danskes Navne ere knyttede til Trondhjem, Anders Arrebo og Peder Griffenfeld.

Den Første, som er bleven kaldet den danske Poesis Fader, var 1618, kun 31 Aar gammel, bleven Biskop i Trondhjem, men dømtes alt fire Aar efter, 1622 fra Embedet formedelst »Letfærdigheds Bedrifter« o. s. v. paa en Herredag i Bergen, hvor Kristian den fjerde — i Sandhed ikke noget Dydsmønster — præsiderede. Uagtet Arrebo var Biskop, Ægtemand og Fader, havde han været uforsigtig i lystige Samkvem med Dands, Viser o. s. v. Han var en Lykkens Yndling, en poetisk Natur, ung og fuldblodig. Tidens Sæder vare desuden endnu dengang, især saa høit mod Nord, temmelig primitive. Det Hele vilde neppe bleven ændset videre, hvis Fjender ikke havde vendt alt til det Værre. Tre Aar efter, 1625 benaadedes Arrebo dog og blev saa det følgende Aar Præst i Vordingborg, hvor han døde 1637, 50 Aar gammel. Hans Liv kunde vel lægge ham det gode Raad paa Læben:

Er Medgang inde, far i Mag;
er Modgang inde, ei forsag!

Hans Portræt hænger i Vordingborg-Kirke*), og en Sten i Sakristiets Gulv betegner hans sidste Hvilested.

Griffenfeld steg, for at bruge Historikeren C. Paludan-Müllers

*) Et Lithografi af det findes foran H. F. Rørdam's »Arrebo's Levnet og Skrifter«, 1—2, 1857.

Ord, »som et Meteor op over Nordens Himmel« *). Men det Griffenfeldske Meteor slukkedes ikke, som det Tordenskjoldske, brat, men langsomt, efter pludselig at være styrtet fra sin Høide — paa Munkholmen og i Trondhjem.

Han fødtes 1635 i Kjøbenhavn i en anset Borgerfamilie. Faderen var Vinhandler og Stadskapitain. Man har en trykt Drikkevise, der tillægges den unge Griffenfeld **). Det hedder deri:

Ingen det mishager, at jeg gjør mig glad,
Himmelen den smiler og ler selv derad,
Lystigheden ilde ei omlades kan,
naar den sømlig er og skader ingen Mand.
Tørst, man veed vel, ei er god,
men at Vinen giver Mod.
Vel la'er jeg mig da iskjænke
nok en Rømer — Ingen tænke
kan, hvis Skaal det være skal!
Rind da lystig, lad Musik her følge paa!
Jeg har end en Daler, Moder aldrig saae.

Det er ligesom profetisk ***), at der siges i den:

— — — — — — — — — —
Verden smiler og hel venlig ad Dig ser —
naar hun Dig har daaret mest, hun ad Dig ler.
Honning har hun først i Mund,
Galden følger strax paa Stund.
Man forgylder beske Piller,
søde Tunger snarest driller;
den, Dig favner, tidt er falsk.
Fin og lumsk at være nu er hver Mands Træk;
hvem det ei kan være, holdes for en Gjæk.

Visen ender:

Vel la'er jeg mig nu iskjænke et Glas Vin,
Men i Glæden tænker jeg paa Døden min.
Thi jeg ser det skrøbelige klare Glas,
vil derfor ei drikke mere end tilpas;

---

*) Se »Griffenfeld's Stigen og Fald« (i Historisk Aarbog 1878, udg. af S. B. Thrige).

**) Denne Drikkevise haves ogsaa i Manuskript i en noget anden Form.

***) Forresten taler Griffenfeld alt i et latinsk Brev fra sin Udenlandsreise i Ungdomsaarene om Folk, som altid ere »avindssyge« paa ham (se Odin Wolff: »Griffenfelds Levnet«, 1820).

thi jeg veed dog ikke, naar
i en Hast jeg Budet faaer,
Reisen at jeg skal antræde
bort fra Verdens falske Glæde,
som mig kysser, bider dog.
Jeg ser, Døden kommer paa den blege Hest —
jeg ophører derfor, medens Legen den er bedst!

1671 optoges den Kjøbenhavnske Borgersøn, ligesom den Trondhjemske Borgersøn Tordenskjold noget over en Menneskealder senere, i den danske Adelsstand og fik Navnet Griffenfeld. Et Par Aar efter blev han Storkansler, en Post, Ingen hidtil havde havt, og var hermed naaet til Ærens Tinde. Ikke tre Aar efter fængsledes han paa sine Fjenders Anstiftelse aldeles uventet og dømtes efter en skandaløs Proces til at miste Ære, Liv og Gods. Han benaadedes dog paa Retterstedet med Fængsel paa Livstid. Straffen stod i intetsomhelst Forhold til, hvad han havde forbrudt.

Efter at have siddet fire Aar i Kastellet i Kjøbenhavn førtes han 1680 til Munkholmen, Klippefæstningen i Trondhjems Fjord umiddelbart ved Staden, opkaldt efter Munke, som i Middelalderen havde et Kloster paa Øen. Den Ulykkelige søgte sin Trøst i Religionen. Han skrev til sin Moder: »Allerkjæreste Moder, hvilken Tilstand synes Jer bedst, enten at være i Guds Unaade og i Kongens Naade eller at være i Guds Naade og i Kongens Unaade? Mig tykkes, som Gud nu haver undervist mig, at det er bedre at være Dørvogter i Guds Hus end at være Rigskansler og en stor Mand i Verdens Øine. David, som havde forsøgt begge Dele, at være høi og at være lav, sagde ikke uden Aarsag i den 119de Psalme: »Før jeg blev ydmyget eller revset, foer jeg vild; men nu holder jeg dine Ord. Det er mig kjært, Du revsede mig, at jeg maa lære din Ret.« Finder jeg Naade for Herrens Øine i det Timelige, han henter mig nok op igjen og skjuler mig for Tungers Svøbe, at jeg kan opløfte mit Ansigt uden Pletter. Gud er den, som udøser Foragt over Fyrsterne og kommer dem til at vandre udi Ørken; dog ophøier han igjen og forsvarer den Fattige og Ydmyge efter Elendighed.«

5 Aar senere, 1685 gjæstede Kong Kristian den femte, der skyldte sin store Minister saa Meget, Trondhjem; men den ulykkelige Fanges Skjæbne forbedredes ikke derved.

Faa Aar efter forværredes den endog, idet man berøvede ham hans Papirer og nægtede ham Blæk og Pen. Han maatte nu nøies med at lette sit Hjerte paa Vinduesruderne, Væggene og Marginen af sine Bøger ved Hjælp af sin Diamantring, Kul og Rudebly. Af de latinske Vers, han saaledes møisommelig optegnede, hidsættes et i dansk Oversættelse*):

Munkholmen staaer som et Tag over Nakken af Havet, som truer;
Bølgen sig bryder i Skum ind imod Klippernes Skjød.
Se, hvor tilbage det slaaer hele Havet, som ruller imod det!
Lær, hvad der anstaaer Dig selv — Klippen Dig minde derom!
Klippen, hvad lærer den Dig, og den Fæstning, som ligger paa Klippen,
Murenes vældige Sten, Mændenes væbnede Magt?
Guddommens hellige Navn, som for Dig er den stærkeste Fæstning,
Tilflugt for Fromme, som led, Værnet og Vagten for Alt.
Englene om Dig slaae Vagt og de himmelske Hærskarers Mængde.
Dersom kun Gud er dit Skjold, hvad gjør saa Menneskers Had!

Griffenfeld hjemsøgtes efterhaanden mer og mer af Sygdom og legemlige Smerter, især Stensmerter.

Endelig tillodes det ham 1698, altsaa efter atten Aars Fangeliv paa Munkholmen, at forlade Øen. Han tog til Trondhjem, hvor han alt Aaret efter udaandede. Liget førtes til Jylland og bisattes i hans Datters Begravelse i Vær-Kirke en Milsvei fra Horsens.

Med bevæget Sind saae jeg ved Indseilingen til Trondhjem Munkholmens Klippeø hæve sig af Bølgerne, ligesom jeg for endel Aar siden tankefuld havde staaet i den jydske Kirke ved den lille Sø, hvor vor store Statsmand fra Ludvig den fjortendes Tidsalder havnede efter Livets uhyre Omvexlinger.

5.

Stop, ikke længere! Ja, det lyder til os Alle — i det Smaa som i det Store. Og det lød til mig i Trondhjem, da jeg maatte opgive Turen til Nordkap, som jeg havde paatænkt og ventet mig ikke saa ganske Lidt af.

*) Oversættelsen findes i Otto Vaupell's »Griffenfeld«, 1—2, 1880—82.

En Enke efter en Kjøbmand i Tromsø havde skildret mig Livet deroppe i det høie Nord.

Den 21nde Januar — fortalte hun — er en Festdag i den lille By, thi da kommer det første Glimt af Solen efter to Maaneders Fraværelse. Alt, hvad der kan gaa og krybe, maa op paa Høiderne. Jubelskrig lyder over, at den trykkende lange Vinter, der har sløvet og lammet Nerverne, er overstaaet. Om Aftenen samles man gjerne til Fest. Solen feires som en Konge, hvis Indtog bebudes ved Kanonskud. Den gjør dog kun en fransk Visit paa nogle Minutter den første Dag.

* * *

Birketræerne vaagne af den lange Vinterhvile og smykke sig med deres fine, lyse Skrud, fulde af Foraarsdrømme, skjøndt Sneen endnu ligger om Roden.

* * *

Solen gaaer bort. Vinteren holder sit Indtog. Det tunge, dybe Snedække ligger trist og trykkende over hvert Minde fra den lyse Sommer. Stormen kommer hujende fra det store Hav udenfor, efter først at have passeret Fjorden, der søger at sætte en Dæmper paa den vilde Jagt ved at indsnevre den mellem de høje Bjerge. Sluppen løs, tager den fornyet Fart og river Alt med sig, hvad den møder paa sin Vei. Som tætte Røgskyer hvirvler Sneen i Luften. Menneskene stride sig frem, saa godt de kunne. Ofte forsøge de at sætte Ryg imod, gaae baglænds — og rende mod hinanden. Stormen ændser Intet. Den maler Husene, Vinduerne iberegnede, hvide med Sne. Sneen lægger sig i Dynger, saa man bogstavelig maa grave sig ud. Maagerne flyve skrigende i store Flokke hen over Sundet. Dampskibet har et tykt Istæppe over Boug og Dæk; det piber og hviner i hver Fuge og Revne. Den lange, mørke Vinternat ligger knugende over hele Naturen.

Og jeg havde læst ikke saa ganske Lidt om det høie Norden. Jeg skal her blot fremhæve Magdalene Thoresen's »Billeder fra Midnatssolens Land« (1884-1886), Bjørnstjerne Bjørnson's »En ny Feriefest« (1869) i hans »Fortællinger«, Jonas Lie's »Den Frem-

synte eller Billeder fra Nordland« (1870), Marie Colban's »I det høie Nord« (i »Tre Noveller« 1873), Kristoffer Janson's »Skildringar fraa Nordland og Finnmorki« paa Landsmaalet (1874).

Hvor havde jeg ikke ønsket at se det mægtige Sceneri deroppe, som heller ikke fattes historiske Minder. Der er Øen Torgen med de gamle Gravhøie og Bjerget Torghatten, hvor paa Harald Haarfagers Tid Thorolf Kvældulvssøn boede, som den fortræffelige »Egils Saga« fortæller om. Der er Thjottø, hvor Eivind Skaldaspiller, som digtede det berømte Kvad over Hakon Adelstensfostre, og hans Søn Harek, en af Bondehærens Anførere ved Stiklestad, havde hjemme. Der er Hestmandø, der skal ligne en Rytter med Kappen udover Hestens Ryg. Der er den uhyre Snemark Svartisen. Der er Lofotens kæmpemæssige Klippemur med sine Taarne og Tinder. Der er Bjarkø hvor Thore Hund, en af Olaf den helliges Banemænd, boede. Der er, hinsides Tromsø, Lyngenfjord, en af Norges mest storartede Fjorde med den næsten uafbrudte Kjede af høie Snebjerge. Og saa den uendelige Dyreverden i Hav og Luft, Torsk, Sild, Sælhunde, Hvaler, Edderfugle, Maager o. s. v. Og alt dette i Midnatssolens vidunderlige Belysning! »Saa sandt Norden elsker nordisk Poesi og Saga« — siger Bjørnson — »maa han elske at se en Natur, der lægger Tone til Eddaens største Digte eller Sagaens stærkeste Handling«; og han kalder Sceneriet her »den største Natur, som Norden eier«.

Jeg vilde ikke have taget med Turistskib. Jeg har aldrig holdt af at være i Flok. Ved saadan Leilighed følte jeg altid

I stood among them, but not of them.

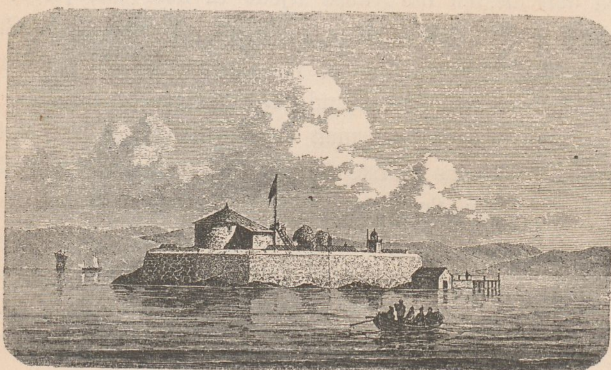
Jeg vilde have seilet med Postdampskibet og underveis opholdt mig nogle Dage i Tromsø.

Det maatte opgives. Aarstiden var temmelig langt fremrykket, Veiret var slet, Hammersfest's Brand virkede nedslaaende, og — last, not least — jeg var træt af at tumle mig paa Land og Sø og maaske endnu mere af at se saa Meget.

Jeg besluttede derfor at tage med Iltoget til Kristiania og derfra, ligeledes med Iltog, hjem. »Man følge bør med Tiden«.

Det var det deiligste Veir, man kan tænke sig, da vi en af de sidste Dage i Juli toge fra Kristiania henad Kl. 10 om Aftenen. Fuldmaanen skinnede straalende over Fjorden med dens Øer og dens høie, skovklædte Kyst med Landstederne o. s. v. Det var en aldeles fantastisk Kjørsel i den milde Sommernat. Norge tog unegtelig en smuk Afsked med os.

Og paa Farten langs Kristianiafjorden mindedes jeg, at her fødtes i Tordenskjolds Slægt Johan Herman Vessel, der med sin »Kjærlighed uden Strømper« slog et Dommedags-Slag mod fransk og italiensk Unatur; og jeg ønskede, at importerede fremmede Unoder altid maatte mødes af en saadan sund hjertelig nordisk Latter — der ikke har den fjerneste Lighed med moderne vrængende Grinebideri og Menneskeberideri.

Munkholmen.

EPILOG.

Et islandsk Mundheld lyder: Glögt er gests auga (Gjæstens Øie ser skarpt). Men idet jeg afslutter disse smaa Skildringer, gribes jeg af en vis Nedslagenhed. Jeg troer nok at have set nogenlunde klart og desuden med et varmt Hjerte; men hvor føler man dog ikke paa en Reise, ofte høist pinligt, sine talrige Mangler og Ufuldkommenheder. Man skulde være inde i Geologi, Botanik og andre Naturvidenskaber — og paa dette Gebet er jeg specielt ukyndig. Historien burde i alle sine Detailler staae levende for En — ak, Meget fattes mig deri! Og hvorledes skal man beskrive Naturen uden at trætte Læseren med en saadan Spiseseddel uden Mad? Og saa har jeg ikke, som en rask Ungersvend eller kraftig Mand, besteget Fjelde eller øvet nogensomhelst anden eventyrlig Sport. Dertil kommer endvidere det hyppigt saa uheldige Veir.

Det var derfor fra Først af ingenlunde min Hensigt at udgive disse vistnok ikke saa lidt ufuldkomne Reise-Indtryk. De nedskreves oprindelig kun til eget Brug for senere at gjenkalde det Oplevede og udfyldtes først efter Hjemkomsten. Maaske have de dog netop derfor et større Umiddelbarheds Præg end Bøger i Regelen, og det er jo ikke uden en vis Værdi. Man veed desuden

Dichter lieben nicht zu schweigen,
wollen sich der Menge zeigen —

og det Samme gjælder Prosaforfattere.

Saa faaer da denne lille Bog vove sig ud i Verden — det bliver, da jeg snart falder for Aldersgrændsen, sagtens min sidste. Roes og Dadel, der desværre saa tidt dikteres af personlige og Parti-Hensyn,

kan ikke have overvættes Betydning for mig. Jeg vil ikke dermed sige, at et godt Ord ikke finder et godt Sted. Deltagelse og Sympathi er ikke mindst vederkvægende for den Gamle, som er ifærd med at tage Afsked. Den Unge med hele Livet for sig in spe kan lettere trodsig pukke paa sine Muligheder og haabe, om ikke strax, saa senere, at tvinge Verden til Anerkjendelse. Enhver uhildet og venlig Læser være forud takket!

Endnu Et! Jeg har været fristet til at udslette nogen Polemik, der let kan lægges for Had, men jeg har overvundet Fristelsen. Det er uhæderligt af Hensyn til eller af Frygt for Mennesker ikke at kæmpe aabent for sin Overbevisning mod hvad man finder Forkasteligt.

Og saa synger jeg til Valet med den norske Digter:

> Mens Nordhavet bruser mod fjeldbygt Strand
> og stolte Erindringer vækker —

Ja, jeg veed jo nok, at Medaillen har en anden Side. Der er visselig ikke lidt baade materielt og aandeligt Vintermørke og Vinterkulde i Norden, ikke mindst i det norske Fjeldland; men denne Vinterside faaer en Sommerreisende — jeg lægger Vægt baade paa »Sommer« og »Reisende« — ikke ret Leilighed til at gjøre sig fortrolig med. Den er desuden fremdraget kun altfor meget i den senere Tid, da en pessimistisk, ofte høist utækkelig Realisme jo danner saa stærk en Modsætning til en foregaaende mere optimistisk Idealisme, der dog, trods alle Brøst, heldigvis har den Skjebne, at den aldrig kan døe.

BIBLIOTHÈQUE SAINTE-GENEVIÈVE

UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GADS FORLAG.

Nye Bøger 1890:

BORGMESTERENS DATTER.
Novelle
af
Johan Meyer,
Forf. til „Rønnebær" og „Ringe Dage".
Pris 3 Kr. 25 Øre, indb. 4 Kr. 50 Øre.

ROBESPIERRES FALD
den 9de Thermidor (27de Juli) 1794
Af
Dr. med. **L. F. Toft.**
(Under Pressen).

DANMARK-NORGES HISTORIE
i Frederik IV's sidste 10 Regeringsaar, 1720–30.
Af Dr. **Edvard Holm.**
Første Hefte. — Pris 3 Kroner.

SAMLEDE SKRIFTER
af
A. Munch.
Med Digterens Portræt.
Udgivne af *M. J. Monrad* og *H. Lassen.*
1–5. Bind.
20 Kr., indb. 27 Kr. 50 Øre.

MINDER OG MELODIER.
Digte af **Nicolaj Bøgh.**
Pris 2 Kr., indb. 3 Kr. 25 Øre.

HUSPOSTIL.
Prædikener
til alle Kirkeaarets Søn- og Helligdage.
Af
H. Sørensen,
Stiftsprovst i Aarhus.
Pris 5 Kr., indb. 6 Kr. 50 Øre.

ADOLPHE MONOD: BREVE.
Oversat af **W. de Coninck.**
(Under Pressen).

MORAL, RELIGION OG VIDENSKAB.
Kritisk Afhandling af **H. C. Hansen.**
Belønnet med Guldmedaille af Kristiania Universitet.
Pris 1 Kr. 80 Øre.

PIGEN FRA NORGE.
Historisk-romantisk Fortælling
af
A. Munch.
Ny Udgave. Pris 2 Kr., indb. 3 Kr. 25 Øre.

DAGLIGDAGS TANKER.
Syv Foredrag
af
Johanne Futtrup.
(Under Pressen).